

194016

OSZAK

Handwritten scribbles in blue ink, including a large 'A' and some illegible text.

S Z I K R A

A

**NAGY-NAGY
KERÉK**

REGÉNY

282, papír, feketedarok

**AZ ATHENAEUM R.-T. KIADÁSA
BUDAPEST**

S Z I K R A

A

NAGY-NAGY KERÉK

REGÉNY

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA

OSZK

194016

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló
1923 év. 416 SZ

I.

Kezdjük a legelején.

A nagy szeszgyár mellett állt az a csúnya, hosszan elnyújtózó, ütött-kopott vakolatú, se ház, se kastély épület, amelyben az Úrnak 5622., akarom mondani 1862. évében először pillantotta őt meg a minden zugba bekíváncsiskodó napsugár. Akkor persze a szépséges Spitz Rezsín oly irinkó-pirinkó volt még, hogy a napsugárnak ezt a megtisztelő érdeklődését még csak egy pillantással se vette tudomásul. Ez a közönye különben későbbre is jellemző maradt. A természetadta lények szépségei iránt ezután se volt soha valami különösebb fogékonysága. Nap, hold, csillag, fénybogár, harmatcsepp és ezekhez hasonlók meglehetősen hidegen hagyták. Annál jobban élvezte a csillárok fényét és a drágakövek ragyogását. Mint egészen gyermekleány — olvasmányainak hatása alatt — a kandallótűzről képzelt el sok mindenfélét: hogy milyen előkelő egy alkotmány. Hogy milyen lélekemelő hangulatokat válthat az ki mindazokból a grófokból és grófnékból, hercegekből és hercegnőkből, akik a körül ülnek s hogy milyen érdemes lehet azoknak születni, akik kandallók körül ülve tölthetik el életüket. Volt idő, amikor csaknem gyűlölettel nézte a szülei ház örökké hangosan dohogó becsületes vaskályháját, melybe a nap egy bizonyos órájá-

ban a szurtos, mezitlábás tót »klapec« gyúrta, gyönyörözölte a sistergő, kortyogó széndarabokat. Milyen más lehet a kandalló pattogó tüze. Még jobban ábrándozott róla, amikor Rosenberg, apjának egyik gyakornoka, aki költő volt szabad idejében (tehát csak nagy ritkán) azt mondta neki, hogy »a kandallótűz a tüzek között az, ami a celló a hangszerek között...«

Mindennek a fiatalos elgondolásnak azonban, nagyon hamar vége szakadt. Az első kandalló mellett ugyanis, amit végre sóvár szeme megpillanthatott, dehogy is szép grófnék, elegáns hercegek és hófehérre mosott gyönyörű muszkaagarak heverésztek, — hanem igenis a szágodi református papné nyolcadik gyermekének pelenkái száradtak, — köröskörül rakott Thonet-székekre teregetve...

Azóta tápot kereső képzelete inkább a fényesen kivilágított főváros felé fordult, már csak azért is, mert Sárladányban olyan pislákolók voltak az esték. Gázzól szó sem lehetett, legfeljebb fotogén lámpák égtek, na meg gyertyák, péntek esténként csaknem minden ablakban. Hála Istennek az övékében nem. Már régen nem. Szülei már jóval az ő születése előtt úgy költöztek át Munkácsról Sárladányba — fekete ablakokkal. Néma ablakokkal. Lehúnytszemű ablakokkal. Kivéve persze a nagymamáét. De — az sem az uccára nyílik. Azt senki se láthatja. Jól esett erre gondolni.

— Az én apám egészen modern ember — tromfolta le a rabbinust, aki mindezt egyszer szóvá merte tenni. Nem mintha valaha is eszébe jutott volna ősei vallását kifogásolni. Sőt ellenkezőleg. Csak azokat a szokásokat únta benne (nagyon), amelyek korlátozták. Amelyek válaszfalat építettek közte és az emberiség nagyobbik fele között.

Hogy így gondolkozott, azt leginkább a Sólyom

Jóska barátságának köszönhette. Mert Sólyom Jóska volt unalmas gyermekkorának egyetlen öröme.

Szomszédok voltak, s csaknem egyidősek. Még négykézláb csúszkáltak, amikor máris elválaszthatatlanok lettek. S ez az igazi alter ego barátság végigkísérte őket az életen. Pedig — tulajdonképpen — nem is illettek össze. Rezsín szép volt és gazdag. Jóska csunya és szegény. A leány élénk fantáziája megmaradt az iparművészet határain belül. Arany, drágakő, suhogó selyem, ékszer s több efféle, szolgálta képzelődése összes kellékét. Sólyom Jóska ellenben egyik nap a pantheizmus berkeiben csapongott, másnap lelkének misztikus félhomályát szentekkel és kísértetekkel népesítette be. Rezsín a Spitz Áron szeszgyáros egyetlen gyermeke volt, — Jóska az uradalmi kasznár népes családjában egy a sok közül.

Egyszer azt kérdezte tőle a leány:

— Akarsz a barátom lenni?

— Akarok.

— Akkor mondjuk... mondjuk... Mit?

— Mucius Scaevola! — feleli a fiú megihletett ünnepélyességgel.

— Mucius Scaevola — mondta utána a kis lány jóleső borzongást érezve és eszébe se jutott megkérdezni, hogy mit is jelent a két babonás hangzású szó. Csodálatosképpen se akkor, se később barátságánál egyebet sohasem éreztek egymás iránt. Lehet, hogy ebbe származásuk különbözősége is belejátszott. Tény az, hogy Spitz Rezsín éppen úgy kinevette volna Sólyom Jóskát, ha neki szerelmet vall, mint ahogy Sólyom Jóska kétségbeesett volna, ha a »kócos Rezsín« jó pajtásból egyszerre csak átcsap »Juliának«. De ha szerelemről nem is került szó közöttük, Jóska annál többet beszélt neki arról a világról, amelyben ő volt otthonos — és amely oly

homlokegyenest ellenkezett mindenben attól a világtól, amelyben a gazdag, de teljesen elmaradt, vidéki szeszgyáros leánykája nevelkedett.

Jóska a grófi udvarba is bejáratos volt. Ha némely vasárnap este még átosont a Spitzék szilvásába, hogy Rezsinnnek azon frissen elmondja a nap élményeit, — a kisleány tágranyílt szemekkel hallgatta meséit. Nem a cukrostorta tett reá nagy hatást — mert azt ő is ehetett, amennyit akart, de hogy azt libériás inas kínálgatja — és a szobák padlóí »ényesek mint a tükör« . . .

— Milyen is lehet az ? Hát igazán ? Nem sűröjék azokat soha ?

— Nem ! Táncolva takarítják !

— Táncolva ? — S a kisleány még órák mulva se tudott elaludni arra a gondolatra, hogy lehetnek olyan boldog emberek a világon, akiknél még a cseléd is táncolva végzi a napi munkáját.

Bezzeg őnáluk nem úgy van. Az a két szerencsétlen leány — akik hajnal előtt kelnek, éjjélkor feküsznek s akiket mégis édesanyja reggeltől-estig ellenőriz, hangos szóval szid, fenyeget, szalajtat — dehogy is juthat valaha táncoláshoz ! Még vasárnap sem.

Amint múltak az évek, Sólyom Jóska a fővárosba ment tanulmányait folytatni, de ha onnan visszajött, akkor volt csak sok mondanivalója ! Mi mindent látott, tapasztalt ! Azok a színházak, bálók ! A grófék egyszer meghívták egy jótékonyági ünnepélyükre . . .

Egyszer pedig egy iskolatársa révén báró lekencei Grossmann bankigazgatónál volt zsúron . . .

— Lekencei Grossmann . . . — álmodozott a fiatal leány. — Mily szépen hangzik. Úgy-e, azok is egészen nagy urak ? Úgy-e azok ? Beszélj még róluk. Hogy laknak ? Kikkel jöttél még ott össze ?

Jóska örömmel mesélt. Előtte is új volt minden, annál inkább, mert amíg tizennyolc éves szeme a valóságnál is színesebben látta a paloták fényét, másrészt tapasztalatlansága nem vette észre azt az elhatárolást, mely az egyik Andrássy úti palota lakóit a másik Andrássy úti palota lakóitól jobban elválasztja mint óceán a világrészeket. Ő csak azt tudta, hogy itt is, ott is puhák a szőnyegek, csillognak a kristályok. Itt is, ott is klubfotelteken ülve dohányoznak a báró úr vendégei és hogy itt is, ott is valamelyik francia Lajos korának ízlése szerint formálták a nagy fogadótermek zsöllyéit, pamlagait.

— Szép . . . nagyon szép világ az — mondogatta egyre-másra, irigység nélkül, mint ahogy az ember műtárgyacról beszél. Spitz Rezsín pedig vágyini, sóvárogni kezdett Budapest után.

Egy idő óta a grófi házak kevésbé izgatták. Minek is? Oly elérhetetlenül messze, magasan álltak az ő világa felett. Felhőkbe burkolva. Hétfejű sárkánytól őrizve. Hisz íme, gróf Hóborny Árvédék itt laknak Sárhadányban, alig ötszáz lépésnyire a szeszgyártól és — mégse beszélt még velök soha életében.

Nem, nem. Ehez neki semmi köze. Tatuska is mondta százszor is, hogy :

— Isten ments a nagyuraktól ! Valahogy mindig ráfizet az ember. — Tatuskának pedig még soha, senki se járt túl az eszén. Egész életében minden hűrt annyira feszített, amennyire csak lehetett. Hajszállra annyira. De — sohase jobban. Nem is volt soha, de soha összeütközése finánccal, rendőrrel. Soha. Az nem létezett . . .

De teszem fel Ottányiék ? meg selypedi Schwarczék ? meg, meg, na igen, miért ne ? lekencei Grossmannék . . . Az már más. Az nem lehetetlen, hiszen ők is csak . . . Na úgye ? Azokhoz járhatni, azokkal

barátságba kerülni. Képzeld csak mily remek lenne!...

— Igazán? Az olyan nagy dolog? — nevetett Sólyom. — Hát izé, hogy is hívják őket? Pressburgerék? Igen. Pressburgerék. Azok is gyönyörűen laknak ám. A Síp ucca legelején. Hozzájuk nem vágnál? Láttam, kocsit is tartanak.

De nagy meglepetésére Rezsín minderre csak egyetlenegy szóval felelt, azzal, hogy »Pfuj«, ám ezt az egy szót úgy ejtette ki, hogy szegény Pressburgeréket szőröstől-bőröstől, palotástul, fogatostul, legott elfújta a föld színéről.

— Ti keresztények olyan különösek vagytok, — dohogott aztán dacos türelmetlenséggel — azt hiszitek, hogy csak a ti társadalmatoknak szabad rétegeltnek lenni; de »zsidó zsidó« és ezzel vége. Pedig, dehogy is! Úgy-e azt, hogy van »alzsidó« és hogy van »nagy-zsidó«, talán már te is tudod. Mi? De, most én mondok neked valamit barátom, hát vedd tudomásul ezután, hogy vannak zsidó grand seigneurök is a világon — és nemcsak a Rothschildek azok — hanem, hanem a lekencei Grossmann Ferdi is az... még pedig a legjavából... érted?

— Vagy úgy? Hát így vagyunk? — nevetett Jóska szemét hunyorgatva, nyelvét foga közé véve és úgy sandítva a leány felé. Az pedig tettenkapottan pirult el s vállvonogatva fordított hátat hűséges barátjának.

Mert, még Sólyom Jóska se tudta, hogy tavaly a debreceni lóvásárkor szemtől-szembe került Grossmann Ferdivel, ki a cambridgei egyetemen tanult s csak azért volt itthon, mert versenyistállóját szervezte egy elsőrangú »tréner« segítségével.

Spitz Rezsín szép volt, nagyon szép. Magas, korán fejlett, karcsú, fekete hajú, élénk, eszes, barnaszemű. Ám mindenekfelett olyan arcbőrrel mint a

legszebb őszibarack : meleg, hamvas, csupa élet, csupa fiatalság. Nem csoda, ha amint mellette elhaladt Grossmann Ferdi, a sok világot bejárt s az asszonyi szépség-ösmeretnek szakférfia — meglepetve kapta fel a fejét és érdeklődve kérdezgette szomszédjaitól, hogy :

— Ki ez a gyönyörű teremtés ? — Végre egy a sok közül meg tudta mondani, hogy Spitz Áronnak, a sárladányi szeszgyárosnak egyetlen leánya.

— Vagy úgy ? . . . — morzsolta a fiatalember fogai közt, — igazán kár — és utána se nézett többet. Neki elég volt azt tudni, hogy »Sárladány« és »Spitz«, hogy többé ne érdeklődjék egy leány iránt, aki kalandnak veszedelmes, mert összeköttetésnek nem kívánatos.

Spitz Rezsín azonban mindebből csak annyit tudott, hogy az elegáns, híres — mágnásokkal barátkozó — Grossmann Ferdi meglátta őt és gyönyörködve feledte rajta tekintetét.

Azóta szorgalmasan, mint egy kis hangya, adathoz adatot halmozva, gyűjtögette Grossmann Ferdi életének és körének minden aprólékos részleteit. Így, mialatt most is az elhanyagolt szilvásban üldögélt s látszólag a szilvalekvár-főzésre ügyelt fel, gondolatban íme, Budapest, Lipót- és Terézvárosának legfényűzőbb palotáiban követte ábrándjainak tárgyát képzeletben. Ám még így háromszáz kilométernyire is — szívdobogást kapott szédületes merészségének teljes tudatában.

Elszomorodva tekintett körül. Istenem! Mi mindennek kellene másképen lenni, hogy ez álmok egész természetesen válhassanak valóra. — De mi mindennek! Egy kis zsebtükröt vett elő és centiméterről centiméterre szemlét tartott arcán, haján, szemén. Nincs az a hadvezér, aki szigorúbban vizsgálná harcra kész »elite csapatát«, mint amily kérlelhetet-

len szigorról vette ő szemügyre szépségének minden részletét. De megnyugodott. Tizenhét évének minden üdesége ott ragyogott tekintete tűzében, fürtei selymében.

— Ez rendben volna — mormolta, mialatt éppen, de éppen azzal a mozdulattal tette vissza a tükröt zsebébe, mint amilyennel apja munka végeztével, a nagy pénztárkönyvet szokta a fiókba tolni. Ezután felállt és akkorát ásított és nyujtózkodott, hogy még a könnye is kicsordult, de legott visszaült helyére és kislányos torkossággal kezdte egy fakanál segítségével a süstörgő ciberét fűjni, kóstolgatni.

— Jó? — szólalt meg valaki a háta mögött.

— Kell? — és a következő pillanatban már Sólyom Jóska is ott hadonászott, kotnyeleskedett egy ménkü nagy kanállal.

— Izlik? — érdeklődött Rezsín.

— Nagyon jó, — felelt a fiú meggyőződéssel — de azért van ennél jobb is.

— Ugyan mi?

— Csokoládé habbal.

— Az már igaz.

— Tudod, hol ettem a legeslegjobbat?

— A gróféknál.

— Nem... Kuglernél.

— Kugler... — visszahangozta a leányka, halkán, megihletve. — Kugler... — és egyszerre eltűnt szemei elől a fénylő üst, illatos tartalmával, el az elgyepesedett szilvás, el a kopott vakolatú hosszú, alacsony ház ott a fák között, — sőt eltűnt még az az ide-odamozgó, ringó-rezgő, hatalmas, piros görgeteg is, melyről ilyen távolságról csak a beavatottak tudhatták, hogy nem más az, mint Spitz Áronné aki hűséges törökgyolcs pongyolájában, fésületlenül, csoszogó papuccsal, most éppen éles fejhangon csalogatja, terelgeti a tyúkokat

éjjeli nyugvó helyükre. Egyet-kettőt jól kiszámított csalafinta rácsapással véglegesebb elnémulásra is.

A szép leány mindezt feledve, egészen átadta magát sóvárgó vágyának.

— Kugler... — sóhajtotta mégegyszer alig hallhatóan, aztán megfogta barátja karját. — Gyere mesélj nekem, milyen az? Kik járnak oda? All-e sok fogat a bejárat előtt?...

A fiatalember jóízűen elnevette magát.

— Milyeneket kérdezel!

— Miért ne, ha érdekel?! Mondd, sokszor jártál arra?

— Minden nap.

— Be is mentél?

— Ojjé! Akárhányszor.

— És...és...igazán? Járnak oda nagy urak?

— Nagy urak? Persze. Mindenki. A főhercegnők is, meg gróf...

— Ej mit, nem ilyeneket kérdezek, de mondjuk selypedi Schwarczék? Ottányiék?... Grossm... Grossmannék?...

— Hogyne, Ferdit nincs egy hete, hogy ott láttam. Két kiló cukorkát rendelt egy gyönyörű »vieu Sachs« bonbonierébe.

— Vieu Sachs? Mi az?

Sólyom meglepetve nézett le rá.

— Nem tudod? Hát Drezdában vagy Meissenben készült művészi porcellán.

— Ő mondta, hogy az?

— Ő? Ki? Ferdi? Dehogy. Csak ismerem. Eleget látok ilyesmit a kastélyban.

Rezsín elpirult. Először jutott eszébe, hogy... neki sok mindenről nincs fogalma, amiről mások — biztosan Grossmann Ferdi is — egészen magától értetődőnek találja, hogy tudják. Sírni szeretett volna. »Kugler«... ez neki csaknem az elérhetetlen távolt

jelképezte. Érezte, hogy művészetek, szépségek léteznek, melyekről neki alig-alig van fogalma, amelyek varázsát talán sohasem fogja átérteni — de, amelyről feltétlenül muszáj volna tudni, különben: *lemarad*, még a Sólyom Jóska lelkivilágától is lemarad. Hát még azokéitól, akik közé olyan nagyon vágyakozik?! . . . Rettenetes!

— Jóska, — szolt tehát, karját a fiatal fiú karjába akasztva — mit gondolsz? Úgy-e, nekem még sokat kellene tanulnom?

— De még mennyit!

— Csakhogy itt, hogyan?

— Itt, persze nehéz, . . . de miért is nem jöttök Budapestre?

— Miért? . . . Jól kérdezed! . . . Beszélj tatuskával . . .

— Azt már nem. De beszélj te. Grosszi-val.

— Gondolod?

— Feltétlen.

— Csak mernék.

— Nevetséges. Mikor tagadott meg tőled . . . egyetlen unokájától valamit?

— Igen, csakhogy ez azt jelentené, hogy hónapokig nem lát bennünket.

— Hol van az megírva, hogy neki nem szabad Pestre utazni?

Rezsini meglepetve, ijedten nézett társára, de nem felelt. Hogyan is magyarázhatta volna meg gondolatát? Hogy értethette volna meg ezzel a csupa szív fiúval, hogy bár senkit se szeret úgy a világon és senkit se becsül és senkit se bámul úgy, mint az ő jószágos, kedves nagyanyját, — ám azért mégis — nem szeretné, ha Budapesten együtt látnák őt vele. Nem. Nem szeretné, mert — csak úgy súgva mondom — mert özyegy Spitz Ábrahámné még most is »tour«-t visel.

Pedig milyen angyali nő az! — mondogatja magában meggyőződéssel, önnógatással.

— Ott van ni, éppen.

Rezsín hozzászalad. — Grossi! Wie gehts? — kiáltja nagy hangon, mert az öreg asszony erősen süket. — Azért erre mégse lett volna szükség, mert csodás érzékenységgel meghall mindent, ami övéinek szívéből jó hozzá. Reszkető, ezer ráncú vézna kis keze gyengéden cirógatja unokája jól formált, de elhanyagolt kezét. Engelchen mein — suttogja, aztán vissza-visszatekintve, mosolyogva, bólogatva, lassan odább tipeg. A temetőbe igyekszik, ahol Rezsín testvérkéi nyugosznak, s ahová gyakran kijárogat emlékezni. Emlékezni azokra a halottaira, akik ott messze-messze, részint Galiciában, részint Munkács határában porladoznak. Mert Spitz Ábrahámné lelke olyan, mint egy három lánggal égő három karú gyertya. Egyik láng Istené, másik halottaié, harmadik fiáé és annak leányáé. Mert csak ők ketten élnek ma abból a sokból, akiket rendre-rendre vittek el tőle, hogy (keresztény földekből kietlenül, fősvényen kiszabott — vallási túlzásból kietlenül tartott) — rideg temetőkbe fektesék... Ha pedig Rezsín esténként karosszékéhez tolja zsámolyát és közel hajlik hozzá, akkor ajkáról szent legendák kelnek. Eszterről. Deboráhról. Fényszárnyú szeráfokról. A próféta izzó kerekeiről. A Matatron hatalmas, tiszta, lángoló lényéről. Mind-mind megannyi gyönyörű, színes legenda. Fenséges legenda. Kristályos legenda. Ám a napi élet csak annyiban érdekli, amennyiben ünnepeinek rendjével összekapcsolódik és amennyiben szigorúan megköveteli, hogy fia jövedelmének tizedét a szegényeknek juttassa. Különben elvonulva, igénytelenül, vágyak nélkül éldegél rejtett szobácskájában.

— Árnynélküli tisztaság, édes édes nagyanyám!

— mormolja Rezsín, mialatt visszasiet társához, és ennek tudata csak fokozza lelki gyötrődését, mert hisz mindennek dacára, sőt éppen, mert a nagymama olyan, amilyen, mit csinálna a nagymama Pesten? Vagy ami még elképzelhetetlenebb: mit csinálna az ember nagymamával Pesten? Elképzelni is rossz. »Kóser« vendéglőbe járjanak vele? Bevallják a majdani ösmerősöknek, hogy a legszigorúbb »rituale« szerint él még most is? Szörnyű, szörnyű, szörnyű. S hogy megnehezítené mindez az ismerkedést, a feljebb jutást.

Az a kedves, az az édes, az a jóságos, az a kétségbeejtően, megmásíthatatlanul talmudista nagymama!... Rezsinnnek önkénytelenül kicsordult a könnye a sok ellentétes gondolatra.

Sólyom Jóska azt hitte, hogy játszótársa a Pestre való költözés kivihetetlensége felett csügged, ezért jókedvűen ütött a vállára:

— Hé, hé pajtás! Félre a pityergéssel... Lesz az még másképpen is. Csak fel a fejfel... Küzdj és bízva bízzál. Én mondom.

— Könnyű neked.

— Miért volna? Annyi a pénzetek, mint a szemét. Szép vagy. Jó hangod van. Eszed is volna, csak olyan, mint ez a kert ni... Nos hát hamar, hamar. Elő azt a zenetanárt, nyelvmesternét, műtörténészt! Faragjanak belőled valamit. Egy igazi művelt úrileányt. Mi?

De Rezsín most már hangosan zokogott.

— Úrileányt?... igazi úrileányt? ikegett mind gyakrabban. Igazi úrileányt? Spitz Rezsínből?!

Jóska nagyon megszánta szegénykét. Mégis csak rossz lehet az, ha az ember egy percnyi pihenés nélkül, mindig, mindig azt tudja magáról, hogy zsidó... Istenkém, vajjon mivel is tudná kissé meg-

vigasztalni? — Na, ne sirj már — nógatta ügyetlenül. — Ostobaság. Spitz Rezsín. Miért ne? De . . . és ekkor a saját homlokára ütött, — de különben is — hát nem tudod a nagy ujságot?

— Nem tudok én semmit — ezt egy mélységesen mély sóhajtással.

Sólyom Jóska most már táncolni kezdett örömeiben. Hát hallgass ide — kiáltott. — Ezen kellett volna kezdeni . . . hisz azért jöttem, hogy veled ezt a hetedhétországra szóló hírt megbeszéljem.

— No, mondd már, mi az — s az imént még könnyező szemek most szinte hogy perzselően ragyogtak az életkedvtől, kíváncsiságtól.

— Hát azt, hogy ezután — hol van Spitz Rezsín? — hogy ezután Ladányi lesz a neved.

A leány a szívéhez kapott.

— Megbolondultál?

— Nem én. De miért vagy így megrémülve?

— Hát már hogylene volnék. Ladányi? Egy férjjelölt. Az apám akar engem valami jött-menthez adni? Jóska! Mondd már Jóska: ki az?

Ám a fiú hahotázva vágta magát a földre és még ott is hempergett egyet-kettőt, mielőtt újra megszólalt.

— Ez jó. Férj? Férj-jelölt? Fenét. Egyszerűen az apád annak rendje-módja szerint megvette a Ladányi nevet és ezután úgy fognak nevezni benneteket. Érted?

— Értem. — Rezsín elkomolyodva, elgondolkodva ereszkedett egy fatörzsre és ott ajkait harapdálva némán bámult maga elé. Őrült egymásutánban kergetőztek a gondolatok túlterhelt agyában. Úgy érezte, hogy ez a jól hangzó név, egy világnak a kulcsát adja kezébe. Mindenesetre egy új fejezet. Az ő élettörténetének egy új fejezete. Mert ami eddig volt, Sárladány, felekezeti iskola, burgonya- és árpa-

ágensekkel való táncolás, de még a debreceni kirándulás is, ösmeretlenül, kis leányos, rosszul szabott ruhában, mind-mind nem egyéb, mint kesze-kusza »piszkozat«. Mégis . . . Te Jóska ?! — szól oda végre hűséges pajtásához. — Mondd csak, vajjon tatuska mennyit fizetett azért a névért ?

— Fogalmam sincs. De biztosan amit kell, egy forintot, talán ötöt, szóval ilyesmit.

Ismét nagy hallgatás, aztán még halkabban, mint az imént — Jóska ? ! . . . Nem szebb lenne úgy, hogy : sárladányi Ladányi ?

— Hát ahogy vesszük . . . Igen . . . Lehet. Talán igazán szebb.

— Biztos, hogy szebb és úgy is lesz !

— Na hallod ? ! . . .

De a lány ekkorra már türelmetlenül lökte félre játszótársát és közeledő apjához sietett.

— Tatuska kérlek — kiáltotta messziről. — Úgy-e nem igaz ?

— Mi ?

— Az, hogy ezután Ladányiak leszünk ?

— Talán nem tetszik ?

— Nem. Szégyenlem. Soha sem fogom használni . . . ha csak . . .

— Ha csak — mi ?

— Tatuska — és a Rezsín két virágkarja gyöngéden vont a magához a kis köpcös ember rövid bika-nyakát, majd vállára hajtva fejét, kérőn, kényeztetően suttozta.

— Tatuska, egyetlen tatuskám, vedd meg hozzá a nemességet is. — Apja nagyot nevetett.

— Lassan a testtel, hékás — mondta aztán. — Megjön minden, aminek jönnie kell. Egyelőre elégedj meg azzal, hogy Budapestre költözünk.

— Igazán ? Hallod, Jóska ? Budapestre ? . . .

— Igen. Én meg Leitner Armand megalakítottuk

a magyar-amerikai szeszfinomító központot. Ez — Jóska felé magyarázólag — rem rossz üzlet — tette hozzá meglegedett mosollyal. — Egyszer majd téged is beveszlek, persze, ha kész leszel a vizsgáiddal . . . Nos Rezsín, mit szólsz hozzá, Budapestre mi ?

* * *

Szégyelte volna bevallani még saját magának is, ám amikor a sürgöny megérkezett, fájdalmának igazán nagy, őszinte feljajdulásába a megkönynyebbülés sóhaja is vegyült. Ime az utolsó szál is elszakadt, mely őt Sárladányhoz kötötte. Igaz, hogy ez a szál szíve legközepéből indult ki, mert nagyanyja volt az, akit a világon a legjobban szeretett. Mégis ennek halála sok nyugtalanságtól és pirulástól mentette meg, ez tagadhatatlan. Aztán meg, azután semmi ok sincs arra, hogy ő valaha is visszatérjen Sárladányba.

Nem mintha Sárladányt el akarta volna feledni. Oh dehogy. Sőt! Amióta egy ideggörcs és többrendbeli ájulás árán kivitte, hogy apja nemességért folyamodott, azóta az az unott, szégyenlett csúnya kis helység, ott messze a Bodrog mentén, kezdett délibábos szépségeket és legendás arányokat magára ölteni.

Lassanként a szeszgyár melletti alház kasté lyá nőtte ki magát, a félholdnyi szilvás ősi parkká és a szombatoként pihenő két gebe vasárnapi látogatósokra röpítő muszka »trapper«-ré. Maga sem tudta, hogyan történt, de tény, hogy őt botránkoztatta volna meg legjobban, ha olyannak látja viszont kis szülőfaluját, amilyen tényleg volt. Erre azonban most már valószínűleg hogy sohasem lesz szükség. Egyelőre biztosan nem. Egyelőre csak egy a tontos,

hogy tanulmányait zavartalanul folytathassa a fővárosban.

Óh, sok dolga volt nagyon. Mintha tüzes korbáccsal hajtották volna, oly mohó sietéssel igyekezett pótolni az elmulasztottakat. Délelőtt francia óra, angol óra, történelem, művészet, irodalom (leginkább a külföldi, magyarban csakis az »ultra-modern« irányt tartotta némi figyelemre érdemesnek). Délután zene, ének, lovaglás, tánc stb. stb. Mindent a legkiválóbb, a leghíresebb tanároktól. Azoktól, akikről lehet majd beszélni. Lehet majd hanyagul kiejteni a nevüket, mire legott mindenki tisztában lesz azzal, hogy mennyi rengeteg tudvány, tehetség, nemkülönben pénz van ott együtt, ahová ezek a kiválóságok kegyeskedtek elfáradni és tudásuk kincses tárházáról leoldani a lakatot. Azonkívül — de már természetesen meg nem nevezetten, úgyszólván inkognitó — ott volt mellette mindig Mme Benoit is. A remek, a megfizethetetlen (és ezért nagyon rosszul fizetett) pompás Mme Benoit, akinél senki sem tudott szebben enni, lépni, köszönni, ülni, egy öltözék színét megválasztani, azt érvényre hozni. Nem. Senki. Egyelőre. Ám a leányka egészen biztosan tudta, hogy rövid idő múlva lesz egy tanítvány, aki túl fog tenni mesterén. És ez a tanítvány senki más, mint Ladányi (remélhetőleg ugyanakkorra már sárladányi Ladányi) »Gina«. Igen. Úgy lesz, mert így akarom — mondta magának olykor a tükör előtt, amely ilyenkor koboldszerűen viselkedett, mert íme a gyönyörű üde leány arcára ugyanazt a kifejezést lopta, amelytől Spitz Áron adósai hűledeztek. Szerencsére ezt senki se látta, sőt ő maga se vette észre soha.

A nagyanyjáért hordott gyász tehát — uram bocsáss — éppen kapóra jött. Nem is sietett azt letenni. Ha egy évig kihúzza feketében — így okos-

kodott — nos igen, ha egy évig kihúzza, mindenki tisztelni fogja náluk a túlzott kegyeletet és megérti, hogy miért élnek ennyire visszavonulva, ezalatt pedig rengeteg tudást lehet elsajátítani.

Ez kell, és az is, hogy az ösmerkedést, látogatósokat mindaddig elődázni, míg egy szertartásos komornyik megpillantása már nem okoz szívdobogást. Míg a köszöntés egészen a Mme Benoit természetes, egyszerű bájával történik, nem pedig abból áll, hogy mialatt zavart vigyorgással motyorékol valamit, egy hirtelen mozdulattal balról jobbra »keszegoldalt« mártja meg magát (mint ahogy fájdalom, még mindig újra és újra tetten kapja magát, hogy ekként cselekszik). De még fontosabb addig elődázni a látogatókat, míg a névjegyükön két szóban lesz olvasható a vezetéknevük. Az egyik kis kezdőbetűvel, utána a másik naggyal. Éppen úgy, ahogy egy papírkereskedés mintái között látta azt, hogy báró lekencei Grossmann Ferenc. Úgy. Persze a »báró« az elmarad. Be kár!

És . . . és . . . még egy kínos titok: még addig nem menni senkihez, amíg az anyuka le nem szokott hűséges, örökös sárga-piros pongyolájáról otthon, és éppen olyan örökös strucctollairól házon kívül.

Óh azok az átkozott strucctollak. Mintha csak egyenesen a bőr alól nőnének ki. Gina már mindent megpróbált ellenük. Elcsente. Lekönyörögte. Megsemmisítette . . . Nem ért az semmit. Amint az uccára, színházba indulnak, már ismét csak ott bólogtattak, lengedeztek, búsulnak vagy berzenkednek azok a tisztas hölgy kalapján, vagy nyakában »boa« alakjában vagy a hajában, villanó gyémántkapcsokkal odaerősítve, ám mindig úgy, ahogy nem kellene, hogy álljanak. Mindig a legrosszabbul »kialakult« szögben. Különben is az anyuka! . . . az nehéz eset valóban. Már azért is, mert 135 kiló,

azért is, mert nem fürdik minden héten, azért is, mert fejhangból szidja a cselédet és mert mindig szidja. A szép leány sokszor órákig eltöpreng azon, hogy miként is lehetne mindezt a »galicizmust« (egy »l«-lel) elfogadható mederbe terelni. Mert a Ladányi Áron hangos szava, recsegő lépése, de még késsel történő evése is egészen más beszámítás alá esik. Nála mindenki kiérzi — kell hogy kiérezze — az akaratot, a sikert és ez — nagy különbség. Pedig ő még sokkal messzebről jött, mint a felesége. Valahonnét a Dnjeszter tájékáról. Onnan pedig egy királyuccai »saját házig« szép út valóban.

Ha Gina ki-kitekintett az ablakon, úgy érezte, hogy máris érkezett arra a magaslatra, ahonnan csak azt kell mondani, hogy: »Szezám, nyiss ajtót«, hogy legott királynőként léphessen be bármely bálványuccai vagy Andrassy úti palotába. De »anyuka« ?

Am ez a probléma egy év leteltével sem oldódván meg, Gina végre is belenyugodott a változhatatlanba.

— Egyet azonban elmondhatok — magyarázta Sólyomnak, aki pár hét előtt »correpetitor«-ságot vállalt ifjabb gróf Daday Elemér mellett. — Tudod, a tatuska ösmeretségi köre máris sok-sok árnyalattal tisztább.

— Tisztább ? Mit értesz ezalatt, hogy tisztább ?

— Azt, hogy amikor feljöttünk, még csak közvetítők által tárgyalhatott, de ma már nincs az a bankigazgató, aki személyesen ne fogadná. Ez persze nekem is jó !

— Ugyan ? Talán bizony azt várod, hogy apád egy bankár fiát kaparítsa meg vőnek ?

— Isten óvjon ! Csak nem képzeled, hogy az én férjemet azon mód feltálalhassák nekem akár csak mint egy falusi rabbinus leányának szokták ?

Mi ? Hát nem, és ezerszer nem. — Hetykén, túlzott önbizalommal kiáltotta ezt, de azért életének réme, örökösen nyugtalanító aggálya most is ott reszketett a hangjában.

Óh, mert ez mindennél szörnyűbb gondolat volt. Ismerte apját. Tudta, hogy minden fitogtatott »modernség« mellett családfői előjogaihoz csak úgy ragaszkodik, mint a kaftánt és szörmeperemű bársonysapkát viselő rokonságuk ott kinn Galiciában. S ha egyszer a fejébe venné, hogy leányának ő választ férjet, akkor leszakadhat az ég, ám ő kieroszakolja akaratát és átgázol bárkinek is szívéen, boldogságán kérlelhetetlenül. Szerencsére eddig még nem esett szó ilyesmiről. Sőt ellenkezőleg Ladányi a legnagyobb bőkezűséggel engedett leánya minden szeszélyének s ébredező fényűzési hajlamainak. Egy napon pláne azzal lepte meg a feleségét és Ginát, hogy el fognak menni báró Thaller Frigyesékhez látogatóba, mert hogy ott egy nagy bál készül a jövő hét végére s hátha . . . sőt, oka van hinni, hogy egész biztosan meghívót kapnak reá.

Ginának felragyogott a szeme. Minden idegszálában jóleső bizsergést érzett. Végre! — mormolta összeszorított fehér fogai között. De azért csak pár pillanatig engedte át magát örömének, mert ime, legott apjához fordult ismét :

— Menjek oda mint Spitz Rezsín ? — kérdezte ingerülten.

— Miért éppen mint Spitz Rezsín ? — felelte apja. — Hat hónap óta egyebet se hallok, mint »Gina ide«, »Gina oda« — hogy mindig körülnézek, hol is van az a kedves kis kutya ?

Leánya keserűen nevetett. — Jól mondod. Hiszen Gina vagy Rezsín, vagy a kis kutya, egyre megy. Igen, de igen. Éppen mint ahogy Spitz és Ladányi egyre megy.

— Ahá! Hát itt a bibi?

— Itt! — és Gina szikrázó szemekkel állt apja elé. — Szeretném tudni, kiáltá, hogy végre is miként áll az a nemesség ügye? Mert, hogy csak az számít...

— Az számít, az számít... Nagyon szép, de én meg számolok.

— Nagyon szellemes vagy édes tatuska, csak azt feledd el, hogy mi meg — így — nem számítunk. Sehol. Igenis. Hiába rázod a fejed, mert, ismétlem, senkinél és sehol.

Ladányi gyönyörködve nézte haragvó leányát. Az én fajtám — gondolta büszkén. — Amit egyszer a fejébe vesz, abból nem enged, ha törik, ha szakad. Na hát! — nevet hangosan, aztán kurtán dobva a szót, mint a struccnak a kiflit, előre örvendve, hogy milyen mohón fog utána kapkodni az ő szeretett asszonynepe. — Na hát, — tagozza — legyetek boldogok. Holnap a hivatalos lapban lesz, hogy: A jótékonyág terén szerzett elévülhetetlen érdemeiért stb. stb. Na ja!... Wiss man schon... »Hunderttausend...«

De sohasem sült ki, hogy mit akart e nagy összeg emlegetésével kifejezni, mert akkor már ott csüngött leánya a nyakán és csókolta, ölelte, ölelte és csókolta sírva, kacagva, kacagva, sírva, mintha részeg lenne.

* * *

És mégse sikerült minden úgy, ahogy előre elgondolta. Mi volt az oka? Ki tudná? Lehet a mama túlhangos beszéde, melynek pestiségében ott kísértett Sianki vagy Rzeszow... Talán azok a szerencsétlen struccok, melyek Thallerék bálján igazán minden elképzelhető arányt túlhaladva akkora építmennyé lettek az agyon »ondolált« vendéghajtömeg csúcán, mint egy kanibálfőnök csatadísze. Lehet, hogy tatuska se illett egészen ingbetétjének csillogó

gyémántjaihoz, melyeket ha titkon meg-megtapogatót, keze sokkal inkább valami gazdagon tenyésző terjedelmes növény tömzsi, barna, húsos gyökeréhez hasonlított, semmint azokhoz az ideges, gyűrűs, jól ápolt kezekhez, melyek egy másodpercre ezredrészeig — ösztönszerűleg — tétováztak, mielőtt az övével baráti üdvözlésben egyesültek.

Lehet, hogy ő maga, Gina sem emlékezett mindenben Mme Benoit tanítására. Lehet az is, hogy éppen ellenkezőleg, túlságosan emlékezett rájuk. Tény, hogy a belépésnél rémülten vette magán észre, hogy az első tíz köszönésnél megint csak motyogott és vigyorgott és azt a rettenetes, hirtelen balról jobbra való mártogató mozdulatot tette, akár csak régen Sárhadányban. De, még nagyobb baj volt az, hogy mivel ezt észrevette, mivel rá gondolt, ezután meg minden mozdulata keresettnek, betanultnak látszott és egészen tisztán érezte, hogy amint megy, mosolyok, összesúgások maradnak nyomában.

Szerencsére táncát nem kifogásolhatta senki és amíg a zene szólt, nem is maradt egy perce se pihenésre.

— De végre is bálban a tánc nem cél! — jegyezte meg magában keserűen.

Titkos borzongással nézett körül. Mekkora tömkelege az ösmeretleneknek. És . . . vajjon van-e köztük csak egy is, aki vágyát érzi annak, hogy vele megismerkedjék? Valószínűleg senki. Szörnyű gondolat! . . . Úszó jéghegyek között bukdácsoló hajótöröttet szállhat meg hasonló gondolat, arra készítve, hogy eressze el a mentő árboc töredékét s legyen vége mindennek — de mentől hamarabb!

Pedig mily szép volt körülötte minden. Mekkora soha nem sejtett fényűzés. Mennyi mosolygó arc, hangos kacagás, drágakövek csillogása, hívogató, ígérető szerelmes zene . . .

Ott ült, de mert csak véletlenül oda tette le táncosa (ahelyett, hogy tíz lépéssel odább vagy akár egy másik terembe tette volna le), ott ült egy hosszú vörös bársony pamlag legvégén. Tőle jobbra tíz vagy tizenöt vidáman csacsogó leány. Mellette báró Birnstock Olgica, egy hatalmas vöröshajú, alig tizenhét éves teremtés izgett-mozgott és most éppen azt mesélte barátnőinek és két előtte áll-dogáló fiatalembernek, hogy:

— Hát igen. Esküszöm, hogy meglestem őket.

— Kiket? Nagynénédet, és...

— Na persze!... A Jokeschnét, másszóval a Málcsi nénit és — Sziklay Kristófot. Ki mást?

Langer Róza vontatva kérdezte:

— Úgy-e nekik már húsz év óta van viszonyuk egymással?

Mire Kardos Géza szólt közbe:

— Csak tizenöt. — De a lányok tiltakoztak.

— Ez nem fontos. A fő, hogy van. Olgica, kérjük a részleteket.

— Hát mondom, hogy láttam — with my own eyes: láttam.

Erre a két fiatalember legott indiántáncba tört ki és nevetve kiabálta: — Mit, de *mit* látott? Mondja már! Kérjük, Olgica, mondja már! Hogy volt?

— Hahá! — ujjongott a szép leány és mintha labdának tekintené saját magát és rakettnek a pamlag rúgóit, ültőhelyében ugrándozni kezdett. — Szeretnék tudni, ügyebár? Hát jó lesznek és meg-mondom. Először, magától értetődik úgy-e, hogy a kulcslyukon át néztem.

— Természetes. De? — nos?

— Deee? Nooos?... Deee? nooos? Hát találják ki, hogy mit láttam.

— Nem merem kitalálni.

— Itt a vicc, nem is tudná. De hallgassanak ide. Málcsi néni ült egy karszékben . . .

— És . . . ?

— És, még sokkal mulatságosabb, mint amire maga gondol . . . Tehát : Málcsi néni egy karszékben ült — és — és Sziklay Kornél, a nagy államférfi előtte térdelt . . .

— Térdelt ?

— Térdelt, térdelt . . .

— No ? és . . . no ? !

— És azt mondta : »Azt a lilium kezét . . . engedje meg, hogy megcsókoljam — csak azt a lilium kezét.« — Bizony Isten !

Óriás hahota fogadta az élethűen utánczolt sutogást, de aztán Ornerth Miklós csalódottan szólt reá :

— Na hallja, maga minket szépen bolonddá tett . . .

— Az kell maguknak. Vagy meri állítani, hogy Sziklay húsz év után is kegynek venné, ha a Málcsi »lilium kezét« megcsókolhatja . . . ha húsz év előtt az a . . . a . . . karját . . .

— Maga kertel.

— Az nem fontos. Tény az, hogy mert Málcsi néni még mindig azt mondja, hogy nem, az a múbirkózó még ma is majd meghal abbeli vágyától, hogy végre kiérdemelje az igent attól a fonnyadt, vézna kis nénitől.

— Aki különben ott megy ni éppen.

— Persze Sziklayval.

— Miért ne Sziklayval — pattan fel Olgica.

— Hát ha nem akar kompromittálva lenni ?

— Ki mondja, hogy nem akar ?

— Nem azt mondta az imént, hogy nénje soha . . .

— Mit mondtam ? azt, hogy a Málcsi néni tizen-

hat vagy húsz év óta még csak a kis ujja hegyét se adta oda. De hogy úgy nézzen ki, mintha ezt nem is tehetné?! Na hallja! Ki vállalkoznék erre?

— Maga szerint tehát...

— A nő csak egyszer siessen igent mondani: amikor *megkérlik*, de azután — amikor már csak kérlik, mentől többször mondja azt, hogy nem — annál több szórakozást préselhet ki ebből az undok, unalmas életből...

— Olgica, maga szerelmes... maga szerencsétlen szerelmes.

— Örüljön, hogy nem magába...

— Azt mindig tudtam, hogy maga okos leány. De mondja, maga szerint mi a leghelyesebb, az, hogy egy asszony szeretőt tart, de olyan titokban, hogy azt senki se sejtthesse, vagy ha egy asszony igazában olyan tiszta marad, mint egy... mint egy havasi gyopár — de a látszatot maga ellen szítja?...

A vöröshajú szépség ásitva vont vállat, majd Ginához fordulva:

— Feleljen neki kérem, engem már untat az egész...

Minden szem az ösmeretlen leányra irányult, gúnyos érdeklődéssel, levetkeztetően. Ő pedig pirulva, hebegve, alig hallhatóan felelte: Nem tudom... Még nem gondolkoztam róla.

— Na hát akkor nem érdemes róla beszélni — nevetgélt Kardos, úgy nézve át rajta, mintha ott se lenne. Ajánlom, menjünk táncolni.

Gina összeszorított fogakkal, könnyeit visszafojtva kullogott utánuk.

— Hát ez volna az, amire annyira vágyott? Ezeket ösmerni? Ezekkel egy sorba kerülni? Ime, az egész szünet alatt senki sem szólt hozzá, senki se vonta a társalgásba, senki se volt kíváncsi a véleményére — mindaddig, amíg alkalmuk nem nyílt arra,

hogy pellengére tegyék, kigúnyolhassák és mindnek, mindnek az volt a tekintetében, szónál olvashatóbban kifejezve, hogy : hát ez vajjon miért jött ide ? vajjon mi keresnivalója van itt köztünk ? Kicsoda ? micsoda is ez a kis Ladányi Gina? — »alias Spitz«, mi ?

Persze most, hogy a hegedűt meghúzták, fogadom, hogy kerül valaki, aki a saját örömeire megkönyörül rajtam. Na lám, ott jön már egy. A Leitner Poldi... Éppen ő! Hogy utálok! Ha merném, elutasítanám, de félek, hogy tatuska megharagudna...

Az illető akkorára már meg is hajtotta magát, át is ölelte a derekát és bár izzadva, szuszogva, de törhetetlen elszántsággal tiprotta végig a termet és hurcolta a táncosnáját oda, ahol legsűrűbben keringtek a párok.

— Nini a Leitner Poldi... hogy igyekszik — hallotta Gina, amint egy oszlop mellett eltáncolt és legott minden csepp vére a szívére futott... mert hisz aki ezt mondta...

— Szent Isten! hisz ez nem más, mint Grossmann Ferdi. Tehát mégsem jött hiába. Vajjon emlékszik-e még reám? Fog-e akarni velem megismerkedni?

Egyszerre el volt feledve minden keserűség, minden csalódás. Ime, tündérkertté változott át az imént még jegestengerhez hasonlított bálterem; mi több, Ladányi Gina ugyanakkor egyszerre megszűnt tervezni, akarni, törekedni, mert ösztönyszerűen csak egyet érzett, valószínűleg ugyanazt, amit több-kevesebb tudatossággal akármely virágos kertben, akármely frissen kinyílt virág érezhet, amikor az első hímes szárnyú pillangót megpillantja maga felé szállni, azt, hogy: »Hála neked Isten, hogy szépnek teremtettél...«

A bál további folytatására sohase bírt tisztán

visszaemlékezni. Csak azt tudta, hogy a mellőzött kis ösmeretlen, mintegy varázslatra a legünnepeltebb bálkirálynő lett pár percen belül. Ennek a nyitja pedig abban rejlett, hogy Grossmann Ferdi, a sokszoros milliomos, versenyzistálló-tulajdonos, cambridgei egyetemet végzett, mágnásokkal pajtáskodó Grossmann Ferdi, igenis megismerte őt és — mivel oka volt arra, hogy Sallinghem bárónét, a belga alkonzul gyönyörű feleségét, egy kicsit megkínozza — nos azért (csak azért is!) nem őt kérte fel vacsora szomszédjának, hanem azt az ennivaló fruskát... aki még hozzá eszesnek is látszik.

Vacsora végére pedig már annyira jól mulatott szomszédnőjével, hogy Sallinghem báróné jónak látta — azért is, mert bál előtt nagy féltékenységi jelenetben részesítette élete párja, azért is, mert jobban vélt elbánhatni egy olyan esetleges vetélytárssal, akit »kézbe vesz«, semmint egy olyannal, akit nem ösmer és így nem kísérheti figyelemmel pákász módszereit, igen, mind ezért a szép Sallinghem báróné jónak látta átjönni Grossmann asztalához és nagy »ostentációval« lelkesedni Gináért.

— Nem is tudom, — hízelgett — hogyan támadnak a rokonszenvek, de reménylem, kölcsönös az.

— Óh, báróné! boldoggá tesz — felel a kisleány hálás melegséggel hangjában, tekintetében, mire a báróné:

— Semmi esetre sem fogjuk ezt a szimpátiát parlagon hagyni. Nemde, elvárhatom holnap délután egy csésze teára? Ferdi báró maga is eljön?...

Ime így jutott a kis sárladányi zsidó leány először keresztény társaságba.

Csodálatosképpen legott jobban beletalálta magát az új légkörbe, mint a Thaller báróék társaságába. Lehet azért, mert ide: hívták, oda pedig csak

nagy küszködések árán juthatott volt be — azt is, hogy úgy mondjam — csupán a küszöbig. Abban persze, hogy itt oly hamar talajt érzett a lába alatt, nagy része volt bámulatós alkalmazkodási tehetségének, mely lehetővé tette, hogy mialatt minden igyekezetével és gondolatával abba merült el, hogy a körülötte zsongó társalgást megértse, a felnyitott zenemű hangjegyeit jól interpretálja, a háziasszonynak ügyesen álljon segítségére, ezalatt a körülötte történekből, látottakból mindent megfigyeljen, befogadjon, felszívjon, megérezzen és elraktározzon, amire valaha szüksége lehet, amire visszaemlékezni, adott percben tudni, amit utánozni valaha haszonnal járhat.

Tulajdonképpen mialatt látszólag — sőt saját tudomása szerint is — csak az történt, hogy a kis Spitz Rezsín — aki fékezhetetlen vonzódást érzett a magasabb társadalmi légkörök iránt — szerényen, kedvesen, de minduntalan nyilvánuló nagy lelkesedéssel úgy hízelgett, hódolt Sallinghemnének, mintha az nem csupán egy nálánál magasabb állású asszony, de egyenesen egy minden élő lénynél magasabb rendű lény is lenne — nos, ezalatt a természet ímhol, csak egy újabb alakban juttatta örök törvényét érvényre, t. i. az életküzdelemre ekként fegyverezte fel egyik teremtményét.

Természetesen erről senki sem tudott. Gina legkevésbé. Egyáltalán szegény kis Gina, míg egyrészt rengeteget elsajátított, másrészt sokat nem tudott. Neki soha nem remélt napsugárt jelentett az előkelő bárónő kegyes pártfogása és holdogító mámort a Grossmann Ferdivel való gyakori találkozás. Pedig úgyszólván sohasem beszélt vele négy szem között. De mindegy. Beszélt. Összemosolyoghatott. Megérezte, hogy a szoba túlsó szögletéből át-átnéz hozzá, sőt megesett, hogy felállt és egyenesen hozzá

jött, melléje telepedett. Mi kell ennél több egy szerelmes kis leánynak ?

Milyen gyanútlanul szőtte, fonta terveit a jövőre nézve, milyen telve volt reménykedéssel, milyen kevéssé sejtette, hogy minő viharok közelitének máris a láthatáron — még pedig nem is csak egy irányból, de úgyszólván — köröskörül . . .

Az első hideg szél akkor csapta meg, amikor egy kora tavaszi napon anyjával és Sólyom Jóskával Kuglerhez ment csokoládézni.

Rengetegen ültek már a kis márvány asztaloknál s így amikor végre helyet kaptak, oly közel jutottak a szomszédokhoz, hogy a könyökök csaknem össze-összē ütköztek. Ladányiné gyakorlott szeme gyors szemlét tartott, majd kitartással leste a kedvező pillanatot, amikor egy futó tekintetbe belékapcsolódhat, hogy a köszöntés lehetőségét kihasználhassa. Néha sikerült ez, néha nem. Csak megmegremegő struccollai árulkodhattak volna ez ügyről. De Gina most nem törődött velük. Vidáman, boldogan suttogott legjobb barátjával, észre sem véve, hogy szegény Sólyom mily fáradtan — talán csüggedten ? — ül mellette. Neki tele volt a lelke reménységgel, ajkairól pedig csak úgy dőlt a sok mondanivalója : Hogy milyen kedves a Sallinghem báróné, mily szép a berendezése és hogy imádja a férje.

— És tudod velem is borzasztó kedves ám ! Sokszor mondja, hogy mindig arra igyekszik, hogy akkor hívjon, amikor férje otthon van — mert az úgy szeret velem beszélgetni.

— És beszélget ? Úgy tudom, roppant hallgatag ember ?

— Persze. De hisz ép az a mulatságos és azon szoktunk a bárónéval utólag nevetni, hogy valahányszor szegény mellém jó, és beszélgetni kezd,

valahogy mindig úgy kerül-fordul a dolog, hogy Grossmann Ferdi is mellém telepszik, akkor pedig . . .

— Értem . . .

Mindezt suttogva beszéltek, de Ladányiné úgy sem figyelt volna. Őt a jövő-menők érdekelték. Ime most is meglátott valakit és gyöngéd könnyökkel arra felé intett leányának.

Kelletlenül vont az vállat :

Azért ugyan érdemes volt a mamának telegrafálást rögtönözni — gondolta. — Még szerencse, hogy az »az undor« nem vett bennünket észre. Hála Isten megy már kifelé . . . és ezzel a gyanútlan Leitner Poldi a szép leány részéről »el volt intézve«. De nem-sokára egy újabb könyökérintés tette figyelmessé — és ezúttal fülíg pirulva nézett a mellékasztal felé, mert ott Grossmanné őméltósága foglalt éppen helyet. Oly közel került így hozzá, hogy ha akarta, minden szavát meghallhatta. És már hogylene akarta volna ! Mert hát volt-e valaha szerelmes fiatal leány, aki szívét a torkában ne érezte volna, amikor az »Ő« anyja . . . először kerül tőle két lépésnyire. És most ennek a félelmetes, mert meghódítandó ellenségnek tekintete — miután gyémánttal kirakott »lorgnon«-ját, mint halász a hálót, lassú siklással végig vezette az ismerősökkel túlsúfolt termen — egyszerre szünetet tartott. Ginát nézte, aki moccanni sem mert. Lélekzeni is alig. De nem soká tartott a vizsgálódás, mert a meduzaként ható tekintet most már tünetőleg a terem túlsó végén kezdett keresgélni, ellenben a fiatal leány egész tisztán hallotta, mikor őméltósága odasúgott társalkodónőjéhez : »Nicht mein Genre«. Ám ebben a három szóban annyi semmibe vétel, egy olyan tökéletes kivégzés nyilvánult, hogy Gina szinte hallani vélte azt a sok-sok szót, ami ezt a hármát hetek óta megelőzte (és melyek mindenike az ő élete boldogságának újabb

és újabb halálos ítélete lehetett). Nagy lelki fájdalomában alig figyelt Sólyomra, aki pedig most már beszédesebb lett és sejtetni engedte, hogy éppen olyan örülten, mint amilyen reménytelenül szerelmes. Kibe? — kérdezte Gina, könnyes szemekkel tekintve reá, de hajdani játszótársa csak annyit felelt, hogy: »az elérhetetlenbe« . . . mire a leány néma megértéssel szorított vele kezét.

* * *

Gina örült, hogy sötét van a kocsiban és várva várta azt a percet, amikor végre szobájába zárkozhatik. Egyelőre még jó messze jártak a Király ucca végétől. Hozzá Ladányiné beszélkedvében volt, ami máskor is könnyen idegessé tette leányát. Ha egy takács összeszőhette volna, amit e félórai kocsizás alatt a leány elgondolt, az anya pedig beszélt, különös egy szövet került volna a kezei aló valóban.

A leány ezt gondolta: »Mennyi küzdelem! De jutok-e odáig? Hisz még azt sem tudom, hogy ő szeret-e . . . Szeret-e úgy, mint ahogy én őt szerettem? . . . Semmit, semmit sem tudok! óh be rettenetes egy kínszenvedés! . . .«

Az anya ugyanakkor azt mondta: »Nem lehet a Kuglerbe járni! Teljes lehetetlenség! Ki győzné? Ötven krajcár egy fagyalt . . .«

Gina tovább gyötrődött: »Néha azt hiszem, hogy még ma . . . Még ebben az órában megkéri a kezemet . . . és . . . mégse . . .«

— Te Gina, — hallja messze, nagy ködön túlról — te Gina vetted észre? Az »indiáner« tojás-habbal volt töltve . . . tojás-habbal!!! ez már igazán nem járja ennyi pénzért . . .

Gina szótlan néz ki az ablakon: — A báróné is

olyan különös, sokszor jön, hogy mindent elmondjak neki . . . de aztán . . . Vajjon mit szólna ? Biztosan kinevetne, hisz rég észrevettem, hogy tulajdonképpen ki nem állhatja Ferdit. Érthetetlen. És hogy is lehet az ?

— Te Gina, mit mondasz a Grossmannéhoz ? Felfuvalkodott páva, mi ? Na . . . ! Szólj már egy szót.

— Mit szóljak ?

— Mikor méggy megint a bárónéhoz ?

— Szombaton.

— Igaz, hogy Grossmann Ferdi mindig ott ténfereg nála ?

Gina felkapta a fejét : — Nála ? — Micsoda kígyófészek lehet az a szó, hogy egyszerre majd megdermedt a hallatára ? Indulatosan támadt anyjára :

— Miért mondod azt úgy ? »ténfereg ?« »Nála?...«

Persze, hogy »nála«, ha egyszer az ő szalónjáról van szó.

— Jó, jó. Azért csak ne egyél meg rögtön . . . Sokat beszél a világ . . . nem muszáj, hogy minden igaz legyen.

— Mama !

Ladányiné a leánya karjához kap :

— Szereted ? ! . . .

De Gina kiragadja magát s mivel a kocsi éppen behajtott a kapun, rohanva jut fel a lépcsőn és csapja be maga után szobája ajtaját. Órákig jár-ke, majd meg pamlagán végigvágódva bámul a semmibe, hogy aztán ismét csak felugorjon és elcsittulni nem akaró idegességében újra kezdje céltalan vándorlását. Ezalatt az történt a lelkében, amit a tudományban kristályképződésnek neveznek. T. i. mialatt a báróné finomultabb légkörében tudat alatti tudata csalhatatlan ösztönnel folytonosan megfigyelt, hogy úgy mondjuk : felvételeket készí-

tett mozdulatokról, hanghordozásról, kifejezési módokról és azt mind felszívta, gyűjtötte, elraktározta csak azért, hogy majdan egyéniségén átalakítottan újra felhasználja — ugyanakkor ugyanolyan tudat alatti megfigyeléssel raktározódott el nála annak a két embernek — akik minden érdeklődését lekötötték — számtalan olyan tekintete, mondása, hangárnyalata és hallgatása, amiről eddig nem számolt be magának. De most, a Ladányiné ügyetlensége folytán megváltozott minden. Ami eddig annyira áttetsző cseppekből állt, hogy meg se látzott, egyszerre imhol megannyi éles kegyetlen kőszilánkká tömörült.

— Mi lesz velem? — sírt fel minduntalan. — De nem, nem. Mindez csak mese, rágalom.

Ezalatt anyja rettenetes ijedtségeken, izgalmakon ment át. Ugyanis az történt, hogy szobájába lépve, az inas jelentette, hogy egy látogató vár reá. Egy látogató, akit aztán egy álló óráig nem bírt lerázni s aki csak az imént ment el elégedetlenül, mormolva, motyogva — mintha átkozódnék. — Ladányiné kezeit tördelve, sírdogálva nézett utána. Annyira meg volt zavarodva, hogy szemeit és orrát válogatás nélkül hol egy sokat próbált ezergyürkű zsebkendőbe törölte, hol pedig hűségese török gyolcspongyolájának kikeshedt ujjával szárítgatta. Közben azon is töprengett, hogy hogyan jusson be Ginához, hisz már ötször tett kísérletet, de sose kapott dörömbölésére választ. Pedig minden perc drága. Ha egyszer Áron — idegenek előtt már régóta »Ardi« — visszatér, Isten a megmondhatója, hogy mi lesz itt...

Végre mégis rászánta magát, hogy ismét elindul »szerencsét próbálni«.

— Ezért szültem? — zokogott útközben. — Ezért neveltem? Ezért?... Óh az az átkozott

Lindenblüh. Mert mindennek ő az oka. Fogadok reá, hogy ő. Ki gondolt ilyesmire, amikor húsvétra két kiló »maceszt« küldtem neki? Ki gondolt arra, hogy mi a foglalkozása? Csoszogva ért vánszorgása céljához és hogy elhájasodott kezéről levegye a gondot, a szénceiptetővel kezdte az ajtót verni.

— Na? Mi az? Miért nem hagysz békén? — kiált Gina ingerülten, de szerencsére ugyanakkor nyikordult a zár s a leány anyja előtt áll — még mindig uccai drága öltözékében.

— Hogy öszzegyürkölted! — szörnyűködik Ladányiné ösztönszerűleg, pedig igazán más most a gondja, azért sietve húzza magukra az ajtót.

— Nagy baj van, Rezsín.

— Bánom is én.

— De bizony bánod. Nagyon is bánod. Most ment el Lindenblüh. És tudod te, mi az a Lindenblüh?

— Hát mi legyen? Nádorispán? Kutyapecér? Mi közöm hozzá?

De Ladányiné egy lépéssel közelebb jöve, csak egy szót mondott, azt is inkább súgva, azt hogy »Schadchen«, — ám ez a szó elég volt arra, hogy Gina elsápadva kapjon a piros pongyola ráncaihoz, éppen olyan önkénytelenül, éppen olyan természetyszerűen, éppen olyan ijedten, mint hajdan, mikor száguldó lótól vagy ugató kutyától való féltében a biztos oltalmat ennek büvkörében kereste.

Anyja ezalatt szapora szóval folytatta:

— Azt mondta, hogy apád már megegyezett az öreg Leitnerrel és még ma elhozza Poldit.

— Csak nem?

— De bizony...

— Inkább a halál...

— Na... na...

— Inkább, ezerszer inkább... Aztán meg

hogyan mennék máshoz, amikor... amikor... Szava zokogásba fűlt.

Ladányiné pedig némán nyúlt leánya kezéhez, aztán lassan, gyöngéden magához vonta karját, derekát s mikor már egészen ott volt kebelén, csókkal, simogatással ismételte meg a kocsiban tett kérdését, azt, hogy: »Szereted?«, de most oly halkán, lehelet-szerűen tette ezt, mintha nem is ő volna, nem az a másfél mázsás — műveletlenségében csaknem nevetéses — Spitz Áronné, hanem a minden idők gyermeki fájdalmának, bánatának, vergődéseinek örök megértője, a hét törrel sebzett, örökké éber, mindig megértő édesanyai szív.

Sokáig sírdogáltak, sugdosódtak, kéz a kézben, de mikor a bejárat ajtaját becsapódni hallották, Gina felugrott és legott nyoma sem volt arcán az ellágyulásnak.

— Csak ne feszítsd a húrt túlságosan!... — könnyörgött anyja. De a leány dacosan felelt:

— Ne feszítse ő... — és ezzel sietve mosta meg szeméit, hogy a könnyek nyomát eltüntesse. Éppen jókor, mert léptek közeledtek. A két asszony visszafojtott lélekzettel hallgatózott.

— Egyedül jön, — súgta Ladányiné megkönnyebbülve. A következő percben férje lépett be és hangosan, jókedvűen köszöntött reájuk.

— Miért ültök e mellett az egy pislákoló gyertya mellett? — Egyszerre, hangja ünnepélyessé vált, mintha könyvből olvasna: — És te Rezsín, — mondotta — miért vagy sötét ruhában? Öltözzél fel, leányom, legszebb köntösödbe. Díszítsd ki magad, ahogy Eszter tévé, mert vendéget várok, Rezsín... nagyon kedves vendéget.

De Gina éppen nem bibliai hangon hetvenkedett:

— Sajnálom, de ma nem beszélhetek senkivel.

— Nem-e ? És ugyan miért ?

— Mert . . . mert nagyon fáj a fejem.

— Lári-fári. Nem vagy kíváncsi, hogy ki lesz a vendég ?

— Gina csak vállat vont. Apja azonban odament hozzá és még mindig jókedvűen, állát felémelve a szemébe nézett.

— Kérőd van, leányom. Kedvemre való kérőd.

Gina elkapta a fejét, de ő is mosolyogni próbált, amikor válaszolt :

— És ha nekem nem lenne az illető kedvemre?

— Most már Ladányi vont vállat, aztán feleségéhez fordult :

— Beszéltél Lindenblühvel ? — Szomorú bölintés volt a felelet. — Tehát tudják, — jegyezte meg magában a családfő s úgy érezte, hogy ezzel ügyének a legrosszabbján már túl van. Ismét leányához lépett, aki durcás csökönyösséggel nézett ki a rosszul világított uccára.

— Holnap délelőtt tízkor eljő az öreg Leitner, hogy annak rendje-módja szerint fia számára megkérje a kezedet. A részletekkel már tisztában vagyunk. Te, egyelőre, hozományban . . .

— Ne, kérelek, tatuska, ne folytasd ! — kiáltott Gina — mert . . . mert felesleges.

— Holnap pont tízkor eljön az öreg Leitner, — ismételte Ladányi, csak sokkal hangosabban.

— És ha százszor jön, hiába jön, — fordult vele szembe leánya.

— Azt majd meglátjuk.

— Azt majd meglátjuk.

— Gina ! Ne ingerelj. Csak azt mondom, hogy ne ingerelj . . .

— Lass sie, aber lass sie doch, — vegyült a vitába Ladányiné süvítő hangon, és leánya mellé állt ; de férje durván lökte félre,

— Elég volt az asszonyi szószaporitásból. Leitner Lipóthoz fogsz feleségül menni, mert én úgy határoztam, így akarom, így parancsolom és ezzel vége. Megértettétek? — s mintha nemcsak a két tömpe, izmos, idomtalan keze szorult volna ökölbe, de egész lénye, arca, háta, válla; de ahogy állt, de ahogy csendesen, ám annál biztosabban forrni kezdő haragja a szemében villogott, — egy rettenetes, ütő, döngető, sujtó, büntető kalapácshoz tette hasonlónvá, melynek lecsapó erejétől az Úristen óva óvjon mindenkit!

Gina jól látta ezt, — és legott tisztában volt azzal, hogy a legrosszabbra lehet elkészülve, de nem bánta. Jöjjön, aminek jönni kell, de Leitner Poldi mégse vezeti őt oltárhoz, — soha.

Igy mondta ezt azon a szörnyű márciusi estén, ott künn a királyuccai fehér leányszobában, úgy mondta áprilisban a sárladányi meszelt szobácska irtózáttal gyűlölt süket falai között, valahányszor apja betekintett hozzá örökös kérdését újra meg újra megismételni, újra meg újra új érvekkel támogatni.

Mert Ladányi nem vette tréfára a dolgot. Tudta, hogy saját fajtájával van dolga, — azért kiragadta leányát megszokott környezetéből, puha fészkéből, lelkének újonnan szerzett kincses bányájából. Becsapódott a könyv. Elnémult a zongora. Megszüntek a társadalmi érintkezések, sőt: még az anyának se volt szabad leányával összejönni.

Ladányi egyedül vette őrizetbe rabját.

Hogy hat hét alatt hányszor vallatta, s hányszor és mily módszerekkel szabta meg feltételeit, azt csak az az elrejtett, csendes kis szoba vastag falai tudnák elbeszélni. Azé a kis szobáé, melyben hajdan a szentéletű jóságos öreg anya gyujtogatta kedvére a »sábesz« gyertyákat. Az a kis szoba,

melyet úgy sem lehet az uccáról látni, melynek létezését is csak kevesen tudják.

Am hat hét multával a konok ember belátta, hogy így semmire sem jut a leányával, azért egy reggel kurtán értésére adta, hogy még aznap visszautaznak Budapestre. Mikor pedig beléptek a kihaltnak tetsző lakásba (Ladányinét és Mme Benoid csak két nap multával várhatták vissza Marienbadból), nos, akkor nem mint teljhatalmú zsarnok lépett be leányához, de összegörnyedten, — s ami hihetetlen, de mégis igaz: sírva.

Gina első pillanatra azt hitte, hogy sejtelve valóra vált: apja megőrült. Ez irányban azonban legott megszünhetett minden aggálya, mert Ladányi józanabb volt, mint valaha.

— Könyörögni jöttem, — mondta, és nem várva feleletet, szipogva, lesütött szemmel folytatta. — Amitől hetek óta rettegek, ma bekövetkezett: Leitner levelet írt. Még egy hétig vár... ha azalatt nem mondasz igent... akkor...

— Akkor? — lehelte Gina mindkét kezével az asztal szélébe kapaszkodva, — akkor?

— Akkor megteszi ellenem a feljelentést.

Ladányi a dívánra roskadt s az asztalra tett két karjára ejtette fejét és úgy nyögött, fel-feljajdult, majd meg felugrott és magát előre-hátra himbálva, érthetetlen szavakat hallatott. Gina szótlán irtózáttal figyelt reá.

— Azt reméltem, — kezdte újra magyarul, — azt reméltem, hogy sohasem fogod megtudni a valót, — — Hogy anélkül is megcselekszed szegény öreg apádnak a kívánságát... De hát nem... Konok vagy... Kegyetlen vagy... Minden nap újra és újra döföd a tört szerető szülőd szívébe... Így hát nem maradt egyéb hátra, mint-hogy bevalljam neked, hogy miért kívánom...

miért *kell*, hogy ez a házasság megtörténjék. — Oda lépett leányához és kezét megragadva, egészen közel hajolt hozzá, úgy súgta kínosan összeszoruló fogak közül: — Mert... mert Leitner az egyetlen, aki tudja... hogy én...

— Elég tatuska, elég! Az egy élő Istenre kérek, egy szót se többet. Nem akarom tudni. Sosem akarom tudni... Csak most hagyj magamra. Csak egy órára... Csak tíz percre... De, kérek, könyörgök, hagyj magamra... — és a szerencsétlen teremtés egész hosszában vágta magát a szőnyegre és amit hat hét óta sohase hallhatott az apja tőle, íme most fejét öklével verdesve, jajszóval sírt, panaszkodott.

Ladányi sietve húzta be maga után az ajtót.

— Wird sich schon beruhigen... — mormolta, mialatt szobája felé igyekezett; majd mélységes megvetéssel gondolt arra, hogy: — Mégis milyen tökéletlen fajzat a nő. Hol van az a férfi, még a legbutább is, aki keresztkérdésekkel nem igyekezett volna a tények állását kitudni? De ő? eszébe se jutott. Rögtön elhitte. Igazán, úgy látom, ezen kezdettem volna. De ki gondolt arra, hogy még ezt az eszes Rezsint is ilyen könnyű lépre csalni. Ha pedig az igazat mondtam volna neki... hogy azért kell neki a Poldihoz menni, mert az öreg Leitner meg én... együtt... Na ja... üzlet üzlet. Ha ezt megsejti, még arra is képes lenne, hogy leugorjék az emeletről... Jobb ez így...

Ismét leánya ajtajához sompolygott. — Már nem hallom. Na hála Istennek... Nem könnyű dolog az embernek a saját egyetlen leányát hámba törni.

Ezalatt Gina életének legnyomorúságosabb fekete óráit élte.

— Ferdi! — suttogta időnként, kérve, pana-

szosan. — Ferdi! Vajjon mit szólnál, ha tudnád? Vajjon kiszabadítanál-e? Mert halálra vagyok ítélve, — Ferdi tudod-e? Ezer halálra . . . — Hogy szörnyű helyzetéből csak egy csoda menthetné meg, ez most már világos volt előtte. De, miért ne történék csoda, ha szerelmese úgy akarná?

Csakhogy ez az. Ez az örökös gyötrő bizonytalanság . . . ez a kérdések kérdése, ez: — Akarná-e?

— És hogy jussak közelébe? Mit mondhatok neki? Hogyan álljak elébe? . . . Nem, nem . . . ezt nem tehetem . . . hisz oh ez az, ami megöl, — hisz még azt sem tudom egész, egész biztosan, hogy engem szeret-e vagy . . .

Oh ez a »vagy«! Mennyit gyötrődött miatta. Apjának minden kegyetlensége milyen mellékes volt ennek a szónak kegyetlensége mellett. Mert bár ez tartotta benne a lelket ezalatt a rémes hetek alatt, de ugyanekkor ez kínozta legkérelhetetlenebbül is.

Hogyan szerezzen biztosságot? . . . Most már jól tudta, hogy apjától könnyűszerrel kicsikarhat két vagy három napot, azalatt pedig sok történhet. A csoda is! . . .

De mi módon jusson Grossmannhoz? . . . Ismét ott járt-kelt és mérte a szoba hosszát, lázas keze idegesen tapogatott mindent, ami elébe került, parázsként izzó szeme gépiesen nézett sorra képet, bútort, szövetet. Egyszer csak egy levélen akadt meg vándor tekintete. Az elporosodott asztalon feküdt, az ócska divatlapok tetején. Mohón kapott utána. — Ejh, csak Jóska, — sóhajtott csalódottan, de aztán észbe kapott: — Jóska? De hiszen Jóska mindent megtesz, amire kérem, — s most már csak azt a módot kellett kitalálni, hogy sorait Sólyomhoz eljuttassa, mert hogy apja őrizetben tartja még ezután is, azt egész biztosra vette. Mégis pár jó szó, sok pénz és egy jól tettett fogfájás, meghozta a

kívánt alkalmat és az öreg Mária oltalma alatt tíz percig zavartalanul beszélhetett leghűbb emberével.

De, hogy ki volt az cserélve. Gina alig ösmert reá és még saját nagy gondjai mellett is önkénytelenül az volt az első szava hozzá, hogy: — Jóska, mi van veled ?

Ő azonban csak vállat vont: — Beszéljünk rólad. Te is megváltoztál ? Te is szenvedtél, — igaz?

Gina sietve vallotta be az elmúlt hetek lélek-morzsoló történetét, aztán vallomásának legnehezebb részéhez érkezett, — de Sólyom megértően segített rajta :

— Sose töprengj. Még ma elmegyek Ferdihez . . . Úgy-e erre vágyol ? Hát meglesz. Számíthatsz reám. Holnap ilyenkor légy a Nemzeti Múzeum képtárában. De pontosan . . .

— Áldjon meg az Isten, Jóska . . .

— És legyen áldott az ő szent neve.

Gina meglepetve nézett reá. Minő hangon mondja ? De mi lehet ezzel a fiúval ? . . . Megsívnyodott, szemei égnek, arca be van esve, s mégis mintha egy új erő költözött volna belé, — megszépült, nagyobb lett . . . és igen . . . mintha valahogy mélyebben látna . . . mintha mindig, hogyis mondjam csak: úgy befelé . . . igen, úgy befelé, úgy a dolgok lényegét kutató — és megtaláló, — tekintettel nézne . . .

— Jóska, mondd már, mi van veled ? — mire Sólyom :

— Megleltem az utat, Gina . . . — és elsietett.

Hogy várta huszonnégy órának a lepergését ! Végre ott állt ismét a Nemzeti Múzeum képtárában és leste követe megérkezését. Nem késett az sokáig. De ahogy elébe szaladt, — mintha egy láthatatlan kéz nehezednék szívére és kezdené azt gyötörni, szorongatni . . .

— Nos . . . Mi van ? — suttogta. De Sólyom válasz helyett egy képhez vezette, mely a keresztről levételt ábrázolta.

— Tanulj ezektől ! . . . — mondta szomorúan, a szent asszonyokra mutatva.

Gina kérdőleg nézett reá, mire Sólyom megértően bólogatott :

— Hadd el, nem ment el az eszem, csak tudom, mi a szenvedés. De most már tudom azt is, hogy hol keressem azt az utat, mely a vigasztaláshoz elvezet, — majd egészen közel hajolva : — Pap leszek, Gina . . . — s szinte megkönnyebbült a vallomással. Mikor pedig társa szótlan csodálkozását látta, hirtelen beszélni kezdett és elmondta sikertelen látogatásának részleteit. Hosszú, kínos hallgatás volt arra a felelet. De Sólyom türelemmel várt, míg a könnyek kevésbé fojtogatják a szegény gyermeket, míg ideje lett átérteni, hogy teljesen hiábavaló reménykednie.

— Hát nem szeret ? Az a benyomásod, hogy cseppet sem szeret ? — nyögte végre siralmasan.

— Azt éppen nem akarnám mondani. De ami talán mindennél rosszabb : nem eléggé . . .

— A báróné ? . . . az . . .

— Talán nem is. A bárónéval, úgy látom, hamarabb elkészülne, mint a . . . mint az anyjával.

— Vagy úgy ? Keveselne bennünket, mi ?

— Hát bizony . . .

— . . . és . . . és . . . Ferdi ne tudná ezt az ostoba előítéletet leküzdeni ?

— Éppen ez a baj ! Nem is akarja leküzdeni.

— De hát miért ?

— Mert . . . mert maga is osztja.

— Mondta ?

Sólyom szótlanul bólintott igent. Gina pedig minden külső behatásra érzéketlenül hámult — sem-

mit se látó szemmel — a Krisztus Urunk kinszenvedését ábrázoló képre.

Évek multával is hányszor jutott eszébe a jelenet. Ha akkor — élete forduló pontján, másutt találkozik Sólyommal, talán egészen másképpen történik minden, mint ahogy történt. De úgy volt megalkotva, hogy mellette semmi se mehessen el anélkül, hogy tudat alatti tudata fel ne szívja abból azt, amire lényének majdan szüksége lesz.

Egyelőre azonban, még annak se maradt tudatában, hogy egy festett vászon előtt áll, nemhogy azt kutatta volna, hogy mit is jelentenek tulajdonképpen annak fenkölt szimbólumai.

Három hét multával pedig a Dohány uccának megvolt a maga nagy szenzációja. Nemcsak azért, mert az imaház előtt váró kocsikat fehér virágok füzerei borították, hanem főképpen azért, mert azt suttozták a báméskodók, hogy a szép menyasszonyt tulajdonképpen ájultan tették vissza a legpazarabban díszítettre.

* * *

Bécs, Párizs, Riviera, Nápoly ... Mind-mind csak összefolyva, keveredve, zavarodott egymásutánban maradt meg emlékezetében. Nagy ritkán egy-egy zenei hang, vagy különösen szép ékszer, vagy pedig soha nem látottan^o ízléses ruha behízeltgő suhogása volt az egyedüli, ami percekre kiragadta kábultságából. De mire férje azt az ékszert, azt az öltözéket sietve megszerezte, akkorra már csak a reakció maradt meg az iménti kellemes érzésekből és Gina közömbösen dobta el magától e drágaságokat. Ha ugyan nem: gyűlölettel. És hogy megvetette azt, aki adta! Pedig be kellett magának vallani, hogy Leitner Poldi »alapjában véve nagyon jó ember«, de, ... de zsidó,

Igen. Megtörtént az a hihetetlen dolog, hogy Ladányi alias Spitz Rezsín lelke mélyéből kezdte gyűlölni és megvetni a saját fajtáját, még pedig Grossmann Ferdinánd keresztül, a saját édesapján keresztül és végül, — e csúnya, közönséges késsel evő, mindentől meg-megijedő, örökké gyanakvó, egyszer-egyszer túlzottan bőkezű, máskor oktalanul fősvény, romlott lehelletű utált férfi miatt, akihez feleségül kényszerítették. És most hová? — Szabadulás csak volna, — egy elválás árán, — de menekvés? Hát lehet fel nem épített ghettóból kimenekülni?

Egy magányos sétája alatt — mintegy válaszképpen — egyszer csak előtte állt a St. Sulpice nyitott ajtaja. Szívdobogva surrant be rajta. Tudta, hogy bűnt követ el. Tudta, hogy csak súlyosbítja sorsát, ha újabb problémák elé állítja magát, mégse volt ereje a küszöbtől visszafordulni. Vonzotta a titokzatosság és mindaz, ami előtte új volt és érthetetlen. Pedig még nem is nagyon vette az oltárokat, szenteket szemügyre, csak leült egy székre és hagyta magát a hely hatása alá kerülni. Mit értett belőle? Egyelőre semmit, — és mégis, mily jólesően csitult el lelkének vergődése. Helene Keller írta meg élettörténetében, hogy milyen boldogítón hat rá az orgona zúgása: »Megállok a nagy katedrális kellős közepén, — írja a *vak, néma* és *süket* leány — és átadom egész valómat a minden oldalról felém hömpölygő hatalmas hanghullámok gyönyörű harmóniájának...« Így Ladányi Gina, ő se hallotta még az ezernyi ezer emberi szív fohászából, áhítatából, hitéből, reményéből felépített örökszép melódiát, de harmóniájának nagysága máris megkapta, máris magával ragadta, máris megvigasztalta.

Aztán még milyen előkelő volt itt minden. Ime, tőle két lépésnyire egy gyászfátyolba rejtkezkedő

sugár női alak. Mennyi áhitattal borul imakönyvére, hogy elmerül bánatában... mégis könnyeit olyan némán, olyan titokban törülgeti, hogy bérruhás szolgája — aki háta mögött köpenyét tartja — már észre sem veheti nagy felindulását.

Hát még a papok festői felvonulása, éneklése, mormolása... »mind megannyi kép«, »megannyi költemény«. Mindez milyen jólesően tisztult, álomszerű, éles sarkok nélküli. És mennyire más, mint amit eddig látott, amiben eddig élt. Ott az ő világában csupa rikító szín, hangos beszéd, az életnek a brutalitásig vitt pezsgése. Ott csak azt látta, hogy mindenki lőt-fut, siet, lármázik, túlköлдzik — *akar*. Ám ennek a templomnak hívei milyen mások, Istenem! Mintha már nem is egyéni élet lenne az övék, hanem csupán halk kilengése rég-rég elpihent ősök életének. Ah, milyen irigylésreméltónak tetszett ez az álmokkal átitatódott létezés, neki, az élet meggyötört rabjának.

Mikor aztán egy-egy ilyen kirándulásból visszavért, egész meséket kellett kitalálni, hogy férjét félrevezesse. De mentől gyakrabban bujta a templomokat, mentől jobban figyelte az ott jövő-menőket (egy hét multával már minden papnak tudta a nevét, minden magánfogatot ismert, minden előkelőségnek tisztában volt a családfájával), annál türelmetlenebb lett férje egyéniségével szemben. Ebből ismét az következett, hogy rövidesen szóváltásokra került közöttük a sor, sőt, hogy nem mondhatott egyik valamit, anélkül, hogy a másiknak gánca, gúnyolódása, neheztelése rögtön le ne csapott volna, mint vércse az egérre.

Különösen Gina volt az, aki napról-napra tűrhetetlenebbé tette a helyzetet. Szegény Leitnernek igazán nem volt már megállása a felesége előtt. Mégis, az asszony volt az, aki anyjának azt írta,

hogy : »Pokol az életem«. Azt azonban eszébe sem jutott megkérdezni, hogy »hát a Poldié ?«, vajjon az milyen lehet.

Ezt nem kérdezte, mert — igazán ! egy cseppet sem bánta. Legfeljebb annak örült volna, ha éppen olyan pokolnak tudja, mint a saját magáét. Mert napról-napra világosabb lett előtte, hogy őt minden emberi jogától megfosztották.

Csak akkor enyhült ideig-óráig lázongása, amikor egy-egy hangversenyterembe vagy színházba lépve, megérezte a feléje irányuló tekintetek önkénytelen hódolatát. Mert szép volt, most a diadalmas huszas életevek legelején, mondhatni, hogy : nagyon szép. Hozzá alkalmazkodási tehetsége most is nagy hasznára lett, mert íme alig két hónapi külföldi tartózkodásra, máris kezdte tudni, hogy mi az ízléses és mi nem, sőt ami még ennél is nagyobb tudomány : kezdte sejteni, hogy minő öltözéket *hol* és *mikor szabad, lehet, vagy kell* viselni.

Sorrentóban érte őket az a sürgöny, mely Ladányi Áron halálhírét hozta. Bécsben aztán megtudták azt is, hogy az alig negyvenhét éves, élet-erőtől duzzadó ember annak a nagy robbanásnak lett áldozata, mely a sárladányi szeszgyár egyik szárnyát a levegőbe röpítette.

— ... az üzleti könyvekkel együtt ... — jegyezte meg Poldi s mintha meglegedett mosoly surrant volna át sunyi arcvonásain, de Gina erre csak később emlékezett vissza, akkor, midőn a vizsgálat kiderítette, hogy a tűz napján éppen egy felülvizsgáló bizottság volt Sárladányban kiszálandó.

— Úgy volt az, — sírta el Ladányiné — hogy erről az öreg Leitner apádat sürgősen értesítette, ő pedig, nyilván, hogy a könyveket kellő sorba rendezze, az irodába sietett, de alig lehetett ott tíz

percig s máris megtörtént a szerencsétlenség... Kiteherelt a felelősség? Úgy látszik senkit: hiszen az egyetlen gyanús alak — egy azzap (nagy garral) elbocsátott munkás — azt vallotta, hogy ő a kocsmából jöve bent járt ugyan a pincében, de a másik szárny alatt, ott, »ahol az igazgató úrnak borocskáit őrzik«. Ez az ember különben is annyi jó érvet tudott felhozni ártatlansága mellett (Leitner úr jóvoltából ötven tanúnak fizették útját Sárhadányból Budapestig), hogy végre is — terhelő bizonyítékok híján — szabadon kellett őt bocsátani.

Gina pedig úgy érezte, hogy a halott emlékének nem tartozik semmivel.

Egyáltalán úgy érezte, hogy ő nem tartozik senkinek semmivel, mindenekelőtt: nem azzal, hogy életét ezután is feláldozza. Ellenben igenis — neki tartozik úgy az élet, mint a társadalom mindennel. Igen, úgy érezte, hogy adósa mind a kettő, ő tehát elhatározta, — az apja friss sírhantjánál határozta el — hogy uzsorásként fog velök szembe állni. Igazában: bosszúvágytól izzó uzsorásként, — s most már »ám lássuk!«

Mindenekelőtt — valóperét indította meg.

* * *

Az Andrássy úton vagyunk Ladányiék fényes lakásában. Új itt minden, — még ha száz esztendő is. Az ember önkénytelenül azt érzi, hogy a bútoroknak semmi, de semmi köze a háziakhoz. Ha ezek ma megunnák valamely szekrény vagy asztal színét, alakját, akkor egyszerűen, minden további gondolkodás nélkül, — visszavándoroltatják azokat a régiségkereskedőhöz, még csak az sem lesz, aki utánuk tekintsen. Óh, ha az emlékekkel is így lehetne elbánni! De a szép fiatal asszony hiába fogadta

meg, hogy a Király uccába sohasem teszi be újra a lábát, — anyja hiába kerüli Sárladány emlegetését — életének legszebb évei, íme mégis csak áldozatul esnek az ő kicsinyes, csúnya, kifecamított multjának.

Négy év óta minden igyekezetével azon van, hogy szálát szál után tépjen, megsemmisítsen, de, sajnos — ama szálak legtöbbje — valahogy a Leitner cég érdekeivel van össze-vissza bogozva, éppen ezért a Leitner cég mindenikre újabb és újabb nehezéket igyekszik kötögetni.

Pedig már a válóper is lejárt. Igaz, hogy nem is régen, mégis nap-nap mellett kerül még valami kellemetlenség, rossz hír, kényszerfizetések, stb., melyek Ginát vérig bosszantják, sértik, izgatják.

Mily jól esett mindezt Sólyomnak elpanaszolni. Öt év után ma találkoztak először. Az a kedves, jó fiú! Barátsága egészen a régi, — de oly különös őt reverendában látni! és hogy beszél?!... Mint egy könyv. Szinte idegenszerű a nagy ájtatossága. Gina legalább annak találta és még ezután is sokáig forgatta agyában mindazt, amit tőle hallott. Egy egészen új lelki élet tárult fel előtte. De mint ahogy kis gyermek gyönyörködve szűkül egy feléje siető nagy fényességtől, azonképpen ő is: csodálatot, vonzódást, ám egyben megilletődést érzett a fiatal aszkétával szemben. — Vajjon miért lett ilyen? — tündődött, — de azután a posta érkezése egészen más irányt adott gondolatainak.

Különösen egy levél volt, melyet kétszer is elolvasott. — Undok banda — mormolta a fogai között és meglehetősen ingerült hangulatban nyitott be anyjához. Szokás szerint ismét az ablaknál találta, ahol egy terjedelmes karszékben ült, — még legalább tíz kilóval meggyarapodva. Most is harisnyát kötött, ami pedig leányát mindig nagyon bosszantotta. Mire jó az? Mintha nem telnék fino-

mabbra ? — feketére ? selyemre ? De nem. Neki csak jó erős, puha, fényes, sárgás pamut kell, »ami tartós«. Mint a szegényeknek. Ki hallott valaha ilyet ? Pedig amióta az öreg Zwickenert is megörökölték (ki gondolta, hogy ott messze Chikagóban nem feledkezik meg róluk ?!), nos, azóta igazán nincs miért olyan nagyon »a fogukhoz verni a garast«, mint ahogy gyakran magyarázta, — de mindig süket fülekre talált. Ezúttal azonban nem is vette észre a kötőtűk villanó ide-oda mozgását.

— Képzeld — panaszolja — ismét egy újabb per áll előttünk, Leitnerék még hatszázezer forintot követelnek.

— Na, so was ! Miért ?

— Nem is egészen értem . . .

— Ahá ! Nem érted . . . — csap le e szóra Ladányiné örömmel, diadalmasan. — Nem érted. Mi az, hogy nem érted ? Az, hogy fizetünk ? . . .

— Eddig még nem fizettünk.

— Ne-em ? !

— Az én hibámból soha. Ezt elmondhatod.

— Hát majd fogunk ezután.

— Míg én élek . . . nem.

— Míg én élek ! . . . Míg én élek . . . Nagy szavak. Lári-fári. Ki hallott valaha olyat, hogy a te korodban asszony maga lásson a dolgai után, ahelyett, hogy egy jóra való, ügyes férjet . . .

De leánya haraggal támadt reá :

— Ugyan kérlek . . . ne kezd már újra előlről. Legközelebb azt fogod tanácsolni, hogy Lindenblüht hívassam, mi ?

— Miért mingyárt a Lindenblüht ? Van kérdéled . . . nincs szükség »sadchenre«.

— Közvetítőre.

— Hát legyen közvetítő. De gondold meg, huszonöt éves vagy . . .

— Nagyon is tudom. De . . . mit tehetek róla, hogy olyan nem jelentkezik, amilyent én elképzelek magamnak.

— Na, so was ? ! Akkor vegyél elő egy papírt és egy ceruzát és rajzolj . . . akkor . . . akkor az talán olyan lesz, amilyent te elképzelsz magadnak, de különben soha.

Gina szótlanul fordult el és nézett ki az ablakon. Ideges volt. Maga is érezte, hogy anyjának igaza van. Mióta Leitner Polditól elvált, hányszor, de hányszor ismétlődött meg közöttük az ilyen jelenet. Pedig, ki tehet róla, hogy még nem ment férjhez ? Nem rajta mult. Igazán nem. De . . . ha nem jelentkezett el, ogadható . . . Ő legalább így találta és ezt igyekezett úgy anyjával, mint magával is elhíttetni, — bár érezte, hogy volt még valami . . . De mi ? Ő maga sem értette, de annál határozottabban érezte, hogy volt. Valami, ami eleve elfogadhatatlanokká tette azokat a kérőket.

Erre nem tudott volna választ adni, pedig, hogy az ilyes ösztönnek oka van, az bizonyos . . . De mi ? Mi, mi lehet ? . . .

Ezalatt anyja mindig hangosabban, mindig panaszosabban kezdte a kikoszarozott kérőket sorra emlegetni :

— Itt volt, például a Goldner Bécsből . . .

— Ejh. Olyan önhitt. »Mein Urteil«, »Ich behauptete« . . .

— Okkkos ! . . .

— Lehet. De olyan pökhendi . . . olyan . . . olyan . . . zsidó ! . . .

— Hát mi legyen ? Szerecseny ? Aztán itt volt az a finom, finom ember, Silberzich. Egyetemi tanár. Nagy úr . . .

— Olyan a nyelve, mint egy papagálynak. Alig fér a szájába.

— Hát kell neked fülemüle ? Na jó. Hát lehet neked egy fülemüle.

— Orkányira gondolsz ?

— Persze. Előénekes . . .

— A Holló uccában.

— . . . a Dohány uccában . . .

— Az nem fontos . . . Utálom.

— Hát akkor, mi a fontos ?

— Hogy valaki ne nézzen úgy ki, hogy tíz lépésről meglássék rajta, hogy zsidó.

Ladányiné sértődve, dohogva csörtette kötőtűit, majd hosszú szünet után :

— Hát a Grossmann Ferdi . . . mi ? Vagy már az se kellene ?

Gina csak vállat von, de nem felel. Minek magyarázza, hogy az sem. Hogy az éppen nem. Hogy ma találkozott vele és elpirult arra a gondolatra, hogy neki ez a fehérkamáslis, monoklis, nyirott-bajuszú, széles vállú, még szélesebb csipőjű ember valaha tetszett.

De anyja most már igazán nagyon haragszik.

— Mit ? Még az sem ? — kiáltja őszinte megbotránkozással, — de akkor . . . na ja . . . de hiszen akkor . . . — és megragadva leánya kezét :

— Rezsín ! . . . — s mivel a fiatal asszony még mindig durcásan lesütött szemmel áll előtte. — Rezsín ! — ismétli — miért nem mondod mingyárt, hogy keresztényre vágysz ? . . .

Gina meglepetve, nagyot dobbanó szívvel kapja fel a fejét.

— Keresztényre ? . . .

Megzavarta ez a kérdés, mely még eddig sohasem került felszínre az agyában.

Évek óta nem beszélt kereszténnyel. Amióta a nászútjáról hazatért, esküt mert volna tenni arról, hogy kiestek gondolatvilágából egészen. Azóta más

gondja volt, mint katolikus templomokba surranni s el-elmerülni tőle idegen s mégis átértett hangulatokba. Nem. Amióta hazatért, válópere, vagyónának rendezése, eladások, vételek, tárgyalások, civódások, kivédések, mind-mind arra a szűk körre szorították ténykedését, amelyen belül kizárólag csak hitsorsosaival kerülhetett össze.

A kivételt csakis az angol mester és Madame Benoit képezték, de ezeknek nem volt befolyásuk reá. (Ő legalább nem volt ennek tudatában.)

Kérői is egytől-egyig a Terézvárosból kerültek ki. (Két lipótvárosinak és egy bécsinek a kivételével.)

Am most egyszerre — amint anyja azon nyersen, azon kiméletlenül, mintha késsel vágta volna eleven húsba, állította elébe a kérdést — íme, egyszerre fátyol esett le szeméről. Ez az.

Évek óta, — attól a perctől kezdve, hogy ott messze, régen, a Szajna partján, véletlenül, egy katolikus templomba tévedt, — de talán még ennél is régebben, amikor életének fordulópontján egy szentkép előtt állt és azt meg se látta . . . igen . . . igen, azóta, lényének minden titkos, kifürkészhetetlen hajtóereje a kereszténység felé tereli, taszítja . . . még pedig anélkül, hogy ő ennek legkevésbé is tudatában lett volna. Mindmáig ő csak azt érezte, hogy napról-napra jobban elszakad körétől s hogy annak hátrányait, ferdeségeit könyörtelenül bírálja el, mert: máris kívülről látja . . . És most, hogy e lappangó és ösztönszerű sóvárgását anyja, íme, igazi nevéen nevezte, nem lett volna apjának leánya, ha legott azt a kérdést nem teszi önvallomásához, hogy mi a legrövidebb útja ?

Napokig verekedett e gondolattal. Mert tisztában volt azzal, hogy sok nehézség tornyosul majd előtte,

Mіндеgy : kerül, amibe kerül.

Mikor ezt mormolta, nem a költségre gondolt, de nagyanyja emlékére.

Mit szólna az hozzá ? Szegény, édes, jó, angyali »Grossi«. Milyen babonás félelemmel irtózott mindentől, ami »jój«, ami »tréfli«, s most... egyetlen unokája...

Gina két könnyet morzsolt el e gondolatra, de azért rögtön fogatott és Sólyom keresésére indult.

— Jóska ! segíts ! — állított be hozzá. Aztán még mielőtt helyet foglalt volna :

— Ki akarok keresztelkedni — jelentette ki fejét dacosan hátravetve.

Sólyom, aki a kereszténység fogalmát az aláztosság fogalmától el se tudta választani, ijedve kiáltott fel :

— Rezsini ! Hova gondolsz ? !

De ő, elébe lépett :

— Kérlek, ne vitatkozzunk. Ösmersz. Tudod, hogyha valamit a fejembe vettem...

— ...Tudom. De, ebben az esetben olyasvalamiről van szó, amit nem a fejbe, de a szívbe kell bevenni...

— Majd oda ér az. Hidd el, érzem, hogy oda fog érni...

— Adja Isten. De, egyelőre, mit tudsz te minderről ?

— Sokat. Nagyon sokat... és még többet... megérzek. Érted ? Elhiszed ? Igazán elhiheted. Lásd, valahányszor Párizsban, Rómában, Flórenzbén egy-egy templomba léptem, esküszöm, hogy varázsuk legott mint egy nagy, meleg hullám hömpölygött felém, ragadott meg, kapott magával és vitt magasabb, magasabb, tisztultabb világokba. Jóska !... ne tilts ki azokból. Inkább fogj kézen és — vezess.

Sólyom még mindig kételkedve vont vállat :

— Ha éppen akarod . . . De én nem készíthetek elő konverziódra, mert még ma este utazom vissza szerzetembe.

— Te szerzetes vagy ?

— Hát nem látod ?

— Miből lássam ? Vagy úgy ? . . . Más a reverendád ? Bocsáss meg, de én ezt még nem tudhatom. Sólyom túlkomoly arcán mosoly surrant át.

— Nem. Persze, hogy nem, De, beszéljünk rólad. Megmásíthatatlan a szándékod ?

Gina lassan, meggondoltan bólintott igent.

— Ám legyen. De . . . — és hajdani játszótársa sajnálkozva tekintett reá — de hiszed, hogy a keresztvíz egyszer s mindenkorra el fogja a föld színéről mosni — Spitz Rezsint ?

A fiatal asszony büszkén kiegyenesedett.

— Hol van Spitz Rezsín ? ! — kiáltott felcsattanó nevetéssel.

— Jó. Tehát legyen sárladányi Ladányi Gina. Azt hiszed, hogy a keresztény társadalom rögtön tárt karokkal fogad be tagjának ?

— Hát nem ? Azt hiszed, hogy nem ? Még ha a püspök keresztel meg, akkor sem ? Ez lehetetlen ! ?

— Bár úgy volna. De nem. Soha. Negyed-iziglen sem.

— És az egyén ? Semmi ?

— Egyén egyénnek, talán. De egyén egy társadalommal szemben, kivált, ha, mint én felteszem, hogy az a keresztény társadalom, amire te gondolsz, egyúttal : nagyon előkelő is, mi ? . . . Nos, szegény Ginám, annak előítéleteivel szemben az egyén — igazán semmi . . .

Gina arcán, szája körül, alig észrevehető rángások jelezték, hogy lelke mélyén meg van döbbenve és hogy nagy lelki tusában forrnak, kergetőznek,

harcolnak a gondolatok, érvek, elhatározások. Végre újra felnézett.

— Az imént azt mondtad, hogy »negyediglen«, hát azután ?

Sólyom a régi jókedvű hangján nevetett fel.

— Nem. Azután nincs baj. Mert, szerencsére, ötödiziglen már mindent elfelejt az ember.

— Nos, hát akkor . . . valakinek kezdeni kell — jelentette ki a szép asszony eréllyel. — Különben is, hogy is mondtad nekem hajdanában ? »Bízva-bízzál ?« Én tehát ezennel kijelentem neked, hogy ez esetben nem lesz szükség a hosszú várásra, mert én tudom, hogy mit akarok és bízva-bízom — saját magamban.

* * *

Csodás, álomszerű napok következtek Ginára nézve, mert az történt vele, hogy amit jobbadán számításból kezdett, amit egy cél szolgálatára beállított eszköznek tekintett, íme, az lassan, észrevétlenül, urrá lett felette. Beidegződött nála. Lehetséges, hogy fogékony lelkét a katolikus vallás gyönyörű szertartásai, tradíciói tartották igézet alatt, de valószínűbb, hogy nagyanyja és annak anyja, nagyanyja s annak ősei mélységes hite kelt életre benne, tisztultan, új igazságokkal. Más tanítások új alakjában, de atavisztikus teljességgel.

— Mi van veled ? — kérdezgette anyja aggódva, valahányszor álmatlan éjszakák, titkos bőjtök után, sápadtan, beesett szemekkel járt-kelt körülötte. De Gina nem felelt. Először, mert csak a megmásíthatatlan tényt kívánta majd tudtára adni, még inkább azért, mert féltékenyen őrizte titkát, mint legdrágább kincsét a fösvény.

Oly szép volt mostani gondolatvilága. Olyan új és mégis olyan ösmerős, — Mint a szülei ház —

mondta egyszer a hitoktatója. És ő úgy érezte, hogy valóban a mennyek országa, mely sóvárgó lelke előtt most kezd nyiladozni, ímhol, azt a tökéletes, oltalmat biztosító érzést keltik legbenső énjében, melyhez hasonlót csakis egész kis korában érzett, amikor még a szülei ház volt a világ közepe, amikor még a szülei házat minden csodára képes, jó tündérek lakták.

Sejtette, hogy extázisa nem tarthat örökké, — de azon igyekezett, hogy amíg tarthat — tartson. Épen. Csorbíthatlanul. Ne vegyüljön semmi földi salak ahoz az arany fővenyhez, fénykévékhez, amelyen most szeráfok, angyalok, boldogok és szentek lépkednek, lebegnek, halkán, fehéren, ragyogón és érintetlenül. Nem. Ne vegyüljön semmi.

Eddigi foglalkozásából félretett mindent. Üzleti könyvet, periratot, számadást, mindent.

Párnája alatt, körülötte, íróasztala legtitkosabb rejtekében, mindenütt, mindenütt imakönyveket, szentképeket, apró szobrocskákat és érmekeket vágyott tudni, szeretett érinteni.

— Igaz hittel, törhetetlen akarattal, ezután ez lesz a jelmondatom — fogadkozott a fiatal asszony és jól esett arra gondolni, hogy íme, Jánosfi plébános urat is csak Jokeschnek hívták egyszer és hogy bölcsője ott ringott valahol Bártfa vidékén és íme mégis, van-e nála szentebb pap és van-e egy is, akit jobban tisztelnének hívei ?

Nem. Nem. Sólyom Jóskának nincsen igaza. Nem minden esetben kell negyediziglen várni. Lehetnek és vannak — kivételek.

— Igaz hittel, törhetetlen akarattal és teljes bizalommal — suttogta akkor is, amikor égő gyertyával a kezében az oltár elé lépett.

Amikor azonban első szentáldozása végeztével összekulcsoló kezére hajlott, hogy az előírt imákat

elmondja, máris az elszórodás bűnébe esett, mert arra gondolt, hogy mielőbb el kellene utazniok.

— Ezzel menekülök ki leghamarabb a... a »ghettóbók« — suttogta keskenyre beszívott szájszélekkel, melyekhez azonban sietett imakönyvét emelni, hogy megcsókolja.

* * *

Nizzában az a kis kellemetlenség érte őket, hogy Ladányiné kénytelen volt gyalog felmenni a szálloda lépcsőjén, mert nem fért be a lift ajtáján. Ez a leányát gondolkodóba ejtette. (Annál inkább, mert hangos nevetés kelt körülöttük.) Ezért haladéktalanul elindult egy kényelmes kis villát keresni, amiben mamának ne kelljen lépcsőt járni — magyarázta Madame Benoitnak. — Ám, amikor ezt a két szót kimondta, különös hangsúllyal maradt az emlékében. »Lépcsőt járni«, csengett a fülében.

— Egyáltalában, mire neked járni? — fordult anyjához szigorúan. — Valld be, hogy fáraszt?

— Nagyon.

— Na lásd. Szerencsére erről is tehetünk.

És csakugyan. Alighogy egy szép, kis, új otthonban elrendezkedtek, már ott is állt egy kényelmes, kis tolókocsi a bejárat előtt s ezt Mme Benoitnagy ügyességgel tologatta, irányítgatta, erre-arra.

— Nem ülök bele. Nicht um die Welt! — sikoltott a tisztos matróna hüledezve, de leánya közel lépett hozzá és szemét-szemébe tűzve.

— Nem elég, hogy apám tönkretette az életemet, most meg már te kezded? — Erre aztán Ladányiné nagyot sóhajtván szó nélkül vackolódt el három keréken guruló, párnás börtönébe.

Ezalatt leánya szapora szóval tárgyalt meg

valami érthetlent a hűséges francianéval. Így történt, hogy az legott a város belseje felé fordította a kis kocsit, oda, ahol nagyon csekély a forgalom, mert alig-alig téved oda valaha idegen.

Gina megkönnyebbülve nézett utánuk.

Mennyivel kényelmesebb ez neki, mint a minden nappal nehezebbé váló járás — biztatta magát. És jól számított. Ladányiné, bár a forma kedvéért, egy ideig még dohogott, zsörtölődött, de aztán maga türelmetlenkedett legjobban, ha Mme Benoit késett a kocsival. Mikor pedig ezirányban már nem volt ok kellemetlen meglepetésektől remegni, Gina elérkezettnek vélte az időt, amikor anyjával a további magatartásukat is megtárgyalhatja.

— Mert ez így nem mehet tovább — járt az eszében. Csak a kivittel nem volt még tisztában.

A kivitel, tudniillik, mindig nagy gondot okozott neki, elsősorban is azért, mert semmit se szeretett hiába cselekedni. Se jót, se rosszat. Se örömet, se fájdalmat. Semmit. Másrészt azonban, amibe egyszer belekezdett, annak sikerülni kellett, ha törik, ha szakad. Így természetesen e két ellentétes vágy között, sokszor tojástáncot jártak érzelmei.

Most is, mialatt Redfernél arra várakozott, hogy a legújabb ruhacsodákat elővezessék neki, azon töprengett.

Éppen ezek a szebbnél szebb öltözékek vezették vissza e gondolatokhoz.

— Mert, mi célja van annak, hogy úgy öltözködjem, mint egy királyné, ha nincs egy előkelő köröm, amely hátterét képezze eleganciámnak? Ezt a hátteret, ezt a reliefet hogyan remélhessem, ha . . . amíg . . . Igen. Nincs mentség. Mamának láthatatlanná kell válnia . . . Szegény, jó anyukám — jegyezte meg magának egy utósóhajjal és egy könnyet is elmorzsoló antilope keztyűje leghegyével. Mert

hát a mama, mégis csak a mama. Mindig rosszul esik őt elszomorítani.

— De mit tehetek egyebet ?

Még egy hétig alkudozott önmagával, de amikor ruháit meghozták, mégis csak elhatározta, hogy cselekedni fog. Ennek előljárójában az idényre fogadott szakácsnét, külön megborralalózta, hogy remekbe főzze ebédjét.

— Tudja, azokat a pompás »meringue«-eket, aminőket csak maga tud csinálni az egész világon, ki ne felejtse a »menü«-ből, drágám. — A feketekávé pedig a tengerre néző kis nappaliba vitette. Ennek a szép szobácskának csak egy hibája volt, az, hogy a benne lévő virágokkal senki sem törődött. Ott száradoztak azok a cserepekben, ott poshadoztak sárgászöldes vizektől homályos, karikás tartókban, jó illat helyett rosszat árasztva. De mindezt se Gina, se anyja még csak meg se látta. Hogy mégis ott voltak, ez csak azért történt, mert részint bent foglaltattak a lejtárban, részint, mert Nizzában mindenki vesz és visz magának virágot.

— Úgy látom, ez már itt úgy szokás — magyarázta Gina, mikor az első nyalábbal hazaérkezett.

Most ideges kézzel állít félre egy cserép magas száron, csipkézett levelekkel ékes bambuszt.

Az még jobban izgatja, hogy anyjának ma különösen jó kedve van. És miért ? Hallatlan ! Azért, mert találkozott egy régi jó ismerősével Munkácsról. Hát ok ez ?

— Meg se ösmernéd a Rézit — cseveg az öreg hölgy gyanútlanul. — Férje Moskovecz Lázár... emlékszel ? Meglátogatott Sárdalányban, cukrot is hozott neked... emlékszel ? Kis botjuk volt... sokkal kisebb, mint az én apámé... Na és ma ? Övék a stinkovcei óriási cukorgyár... bizony.

— Nem emlékszem rá,

Ladányiné meglepetve teszi le csészéjét.

— Na . . . was hast denn schon wieder ?

— Semmi. Igazán semmi. De lásd . . . Igen . . .
Mama ? Már rég akarok neked valamit mondani.

— Jaj nekem ! — ezt nevetve, de azért némi kis aggódással mondta.

— Csak azt mondd meg, miért kell neked olyan rettenetes népeket magad köré gyűjteni ?

— Rettenetes népeket ? Nem értelek.

— Dehogy nem. Budapesten is, itt is, ami hirtelen felgazdagodott zsidó a közelben létezik, az hozzád valahogy mind megtalálja az útját . . . mondd, mi örömed telik ebben ?

— Valószínűleg, mert én is voltam szegény, én is lettem gazdag . . .

— Ejh ! Ez még nem ok. De hagyjuk. Mama én ezekkel nem tudok, nem bírok, nem akarok barátkozni.

— Eddig se tetted.

— De ezután még kevésbé.

— Persze, amióta más lettél, mint mi ! . . .
Keresztény !

— Lehet. Nem keresem. Tény, hogy nem tűri őket a szemem, a fülem, a bőröm, az idegzetem . . .

— Na-na-na-na . . . Nur nicht so hitzig ! . . .
Hát hozzád nekem különb embereket . . . Mutasd meg nekem végre a te barátaidat, és barátnéidat . . .

Gina elpirulva fordította el fejét, aztán jó darabig hallgattak mindketten. Végre Ladányiné halkán mormolta :

— Azt kívánod, hogy soha senkit se lássak ? . . .

Leánya vállat vont.

— Öreg asszony vagyok . . . Te mindig jársz-kelsz, nem érsz reá . . . nagyon jól értem, hogy nem érhetsz reá . . . velem foglalkozni . . . kötni sem bírok mindig, ezért . . . hidd el . . . jól esik, ha egy-

szer a Rézi néz be hozzám, máskor Silbermanné, vagy az Olga, vagy a Jenny . . . De ha kívánod . . . ha . . . — de szava csendes sírdogálásba fulladt. Gina cirógatva, engesztelve vette jobbját kezébe :

— Na, na, mama, ne sírj már ! Nem. A világért sem fogom kívánni, hogy . . . szakíts velök. De, mamám . . . Légy az én megértő jó mamuskám . . . lásd be, hogy . . .

— Mit ? Mondd már, hogy mit ? — és egyszerre hangja rikácsolni kezdett és indulatosan vágta oda :

— Szeretném tudni, hogy mit akarhatsz még ? Még egyszer keresztelkedni ? Mi ?

Ginának ez a támadás új erőt adott, ezért most már nyugodtabban kezdett magyarázni.

— Hagyd el ezt a gyermekes csipkedést, úgyse érsz vele semmit, de értsd meg, hogy én nem azért jöttem a világra, hogy a ghettóban, vagy ami egyre megy a ghetto küszöbén megálljak. Én előbbre . . . fel akarok jutni . . . és fel is fogok jutni, mert akarom. . . . De . . .

— De . . . Rezsín ! . . . Értem már. Ich versteh ! . . . Utadban vagyok. Mondd ki, áperthe, hogy utadban vagyok ?

— Kérlek, ne kiabálj úgy. Nem vagyunk Sár-ladányban. És ne izgasd magad. Hiszen egy percig se gondolok arra, hogy elváljunk.

— Csak utaink váljanak el . . . mi ? — És tekintete fürkészőn, félve tapadt leányára. De Gina, a remélve várt megnyugtató helyett lassan, meg-gondoltan bólintott igent, aztán minden szót hang-súlyozva :

— Jól mondod, mama, csak utainknak kell el-válni — s ezzel anyja elé térdelve, könnytelt szemek-vel, alig hallhatóan könyörögni kezdett.

— Édes, jó mamám, érts meg . . . *segíts* . . .
Ismét csend lett körülöttük, csak néha jött halk

csobbanással a tenger hangja feléjük, vagy az elhanyagolt virágok valamelyike hullott oly puhán, oly észrevétlenül, mintha inkább csak egy hangnak a tovasuhanó árnyéka lenne.

Mind a két asszony került egymás tekintetét. Az öregé a távolba nézett, mintha onnan várna csodát. A fiatalét mindig újra és újra előtörő könnyek homályosították.

Végre is az anya szeme fordult gyermeke felé.

— Elutazzam? — lehelte bátortalanul, alig hallhatóan.

Gina zokogva vetette magát ölébe.

— Elutazni? Az Istenért! De, hova gondolsz? Dehogy. Ó, anyukám! Drága jó anyukám, persze hogy együtt maradunk. Éppen annyit leszünk együtt, mint eddig, vagy legalábbis csaknem annyit. Csak... igen... csak arra nincs szükség... úgy-e nincs?... hogy uccán, étteremben együtt lássanak minket. Érted? Hogy mindenki rögtön tudja: ennek a fiatal nőnek ez az anyja... érted?...

— Értem. Nagyon is értem... — újabb nyomasztó csend. De végre csendesesen, megadással:

— Neked van igazad, Rezsín. Tökéletesen neked van igazad.

— Mama! Édes, édes anyukám! Haragszol a te nagyratörő leányodra? Mondd? Haragszol?

De Ladányiné válasz helyett reszkető kézzel vont a magához leánya fejét s míg végig tapogatott szemén, arcán, haján, ajka ősei nyelvén küldte áldást kérő imáját az ég felé.

* * *

E naptól kezdve a fiatal asszony korlátlanul jöhetett-mehetett, ahogy éppen kedve tartotta. Leginkább Monte Carlóban időzött. Nagyon érdekelte

az ottani nyüzsgő élet. Mindenre és mindenkire kiterjedt figyelme.

Nem haladhatott el egy jól szabott ruha mellett, hogy annak minden csínját-bínját rögtön ne vette volna számba. Régi szokásához híven, nem mulasztotta el azt sem, hogy minden, borraival szóra bírható egyénnel, észrevétesse magát. Így, alig pár nap után már elérte azt, hogy valamennyi szálloda portása köszöntötte, minden ruhatáros mosollyal fogadta, ő pedig, — mint eleven hírlapokból szedte ki belőlük rendre-rendre a legújabb híreket. Mivel személyesen senkit sem ismert, idejével azonban pazarul bánhatott, — nem leghzselhetett a kaszinó tájékán olyan emberi lény, akit ne érdemesített volna figyelmére, lett légyen az a milliókat vesztő orosz herceg, vagy a mentonei halász sápkóros felesége. De mindenekfelett egy gyakran együtt látható csoport érdekelte, mely négy magyar úrból állott. A legöregebbet — jól hallotta — »kegyelmes uramnak« szólították társai. A három fiatalról azonban csak annyit sikerült kitudnia, hogy nem Monte Carlóban laknak, hanem talán Mentoneban, vagy Beaulieuban, és hogy az egyik gróf. Hogy melyik ?

— Egyik a két magas, barna, borotvált képű közül.

— Hogy hívják ?

— Le comte Carossi? ou Carassi? . . . vagy ilyesmi. Mais, vous savez, avec ces noms hongrois . . . — és a Hôtel de Paris »chasseur«-je, aki mindez információkat adja, vállát felhúzza sóhajt, de csak úgy könnyedén, mintha inkább egy pelyhet fújna a levegőbe. Még a kezével is elhessegető mozdulatot küld utána.

Ladányi Gina bosszankodva fordul el tőle.

Valaminek történni kell. Érzi, hogy így nem élhet tovább, ha nem akarja, hogy legszebb napjai

prédába menjenek. Másrészt irtózik attól a gondolattól, hogy bárki is kalandot lásson benne. — Ismerkedni, igen. De előbb feltétlen szükségem van egy jól megalapozott társadalmi hátvédre: hanem ezt, ezt! honnan vegyem?

Ösztönszerűen a legközelebbi templom felé irányítja lépteit. Tapasztalatból tudja, hogyha valamilyen megoldást keres, ott leghamarább reá találhat, mert lassanként, észrevétlenül ott tömörülnek egy erélyes elhatározásba a szétszórtan kóválygó, elernyedtt gondolatfoszlányok, akaratfoszlányok. Ó, mert mennyi új remény fakad ott, ahol a csüggedők kétségeivel szemben csodákkal érvelnek.

Minden emberre, egyéniségek szerint, más és másképpen hat a vallása. Sőt, talán, igazában, minden embernek — egyénisége szerint — más és más maga a vallása is, de, ha van hite, mindig, mindenki feltétlen biztossággal megleli benne azt, amit tőle vár: azt a reményt, azt a vigaszt, azt a biztatást, azt a támaszt, amiért lelke egész odaadásával imádkozik. Csak lelke egész odaadásával tudjon imádkozni. Mert ez a titkok titka.

Gina azok közé a szerencsés lények közé tartozott, akik tudják, hogy mit akarnak, nagyon tudnak akarni, és tudják akaratukat egy gyúpontra összesíteni.

Ha egy pere tárgyalásánál ügyvédek között ült, hát ott; ha templomban volt és fejét csaknem a földig hajtotta őszinte nagy ájtatosságában, hát ott. De, valljuk be, az Ūristennel szemben is, — míg tudatosan csak imádott és dicsérte Őt, és megalázkodva verte mellét, — öntudatlanul megannyi követelődzéssel volt eltelve vele szemben. Tulajdonképpen — bár ő ezt el se hitte volna, — azért kért, könyörgött és adott, bőkezűn zárdáknak, templomoknak, szegényeknek, hogy az Ūristent egy elő-

nyös adás-vételi szerződésre hangolja. Szavakba öntve talán így hangzanék az: »Én (nagy É-vel). Én imádni foglak mindig, tántoríthatatlanul, — de ennek ellenében Te is segísz ám rajtam úgy ezen, mint a túlvilágon! Amen.«

És valahányszor ájtatos elmerüléséből a köznapiságba lépett, mindig az a jóleső érzés járta át egész valóját, hogy a »jó Isten meg fog hallgatni, érzem, tudom, hogy meg fog hallgatni, — hisz oly igazán, a lelkemből kértem, könyörögtem és dicsértem Őt.«

Igazában az, hogy: »kértem« és az, hogy »könyörögtem« csak szólásforma volt nála, kivált azon a szép februárvégi napon, amikor erélyes fohásza odairányult, hogy végre-valahára alkalma nyiljék egy körhöz — természetesen előkelő és kifogástalan keresztény körhöz — kapcsolódni.

És íme, ott rögtön — egy félórán belül — beteljesedett kívánsága, még pedig következőképpen:

Nem messze tőle egy őszbe vegyült kedves megjelenésű öreg dáma térdelt. Gina rögtön tisztában volt azzal, hogy igazi úrinő lehet, — az pedig, bár buzgón imádkozott, mégis megengedte magának, hogy lopvást körülnézzen. Egy ilyen szemle alkalmával akadt meg tekintete a szép fiatal asszonyon. — Ki lehet? Honnan jó? Mi a nemzetisége? — tündődött öreges aprólékossággal. — Kitűnően van öltözve — ismerte el egy második odapillantás után, — és mily nagy a buzgósága... — Báró Radenberg Ottóné ezek után el is határozta, hogy megismerkedik vele. Mikor tehát a diplomajutóban összehatalkoztak, az idős hölgy — véletlenül — éppen a Gina lábaihoz ejtette napernyőjét, — amit az nem késett mohón felkapni és legszebb mosolyával átnyujtani.

— Úgy-e, milyen ügyetlen vagyok? — mentegődött a báróné.

— Dehogy kérem... boldog vagyok... — hebegte Gina, és egész természetesen egy sorban maradt vele.

Nem tettek húsz lépést az uccán, mikor Radenbergné máris elfogadta karját és élénk beszélgetésbe elegyedett vele. Ettől kezdve együtt voltak mindig.

— Végre, — mondogatta Gina magában — végre! Nem kell már egész nap egyik sétatéri padról a másikra fanyalogni, s folytonosan »en garde« lenni a kalandhajhászokkal szemben.

Most már, amint vonatja beérkezett, egyenesen felsiethetett öreg barátnőjéhez és biztos volt afelől, hogy örömmel fogadják. Mert rövidesen nélkülözhetetlenné tudta magát tenni. A báróné levelezésének egy részét vezette. Meghívóit írta, vásárlásait végezte s mindent kedvesen, derüsen, és mintha neki lenne kitüntetés, hogy teheti. Még nagyobb kultuszt űzött vele, mint hajdan Sallingham-néval.

— Kedveském, Ön engem valóban elkényeztet, — mondogatta a báróné szeretettel.

Gina ilyenkor egy csókot lehelt szép fehér kezére, és meghatottan, csaknem könnyezve sutogta:

— A jó Isten küldte önt nekem, asszonyom! Ha tudná, milyen boldoggá tesz, hisz annyi részem volt már a szenvedésben!... És olyan árván vagyok!

— Szegény gyermekem. Nincsenek már szülei? — érdeklődött egyszer Radenbergné.

Gina kész volt a felelettel: — Csak anyám él... az is... egy szanatóriumban.

Lassan-lassan sok mindenkivel találkozott a báróné fogadószobájában; talán nem annyira érde-

kes, mint érdemes emberekkel. Neki ez volt egyelőre a fontosabb.

— Határozottan, mamuskám, jól vagyok placirozva — magyarázta anyjának őszinte örömmel. Ladányiné viszont, bár nem egészen értette ez »új« szót, diadalmasan, dicsekedve sietett azt megismételni barátai körében. Ez pedig tágas volt nagyon, mert az ő kis kocsija valósággal központját képezte annak a társaságnak, mely a sok Silbermannék, Gottliebék, Járgányiék, Moskovczek és mások soraiból verődött össze. Ezek pedig kimondhatatlanul érdeklődtek »a Leitnerné« társadalmi emelkedésének minden legkisebb mozzanata iránt is. Ami pedig még ennél is csodálatosabb, hogy bár egymás közt irigységgel teli rosszakarattal tárgyalgatták meg a róla hallottakat, a felőle ellesettek, mégis a Gina előbbrejutásának hírei valahogy egy olyan jóleső, éltető áramlat lehet éreztette velök, fogta körül őket, és vitte, emelte valamennyit, mintha csupa rokoni szív, rokoni szem, rokoni büszkeség állna láthatatlanul őrt a szép asszony körül.

Am Gina nem volt még megelégedve, azért, alighogy igazán szívesen látott tagja lett egy előkelő társaságnak, alighogy — úgy mondván nyeregben érezte ott magát, — íme legott, érkezettnek vélte azt az időt, amikor egy lépéssel tovább mehet.

Igaz, hogy most — egy kevéskét — szíve is vezette. Mert a négy magyar úr közül, akiknek egyikét kegyelmesnek szólítottak, tagadhatatlanul nagyon érdekelte egy, — a két borotvált arcú közül. Az, igen az, akinek homlokán egy régi kardvágás nyoma látszik. Gina képzelete egész legenda koronát fon a sebhely körül. Hogy miért kaphatta? Szép asszonyért? vagy csak politikai párbaj lett volna? Nem, nem. Persze, hogy csak szép asszonyért...

És ki lehetett az ellenfele? Egész biztos, hogy halva maradt a porondon... Mily érdekes. Mily izgató. Micsoda félelmetesen biztos kezű ellenfél lehet ez a gróf. Mert csakis ez lehet a gróf. Ki más?... Csakis az. Egy modern Bayard. Hogy meglátszik rajta az erély, a fenkölttség... Milyen más, — óh, milyen más, mint a többi!... »Un chevalier, n'en doutez pas, va fèrir haut et parler bas...«, ötlött eszébe, valahányszor messziről megpillantotta.

Gina ügyesen, észrevétlenül már sorra kérdezte a báróné ismerőseit, — de, fájdalom! a négy magyar urat még névről sem ismerte közülök senki sem, — hát akkor hogyan, de hogyan is lehetne velük összejönni? Természetesen úgy, hogy a kalandorságnak még a látszata se keljen senkiben. Mert csak azt ne! Igaz, hogy a Radenbergné oltalma alatt állva, eleve biztonsággal érezhette magát, — mégis a messze idegenben, elővigyázónak kell lennem nagyon.

Gina tehát azon kezdte, hogy a viláért sem a fiatalok, hanem igenis az öreg kegyelmes úrnak a szokásait tanulmányozta, firtatta soha nem lankadó aprólékossággal. Hogy mely vonattal érkezik? Mely teremben játszik? hol szokott sétálni? pihenni, étkezni? Azt is megfigyelte, hogy könnyen ad a szegénynek s hogy egyszer egy öreg munkásnőnek átadta a helyét a la Turbie »funiculair«-jen. Tehát jó ember, és szolgálatkész...

Egy napon aztán, amikor a kegyelmes úr egészen egyedül üldögélt egy padon, íme Gina — egy »Figaro« olvasásában elmerülve, lábai alá se nézve, nagy lassan közelített feléje. Néha meg-megállt. Ilyenkor az öreg úr gyönyörködve húzta össze szemét és megállapította, hogy ha huszonöt évvel fiatalabb lenne, most egész biztosan módját ejtené, hogy ezzel a gyönyörű teremtéssel meg-

ismerkedjék... De, ha nem vigyáz, — abban az ott felejtett gereblyében feltétlen meghotlik. Na! Űgy-e mondtam! — ugrik fel nagy izgalomban, mert e percben egy halk sikoly hallszik, majd a »gyönyörű teremtés« féllábon, fájdalomtól űgyetlen kis ugrádozással próbál egy-két lépést előre tenni, de nem tud.

Az öreg űr egy pillanat alatt mellette termett.

— Segíthetek?

— Köszönöm... Ó bocsánat! — jó feléje gyakori fájdalmas felszisszenéssel, aztán magyarázólag: — A lábam... azt hiszem, ficam... — és Gina ajkait harapdálva engedi át magát a gondos vezetésnek.

A kegyelmes űr most már csupa figyelem, csupa találékony-ság.

— Pihenjen kérem egy kicsit... hátha csak űtés. Ha látjuk, hogy nincs jobban, elmegyek majd egy kocsziért...

— Köszönöm. Igazán resteltem.

— Ó kérem... boldog volnék, ha... De fáj? Nagyon fáj?

— Már enyhül. Kérem... ne zavartassa magát...

— Ha parancsolja, elmegyek.

— Miattam, világért se... sőt! Oly jól esik végre magyarul beszélhetni...

— Akkor engedje meg, hogy magam bemutassam. Nevem Badacsonyi űdön.

— A volt miniszter?

— Engedelmével.

— Mily öröm. — Gina agyában villámgyorsan jönnek-kelnek a gondolatok, izibe összevet, számol, — majd ennek eredményeképpen — csak űgy kapásból: — Jánosfi plébános űr sokat, sokat beszélt űnről — mondja kedveskedve.

— Hogyan? Jánosfi? — örvendezik Badacsonyi. — Na ez érdekes! Iskolatársak voltunk... Hát ismeri a jó öreg Pétert?

— Hogyne ismerném! Pompás ember, ügyebár? Ő az én... ő az én gyóntatóm.

A meglepetésnek egy alig észrevehető árnyéka surrant keresztül a Badacsonyi tekintetén, de azért nagyvilági könnyedséggel folytatta beszélgetését. — Tévedtem volna? — tündökött ezalatt titkon, s most már azon volt, hogy ő is megtudja a szép asszony nevét. De Gina nem sietett ezzel. Valami formáját kereste, éppen ahogy az ember nem egészen sikerült ajándéktárgynál valamelyes tetszetős papirost keres, amibe göngyölje...

Mégis, mikor az öreg úr három közelgő alakra mutatott, nem maradt választása, s így sietve, de büszkén hátravetett fejvel mormolta azt, hogy: Ladányi Gina.

— A fehérmegyei Ladányiak közül?

Újabb pirulás, de még gögösebb fejtartással: — Nem, mi sárladányi Ladányiak vagyunk.

Két percen belül megtudta a fiatal emberek nevét. Az egyik Jákházy Ernő volt, miniszteri titkár és vőlegény. A másik Porlay László földbirtokos, végre a harmadik gróf Kárászy Elek. Ám nem őneki volt egy vágás a homlokán, de Porlay Lászlónak.

Ginát ez a felfedezés annyira megzavarta, hogy csaknem elfeledte, hogy még egy darabig sántikálni illik. Különben sem tudta, hogy kit hová sorozzon, mert valahogy, mintha a négy közül éppen a gróf lenne legkevésbé számot. Nem éppen mintha lenéztek volna, vagy nem kedvelték volna társai, de azzal a megmagyarázhatatlan árnyalattal, ami a szó irányításában, a tekintet pihenésében, vagy elfordulásában, a vállak alig észrevehető megrándu-

lásában, a kezek önkénytelen legyintésében nyilvánul — mindhárman úgy bántak e negyedikkel, mint társaságuk valamicskével kevésbé fontos tagjával. Gina azonban első perctől nagyon rokonszenvesnek találta. Sőt, így közelebbről látva, egészen elhült arra a gondolatra, hogy Porlayt képzelte grófnak... Sebhelye se volt érdekes. De ugyan nem!

— Hol volt a szemem, hogy csak egy percig is annak láttam?... Érdekes?! Hát még mi? Kómikus! Igen, igen, egyszerűen kómikus... Hisz az orra is össze van forrasztva. Tíznap i ábrándozását ilyes megfigyelésekkel sietett kivégezni. Mi haszna is volna belőle? Sőt, sőt! Feltétlenül ártana vele magának, ellenben ha minden érdeklődését a grófra irányítja... S mialatt vígan csevegett új ismerőseivel, titkon érvet évrre halmozott magában, hogy Kárász megjelenésének előnyeit a Porlayé fölé helyezze. Pedig jól látta azt is, hogy ez a fiatal ember éppen nem volt közömbös iránta. Ellenkezőleg.

— De mi közöm hozzá? Kell is nekem?

Másnap aztán megtudott mindent, amit tudni vágyott.

— Porlay? — mondta Badacsonyi — egészen jó családból való. Az apja kamarás, de egy polgárleányt vett feleségül és rengeteg gyermekük van. László — ha jól tudom — a kilencedik. Különb is Porlayékból jut mindenfelé. Vannak Gömörben, Szabolcsban, Beregben, sőt még Somogyban is.

— Úgy? Tehát tizenhárom jut belőlük a tucatra, mi? — nevetgélt Gina, mert Porlayt máris kezdte gyűlölni, amiért majdnem belészeretett.

— És a másik? — kérdezősködött tovább. — A szőke, keskeny vállú?

— Az Jákházy Ernő, miniszteri titkár. Nem sokat tudok róla. Holnap elutazik.

Gina egy virággal babrált, azt nézte nagy figyelemmel. — És a harmadik? Jól hallottam? Kárásznak hívják?

— Igen. Gróf Kárászy Elek. Csodálnám, ha még nem hallott volna róla, — nevetett az öreg úr — hiszen a maga nemében híres ember.

— Ez érdekes. Igazán?

— Hogyne. Ő is magáévá tehetné Párizs városának jelmondatát: »Fluctuat nec mergitur« ... mert csoda, hogy máig vízfelett tarthatta magát...

— Kártyás?

— Meghiszem azt.

— És családja?

— Csak anyja van és nővérei. Azok imádják, ami különben érthető, mert áldott jó fiú.

— Úgy tudom, a Kárászy grófok...

— Igen; sok a gazdag közöttük, de bizony Elek már meglehetősen a nyakára hágott örökségének, anyja és nővérei is sokat feláldoztak miatta...

— És semmije, de semmije sincs már?

— Azt nem mondhatom. Van legalább kétezer hold, de igen, igen megterhelt földjük. Azonfelül egy óriás ódon kastély, nagy kert, sőt talán még négy ló is akad. Na meg a hegedűje, mert remekül játszik.

— Művész?

— Egy kicsit. Mint ahogy mindenhez ért, — valamivel jobban, mint a közönséges halandó, de valamivel rosszabbul, mint valaminek a mestere. Tudja kérem, az én kedves fiatal barátom prototípusa annak, amit *magyar majdnem*-nek nevezhetnénk.

— Magyar majdnem. Hogy értsem?

— Ó, biztosan sok példányával jött már Ön is össze, hiszen sajnos! — nyüzsögnek odahaza. Éppen úgy megtermi a pesti városi aszfalt, mint a nagy magyar föld televénye, de csaknem mindig kőkerítések, vagy úri porták elszigetelő körén belül. Értem azokat a kedves, eleven eszű, rokonszenves magyar fiúkat, akikből siheder korukig teljes joggal mindent lehet remélni, mert nyílt fejjel és bámulatos befogadóképességgel áldotta meg őket a magyarok Istene; ám mi történik? tizennégy, tizenöt éves korban, — azért-e mert rossz a nevelési módszer? azért-e mert a magyar faj kiélte már magát? most nem kutatom, de tény, hogy egyszerre csak azt vesszük észre, hogy a gyermekek tudványa visszafejődik, nézletük elszűkül és elszürkül, és hogy érdeklődésük kizárólag csak a saját kis egoig terjed ki.

— Az önzés jó fegyver.

— Igen, ha eréllyel párosult és céltudatos. De az ő esetükben éppen ebben nyilvánul a majdnem, hogy époly kevéssé tudnak brutálisan önzők lenni, mint kitartással önfeláldozók. Szóval olyanok, mint a magyar nóta. Egyik percben — minden ok nélkül — csupa panasz, csupa pesszimizmus, csupa elernyedés, a másik percben meg már — éppen olyan ok nélkül — átcsap egy olyan »a tűzbe ugrásig« való lelkes lendületbe, — hogy bámulva neszel reá Európa.

— De hisz ez nagyon szép.

— Nagyon. Csakhogy ezzel nem lehet az élet-től sikert siker után kisajtolni.

— Szabad tudnom, kegyelmes úr szerint hol a hiba?

— A hiba részint az, hogy a magyar gyermeknél a nemi ébredés évekkal előzi meg az értelem ébredését. E veszedelem ellen más országokban

küzdve küzd a pedagógia, — nálunk azonban senki se törődik vele. Másik hiba, hogy a gyermek nevelése odairányul, hogy elsősorban is úrnak tekintse magát, s csak azután — messze-messze ezután egy társadalom felelősséggel terhelt tagjának. Végül pedig, mert nincs bennünk kitartás. De tudja, miért nincs? Mert nem vagyunk az élet fanatikusai.

— Az élet fanatikusai?

— Igen. A magyar fajban nincs igazi, mindent megértő, mindent elfogadó, *éber* szeretet az élet iránt, hanem annak csupán egy fáradt, kábult, körvonalozatlan elfogadása, elviselése. Lássá, ezért nem vagyunk képesek azt se olyan örömmel, gyönyörködve birtokba venni, mint a görögök tették, se úgy »ad rem«, mint ahogy ma, például, a zsidók teszik. De térjünk vissza Kárászyhoz. Mert ő minderre egy kitűnő példa. Tudja, milyen ő? Mintha az élet harcához a sors kicsavarta volna a fegyvert a kezéből, és ehelyett — labdát adott volna...

— Nem hiszi, hogy az ilyen ember nagyon boldog?

— Addig, míg van játszóttere, igen. De amikor odajut, hogy folyton csak ablakokat ver be, — amit meg kell fizetni...

Gina elnevette magát.

— Szegény gróf Kárászy! És itt legalább van egy kis szerencséje?

— Alig hiszem. Sőt, — fogadni mernék, hogy ismét bajban van, de még, — jó szokása szerint nem merült el »nec mergitur...«

Gina elmerengve áll meg a korlátnál, melytől a tengert láthatja. — Magyar majdnem, — tűnődik. — Magyar majdnem, de hisz... de hisz... annál könnyebb a játszma... Magyar majdnem... Milyen jó, hogy az!... — Aztán, mivel Radenbergnét látja közeledni: — Kedves báróné! — kiáltja még

messziről — engedje meg, hogy honfitársamat, Badacsonyi ő excellenciáját bemutassam. — Ezt persze az illetők előzetes megkérdezése nélkül hamarokodta el, de — szándékosan. Ugyanis, csalahatatlan ösztönnel érezte, hogy e cselekedettel új pilléreket épít magának. És csakugyan, nemsokára büszke örömmel számolhatott be anyjának arról, hogy milyen ünnepelt központját képezi ő máris egy őskeresztény körnek, amelyben nagynevű magyarok is vannak.

De amiről nem számolt be senkinek, ám saját magának annál pontosabban, az ébredő szerelme volt. Mint ahogy orvos figyeli a saját bőre alá fecskendett szer hatását, azonképpen figyelte ő meg nap-nap után szerelmének »mind rombolóbb« (vagy felépítőbb?) hatalomrajutását. Mert rövid pár napon belül egy bálványa volt csupán, Kárászy Elek gróf és kamarás.

»Mint egy iskolás leány«, jegyezte meg magában megelegetéssel, amikor haza érve, azon kapta magát, hogy egy kis csokor ibolyát, melyet Kárászytól kapott, előbb ajkaihoz emelt, s csak azután nézett körül, hogy mibe is tegye megőrzés végett. Először — természetesen — imakönyvéhez nyúlt, de idejekorán észbe kapott: »Minek vesszen kárba az illatuk?«, mormolta, mialatt egy selyem dobozt keresett elő, melyben zsebkendői voltak. »Az imakönyv ráér...«

Kárászy — bár szintén nagyon érdeklődött a szép asszony iránt — még mindig nem gyanította, hogy azt mennyire meghódította.

Pedig Gina szívdobogva leste minden szavát. Hogy tanulmányozta minden mozdulatát, mily gyönyörűnek találta beszélő hangjának mélységét, megjelenésének feltűnő eleganciáját, de mindenekfelett, hogy vágyott arra, hogy vonzalmát megnyerje.

Hogyan viselkedjék, hogy a grófnak eszébe se jusson egy múltó kalandra gondolni, sőt ellenkezőleg : hogy egy komoly udvarlás esélyeitől se riadjon vissza ? Ah, mert volt miért aggódni ! Lám, tegnap is milyen szenvedélyesen fakadt ki a zsidók ellen. Lehet, hogy ezalatt csak egy alkalmatlan hitelezőjére gondolt, de, magyar szokás szerint, rögtön általánosított. Ám, ami még ennél is százszorta kínosabb volt, az a hirtelen megzavarodás, elhallgatás, hebegés és más beszéd tárgy utáni lázas kapkodás, ami a kegyelmes úr óvatosságra intő pillantásának titkos telefonálgatására az egész társaságon úrrá lett. Gina végre is úgy segített a bajon, hogy e naptól kezdve ő szidta lehangosabban a zsidókat.

Még egy lépésre határozta magát : irt ügyvédeknek és megrendelte, hogy fürkéssze ki gróf Kárászy Elek hitelezőit. Állítsa össze névsorukat és . . . vásárolja össze a kezükben lévő váltókat . . . bárminő áron. Természetesen ezt mind nem is a saját, hanem bojtárjának apósa, a jó öreg Grünbaum nevében cselekedje meg.

Ezalatt folyt az élet, vígan, fényesen, ahogy csak gazdag emberek élete a Rivierán folyhat. Minden nap reggelik, ebédek, kirándulások torlódtak, kergetőztek, egészítették ki egymást. Gina valahogy mindig Kárászy mellé került, Badacsonyi viszont nagy barátságba elegyedett Radenberg bárónéval, akinek lehiggadt, jóakaró, okos nézőpontja nagyon megegyezett az ő bölcselkedésre hajló széles látókörével.

Sok szó esett köztük Gináról, mert az öreg úr még mindig nem volt egészen tisztában azzal, hogy »hova tegye«.

— Ezt magam sem tudom — vélte a báróné. — Tény, hogy nagyon kedves, művelt fiatal teremtés. Úgy látszik, apja már nem él, de hogy mi volt ?

nem is sejtem. Valami nagy bankár. Nem gondolja? Gina legalább mindig erre enged következtetni. Anyjáról csak azt tudom, hogy már évek óta szanatóriumban van.

— Hol?

— Fogalmam sincs. Egyáltalán soha, de soha nem beszél magándolgairól.

Badacsonyi nem lett volna se magyar, se öreg, ha ennyivel beérte volna. Végre is — érvelt magával — egyenesen kötelességem kissé a dolgok mélyére nézni, mert úgy látom, a jó Kárászy addig-addig, amíg horogra kerül... Mert ügyes egy asszony — azt meg kell neki adni — és tud akarni!...

Egy körülmény kezdett feltűnővé válni, az, hogy Gina sohasem volt hajlandó bárkivel is Nizzába menni. Akárhogy rendezték, az utolsó percben mindig talált valami jó kibúvót. »Ennek oka van«, határozta el a kegyelmes úr és Porlayval — aki Gina iránt most már éppen olyan ellenszenvet érzett, mint az ő iránta — összesűgva, úgy rendeztek egy kirándulást, hogy mikor már mindenki elhelyezkedett a »mail-coach« tetején — alig indultak vele Beaulieube, mikor egyszerre csak megfordult az és víg túlköléssel vágatva vette útját Nizza felé.

Gina — bár nem vette észre a szándékosságot — mégis úgy érezte, hogy ő most meg van fogva. Nem kellemes érzés, de ha benne van — benne van. Valahogy csak lesz. Csoda is történhet. Ki is vághatja majd valamiképpen magát. Ezért ő most is hű maradt apjától örökölt elvéhez, amely körülbelül így fejezhető ki: minden elővigyázattal valami rossz ellen védekezni, de ha az elkerülhetetlen, akkor nyugodtan elfogadni s azon lenni, hogy a nagy rosszat kis rosszra redukáljuk. És, csak nem hiábavaló ide izgulni, oda türelmetlenkedni! Elég baj a halnak, ha kikerül a vízből, de ha még ugrándozik is a sze-

rencsétlen, szörnyű ütődéseket fog kapni teljesen — ráadásként.

A Reserve-ben elköltött pompás reggeli után tehát a szép asszony már csaknem elfeledett minden elővigyázatot és boldogan lépkedett Kárászy mellett.

— Nincs igaza, kedves gróf, — mondta éppen élénken, meggyőződéssel — a demokratikus elvek, még a legenyhébb formájukban is rombolók, én legalább azt tartom, hogy . . .

E percben két lépésnyire tőlük egy mellékuccából jövő kényelmes tolókoszi bukkant fel, melyből gyémántok villantak erre-arra és hosszú strucc-tollak bólogattak. Gina egy fél pillanatra meg-hökkenve hallgatott el, de amint tekintete a kocsiban ülő öreg asszonyéval hidegen, ösmeretlenül találkozott, szeme pillája se moccant. Minthogy annak se moccant meg a szeme pillája, amikor közömbösen elnézett mellette. — Én legalább nem helyeslem — vette fel a szót Gina s haladt sétáján éppen olyan nyugodt léptekkel, mint azelőtt. Utánuk Badacsonyi jött a bárónéval, nekik meg kellett állni, hogy a kis járműnek helyet adjanak. Ekkor ütötte meg az öreg úr fülét ez a két szó, »Meine Rezsine«, ugyanakkor azt is látta, hogy ez a vaskos néni diadalmas boldog mosollyal néz a szép Ladányi Gina után.

— Gina ? . . . Rezsine ? Persze ! Végre egy szál.

Badacsonyi halkán szólta oda Porlaynak, mire az észrevétlenül vált ki a társaságból és a távolból követte a kocsit.

Néhány napon belül aztán szerencsésen birtokába jutottak a titoknak. Nem is kellett hozzá valami nagy utánjárás, elég volt Moskovecz úrral, Porlay falusi szomszédjával találkozni és úgy — találomra — egy pár üres kérdés horgát feléje lóbálni.

— Tehát: Spitz Rezsine és . . . az az árva Kárászy lépre került — töprengett Porlay igaz aggó-

dással. Nem mintha Kárászyt nagyon szeretné, de mert gyűlölte Ginát.

— Spitz Rezsín, valóban! És úgy bánik velem, mint ahogy ponyvaregényekben királynék bánnak kegyvesztett alattvalóikkal. Csak egy baj van... az, hogy úgy látszik, a multjához semmi szenny se tapad. Ejh, de hát, nem mindegy az egy Spitz Rezsinnél?

Baj van, barátom, — súgta Badacsonyinak — egy-két héten belül robban a bomba... Mit gondolsz?

— Én is úgy látom. Részemről semmi közöm ahhoz, hogy kit vesz el Kárászy Elek, — felelt az öreg úr elgondolkozva — csak nem jól esik. Na. Érted már... Nem jó az ilyen vérvégvítés... hiába! nem jó.

— Vajjon az öreg kegyelmes asszony tudja?

Badacsonyi őszinte ijedtséggel, de erőltetett nevetéssel meredt Porlayra:

— Az Elek anyja? Ki merné azt neki megírni? Én ugyan nem, az bizonyos.

— Megírom én. Neki, vagy egyik leányának.

— Melyiket ösmered?

— Egyiket sem.

— Azért.

— Végre is...

— Végre is bízd a sorsra, azt tanácsolom.

— Miért?

— Mert az öreg grófnénak — akit különben ajánlok hercegnőnek szólítani, mert annak született — nemcsak a címer pajzsán vannak sárkányfogak...

— Értem. Hát leányai milyenek?

Helén a legfiatalabb, az nagyon szép és kedves. A legidősebb, Andorine, Csetneky báróné, csupa jóság és béketűrés. Evelináról csak azt tudom, hogy apáca szeretne lenni és hogy képmása az édes-

anyjának. Jolán . . . — itt a kegyelmes úr hangja kissé elhalkult és elfogódottan sóhajtott — Jolán a legszebb mind között . . .

Porlay meglepetve figyelt rá, aztán nevetve mondta :

— Miért nem veszed el feleségül ?

Badacsonyi felkacagott : — Minő gondolat !

— Miért ne.

— Beszéljünk inkább Elekről.

— Helyes. Ki tudja, nem késtünk-e máris el. Én bizony még ma írok az anyjának, aztán — lesz, ami lesz !

— Ahogy gondolod . . .

* * *

A Riviéra kezdett kiürülni. Közeledett a húsvét. Túlmelegen sütött a nap. Mind gyakrabban fújt a sirocco. Ladányi Gina két nap óta bezárt ablakoknál üldögélt. Nehezen állta a déli szelet és ellenséges rosszkedvvel nézte a kócos, megtépett, ide-oda kavargó piszkos, barnás felhőket, melyekhez elképzelhetetlen magasságig kapaszkodni igyekeztek a forgó szelek örvénylő oszlopai. Porból összekavardott rohanó oszlopok, melyeknek forgatagában konfettik színes pettyei és a serpentinek még színebb szalagfoszlányai járták a haláltáncot.

— Mi se vagyunk különbek. Mi is csak hisszük, hogy oda megyünk, ahová akarunk — mondja a fiatal asszony ujjal mutatva ez áldatlan látványra, de anyja türelmetlenül von vállat. — Nem a forgó szél a fontos, még kevésbé az, amit maga előtt hajkurász, de az, ami fújja.

— Mi az, ami fújja ?

Gina két karjára nyugtatta fájo fejét és úgy sírdogált — fáradtan, elernyedten, szárnyaszegetten.

Anyja aggódva s mégis ingerülten figyeli minden mozdulatát.

— Mi az, ami fújja ? Hát mi lenne. Az akarat. Die Energie. Hadd csak őket. Majd lesznek ők az a »nutzlos« tarka-barka papíros... Ja, ja. Sei nur ruhig... wird schon aus der Hand fressen...

Gina most már hangosan zokog.

— Soha... soha... Pedig... — felugrik és izgatottan jár-kei, minden tárgyat ide-oda tesz, csörömpöl velük, tologat a szobában, aztán két kezét tarkójához szorítva, hátravetett fejjel jajdul fel: — Pedig nem akarok élni, nem, nem akarok élni — nélküle...

— Rezsín ? — micsoda beszéd ez, »nem akarok élni nélküle ?« — és Ladányiné kerekre nyitja csodálkozó szemeit. — Az én leányomtól más beszédet vártam. Sei doch vernünftig, mein Kind ! Igen, nem azt, hogy »nem akarok élni nélküle«, de azt, hogy »igenis, akarok élni vele« és ezzel rögtön a helyes gyúpontra állítod a kérdést. Most pedig gyere ide. Hagyj annak a tányérnak békét, mert még eltöröd és azt is meg kell fizetnünk. So, jetzt ... Mondd el, hogy mi történt...

— Mit mondjak ? Már minden olyan jól ment. Egész biztosra vettem, hogy...

— Megkér ?

— Nem ; de hogy megkérhetem...

— Rezsín ? !

— Mit... Rezsín ? !... Nem ismered őt. Telve van bátortalansággal... és előítélettel... — ezt csak magában, legtitkosabb töprengés közben, hangosan csak annyit : — olyan kétségbeejtőn határozatlan !

— Úgy hallom, ugyancsak könnyen határozza magát arra, hogy a pénzt kidobja.

— Az más, de saját magát . . . Akarom mondani, hogy egy olyan lépést tegyen, ami . . . amivel . . .

— Mondd csak ki bátran. Nem hallja senki. Nem bírja magát elhatározni, hogy mézalianc tegyen.

— Mésalliance-ot tegyen.

— Legyen mézaliancot. Érted jól, hogy mit akarok mondani.

— Értem, de éppen ez az. Soha se fogja velem elhíttetni senki, hogy aki engem elvesz, az mésalliance-ot csinál.

— Gróf Kárászy a Spitz Rezsint ?

— Ki beszél itt Spitz Rezsincről ? Itt rólam van szó és egy velem egy műveltségi fokon álló emberről. Mi a különbség a vadember és a kultúremler között ? Az, hogy a vadember lehet jó is, nemes is, eszes is, okos is, de csak kultúremler az és csak az a kultúremler, aki tudását könyvből szedte ki, akinek az esze könyveken, törvénykönyveken, szent könyveken élesítettett évszázadokon át. Nos, drágám, az én őseim már akkor köszörülték így az eszüket, amikor még a Kárászyé egyetlen gondja az volt, — de még tán az sem — hogy a nyeregkápában jól puhuljon meg a vacsorájához való lóhús.

— Wie ein Buch ! Úgy beszélsz, mint egy könyv. De hát ha annyira egyenrangúnak érzed magad Kárászyval, miért veted úgy utána magadat ? Egyáltalán, akkor miért lettél keresztény ?

Gina türelmetlenül dobbantott a lábával.

— Az más ! — kiáltotta. — Az úgy van, hogy én tudom az értékemet, én tudom, hogy alapjában egyenrangú vagyok a leggögösebb arisztokratával is, tudom, hogy nincs közöttünk különbség . . . de ők ezt nem tudják. Vagy ha tudják, letagadják és erre az el nem ösmerésre építették fel egész társadalmukat. Én pedig be akarok oda jutni. Én be akarom bizonyítani, hogy igenis oda illő vagyok. Oda, mert

észben, csontban, vérben egy szemernyivel sem vagyok értéktelenebb. Igen. Be fogom bizonyítani, hogy ott az én helyem.

Ladányiné hamiskás hunyorgatással nézett reá.
— Nekem is ? — kérdezte nevetgélve.

Leánya bosszúsan fordult el tőle és feleletre se méltatta. Az ablakhoz lépett és egy darabig ideges kézzel dobolt rajta, majd szaggatott mondatokban zsörtölt vissza a nagy karszék irányába. Szavai mint megannyi keményen pergő sörét potyogtak, peregtek a csendes szobában.

— Az az útálatos vén grófné ! Miért kellett annak éppen, de éppen akkor megérkezni, amikor a fia a legnagyobb pénzzavarral küzdött . . . Most persze egy darabig ő uralkodik. A mama. A kegyelmes hercegnő. Azóta Elek teljesen megváltozott . . . kerüli a társaságom . . . Csak azt tudnám, miért jött Kárászyné olyan hirtelen, olyan váratlanul.

— Talán hívta valaki, talán írt neki valaki ? Mi ? Gina homlokára ütött. Hogy ő erre még sohasem gondolt . . . Badacsonyi ? Nem. Bár egy idő óta ő sem olyan, amilyen lehetne. De ilyenek ezek mind. Mind egy húron pendül . . . Még Radenbergné is . . . de — árulkodni ? csak egy képes közüjük, egy. Porlay. Persze . . .

Gina átmegy saját szobájába és itt fűzi gondolatait tovább.

— Akarni kell tudni, de az akaratnak jó módját kell kitalálni, hogy úgy nézzen az ki mindig, mintha a másik akarná . . . Ebben tudja, hogy nincs nála hiány, de azért mégis nagy oka van aggódni, mert a rivierai tartózkodás véges ; ha pedig Kárászynénak sikerül fiát elutaztatni . . . akkor ? Nos, akkor valószínű, hogy örökre elveszítem. És csak azt nem ! Uram istenem, segíts ! És te Mária, asszonyi szívek megértője, légy szószólóm ! . . .

Órákig térdel, kér, könyörög, ígér. Egész valója egy fohász és egy sóvárgás, mert való igaz, hogy ma már szíve legnemesebb mélyéből szeret.

Mégis (vagy éppen ezért) nagy megnyugvással veszi kézbe azt a levelet, mely ma reggel érkezett ügyvédjétől, jelentve, hogy gróf Kárászy Elek váltói egytől-egyig az öreg Grünbaumnál vannak.

Talán azért, talán mert kint a vihar alább hagyott, lassanként enyhül idegessége és gyötrő kételyei helyét újra önbizalom és hadi tervei kezdik betölteni.

Legkisebb gondot maga Kárászy okozna, hisz érzi, hogy — mostani viselkedése dacára — az is alaposan »meg van már fogva«, aztán meg Badacsonyi nagy szolgálatot tett neki, amikor első beszélgetésük alkalmával a fiatal ember egyéniségének kulcsát a kezébe adta, azt mondván róla, hogy »majdnem«. Tökéletesen igaza volt. Ezt mostani viselkedése is bizonyítja — ám az ilyen egyénekkel szemben végeredményben mindig fog győzni az, akinek erős az akarata... Csakhogy... csakhogy most itt van az anyja... és az is tud akarni! Istenem, de tudhat!... Gina szinte megborzong e gondolatra...

Tehát az öreg grófné... Először is azt kell a lábáról levenni — de hogyan?... Mit tud róla? Semmit. Pedig ahoz, hogy az ember valakivel szemben »felülkerekedjék«, feltétlenül kell gyöngéjét vagy erősségét (ami sokszor egyre megy) ösmerni... Gina kínosan keressé el emlékeiben, mit is hallott valaha Kárászynéről? Keveset. Alig számottevőt. De mégis... egyszer, Badacsonyi említette, hogy miniszter korában mennyi gondot okozott neki egy kápolna, melyet a grófné semmi áron sem engedett egy új út vonalában lebontatni... Tehát vallásos... esetleg több annál: fanatikus... Mily szerenese

lenne!... és Gina gondolata ezer bogot köt, bont azon a hálón, amit a félelmetes öreg grófnéra vágyik teríteni... Váratlanul segítőtársa érkezik: Sólyom személyében.

— Jóska, kedves jó fiam, honnan érkezel? — örvendezik neki, amikor kopogtatására az ajtót kitarja. — Az Isten küldött Jóska... Gyere, gyere... de hogy én mennyire örvendek!... — s már viszi, vonja is hajdani játszótársát ahhoz a kis meghitt zugolyhoz, mely szobájából a tengerre gyönyörű erkélyt képez.

Pár percre szinte felejtí súlyos gondját, hogy egészen jó barátja lényével törődjék... Milyen sápadt, beteges... Hol van a hajdani víg, piros-pozsgás gyerek? Ez a hajlott hátú, sovány, ijesztő sovány fiatal ember izzó szemével, két mély ráncsal a szája mellett. — Jóska... igazán... mondd már, hogy jutottál idáig?

— Idáig? — Különös, hogy amint együtt voltak, önkénytelenül rögtön azon a nyelven beszéltek egymással, mint hajdan. Szerzetemig?...

— Addig. Engedd, hogy kérdezzek. Szerelmes lettél... Mondtad... de — kibe?

— Nem mindegy az? Úgy hiszem, azt is mondtam, hogy »az elérhetetlenbe«... Maradjunk ennél.

— Az elérhetetlent pedig úgy hívják, hogy gróf Györgyi Marie-Louise — folytatta Gina könnyörtelesen. A fiatal szerzetes kelletlenül nézett el feje felett a tenger messzeségeibe, de az asszonyt ez se vette ki sodrából. — És ő — mondd — nagyon szeretett?

— Rezsín, kérlek!...

— Tehát nagyon szeretett... De hát akkor miért nem vetted el? — Sólyom felugrott és fájdalmasan vonagló szenvedélyes ajakkal kiáltott:

— Én? Sólyom Jóska?... gróf Györgyi Maria-Louiset?...

— Miért ne?

— Mert... mert... ez nagy szerencsétlenség lett volna...

— Reád nézve?

— Reám?! ki kérdené? — De — reá...

— Ha szeretett...

— Gina, ne kinezd. Értsd meg... Tegyük fel, de csak tegyük fel, hogy szeretett, ám ez a lehetőség semmit sem változtatott azon a tényen, hogy egészen más volt az én világom és más volt az övé. Én egy kis gazdatiszti sarjadék, ő nádorispánok leszármazottja... amellet én is szegény, ő se gazdag, de — joggal, óh! milyen joggal! — nagyon nagy igényű! Mindezt latba vetve, hogyan tehettem volna, hogy őt magamhoz láncoljam, magamhoz levonjam...

— De ha szívesen ment volna?

— Annál kevésbé volt szabad ez áldozatot tőle elfogadnom...

Gina nevetve vetette fejét hátra.

— Na látod, ezt én már nem értem. De nem is kívánom érteni. Lásd, én a te helyedben addig viaskodtam volna az étellel, amíg annak a grófnénak megtiszteltetés lenne, hogy a feleségem — akarom mondani, egy nagy és híres ember felesége lehet.

— Nagy és híres... Mint mi? Mint tudós? Mint professzor? Mint feltaláló? Mint mi?

— Akármi.

— Csakhogy az a baj, hogy egyiknek nagyságát se értené meg, tehát egyiket se fogadná el nagyságnak. Tudod miért? Mert egyik pálya sincs az ő életrendjükbe osztva.

— Hát mi van az ő életrendjükbe osztva?

— Ezer más, amire viszont én nem volnék

alkalmas és amit én nem fogadnék el mint kiválóságot. Hidd el, Rezsín, jól van ez így . . .

— Jól, ha jól. De mondd, ő is belátta ?

Fáradtan, tompán jött a válasz.

— Nem kérdeztem. Sohasem kérdeztem . . .

— Óh, ti fajmagyarok, — mormolta Gina fogai közt — óh, ti renitensei az életnek, akik mindig a lemondásban, a szép halálban látjátok a nagyságot és ezért mindig találtok jó kifogást reá.

— Gina !

— Ejh mit ! Élni, barátom ! élni, élni kell. Az élettől kell kierőszakolni mindent, ami azt diadalmassá tegye, nem pedig »lemondani« . . . Utálok a lemondást ! . . .

— Jól mondtad az imént, hogy ezúttal nem értjük meg egymást.

— Hát nem is. Mert én azt tartom, hogy az egyén . . . még precízebben, hogy vannak egyének, akik jogot tarthatnak mindenre.

— A mások boldogtalanságára is ?

— Másokat megbecsülök. Másokkal igyekszem jónak lenni. Másoknak békét hagyok, — másokért buzgón imádkozom, — de az ördögbe is ! Mások ne merjék az én felfelé törekvésemet akadályozni.

— Úgy ? Tehát neked a felfelé törekvés egyenértelmű a diadalmas étellel ?

— Miért ne ? — kiáltotta Gina csökönyösen.

— Helyes. Csakhogy . . . Tudod mit, Rezsín — és a fiatal pap hangjában a régi tréfa, a régi pajtáskodás csendült — tudod mit ? Valahányszor ezután el fogod érni azt, ami után törtetsz, ajánlom, hogy küldjél hozzám egy »ex votot« Pannonhalmára. Igen. Egy ezüstből vert könyököt . . . hogy nevedben az oltárra tehessem . . .

A fiatal asszony elvörösödött, de azért erőlte-

tett nevetéssel fogadta a vágást ; majd újra kérdezősködni kezdett :

— Tulajdonképpen hogy kerültél ide ?

— Lourdesből jövök.

— Lourdesből ? — Hogy ő erre még nem gondolt. Persze. Lourdes. Az olyan jól hangzik.

— Kár, hogy a zarándoklaton járt keresztény papnak nincs az a kiváltságos helyzete, mint a Mekkában járt hodzsának.

— Isten ments.

— Már megint ! . . . Gyógyíthatatlan vagy, úgy látom.

— Te is, vagy nem ?

Gina nem felelt rögtön, mert azon tünődött, hogy vajjon nem lenne-e jó hatással Kárászynéra, ha őt ezzel a szentéletű, egészen kiváló pappal tudja jó barátságban. Feltétlen határozta el s ezért kérlelni kezdi :

— Gyere velem át Montéba.

— Hová gondolsz !

— Tegnap láttam ott a bécsi nunciust.

— Lehet . . . de . . .

— Semmi »de«. Nem kívánom, hogy a kaszinó küszöbét átlépd . . .

— Na, nem bánom, csak előbb anyádnak szeretnék köszönni.

— Helyes. Menj be hozzá, amíg átöltözöm.

Mire a vonatba ültek, Sólyom már aprólékosan be volt avatva Gina összes szívügyeibe, aggályaiba, kételyeibe, mert Ladányiné holdogan könnyített titkokkal túlterhelt lelkén.

— Egész kellemes lehet néhanapján meggyónni — mondta búcsúzaskor, bár, persze sohasem jutott volna eszébe ezt komolyan megcselekedni. Gina se késett szívügyeinek feltárásával. Szinte mintha egy kis jóleső hiúság is vegyült volna őszinte-

ségébe, hogy az előtt az ember előtt, aki őt még mint a kis »kócos Rezsint« ismerte, íme, gyönyörű »Pacquin« öltözékben, »Reboux« kalaposan, egy grófról beszélhetett, aki máris vőlegénye lenne, ha . . .

— Ha . . . Tudod, Porlay . . . meg Badacsonyi. . . . Úgy volt az, hogy . . . Aztán megjött az anyja . . . — és a szép asszony nekimelegedve hadart, magyarázott. Nevek, nevek. Panaszok, vádak, feltevések tarka áradata jött, torlódott piros ajkairól, míg végre a szegény fiatal papnak csak úgy zúgott tőle a feje. De egyszerre csak a szó közepén elhallgatott és elgondolkozott.

— Megvan! — kiáltá aztán, éppen amikor vonatjuk Monte Carlo előtt lassítani kezdett. — Nézz csak balra. Láttad azt a kis, pici templomot, ott a szikla oldalán? Valaki azt mondta róla, hogy ez az egyetlen hely, amely ebben a kis országban nem az ördögé. Nos, ebben a kis templomban fogsz te holnap misét mondani.

— Én?

— Igen . . . Igen . . . Igen! Na, nézd édes, édes Jóska, a kedvemért. Gondold meg, egész életem boldogsága ettől függhet . . . Egy misét . . . Csak nekünk, magyaroknak.

* * *

Micsoda diadalmas érzés volt az, elől lépkedni Kárászy Emánuel gróf özvegyével, háta megett pedig Badacsonyit, Porlayt, Jákházyt, a Kárászy testvérpárt és még néhány hirtelen összetoborzott honfitársat tudni, akik mind, mind csak általa juthatnak egy szép magyar prédikációhoz. Mert Gina nagyon jól tudta, hogy bár ezek közül a legtöbben — otthon — mindenféle kifogást tettek volna, hogy a templomot elkerüljék, de itt a messze idegenben, vala-

hogy mégis meghatva, megtisztelve érezték magukat, hogy ott lehettek egy ilyen »exkluzív« ünnepevényen.

De még egyébre is gondolt. Valamire, ami meghívott vendégeiből — mert hisz tulajdonképpen azok voltak — a csodálat, a meghatottság, a lelkesedés moráját váltotta ki. Ime a templomba érve: földtől a boltívek tetejéig, de még szőnyeg helyett a mozaik köveken is, csupa, csupa virág, széles, vörös, fehér és zöld csikokba válogatott virágok, levelek sok-sok ezre fogadta őket, tompította lépteik zaját, zárt ölelő búvkört körülöttük.

Mindenki néma fejbólintással, titkos kézzsorítással, könnytől csillogó szemekkel igyekezett Ginának háláját kifejezni. Ő azonban — bár az elért siker szédítő mámorát érezte lüktetni, zakatolni szívében, torkában és a gyönyörűségtől szinte tántorogva vánszorgott imazsámolyához — mégis alázattal lehorgasztotta fejét és húnnya le szemeit. Száját meg egészen belefektette imakönyvébe, mert hiába harapta azt véresre, mosolya csak újra és újra ott játszadozott mozgó orrcimpái körül. De, aki feléje nézett, mégse látott egyebet, minthogy egy nagyon egyszerűen öltözött, szerény, ájtatos fiatal nő úgy el van merülve imájába, hogy környezetét szinte-szinte felejtí.

Kárászy grófné legalább ezt a megjegyzést tette magában róla és nagyon kellemesen volt ettől meglepétve. Ezért mise után, különben is a Sólyom gyönyörű beszédének hatása alatt állva, már ő lépett Ginához és karját karjába fűzve: — Mondja, kedveském . . . — így kezdte beszédét.

Az a kis templom csodát tett valóban és mikor Gina egy heti lankadatlan utánjárás eredményeképp még azt is elérte, hogy a nuncius végre is elfogadta meghívását egy villásreggelihez, nos akkor, Nandine hercegné már éppen ilozófálni kezdett, mondván:

— Belátom, hogy nem kellene pápábnak lenni a pápánál . . . — és ez tőle máris nagy engedményszámba mehetett.

De nálánál is merevebben viselkedett Ginával szemben a leánya, Heléne grófné; az a mindenkivel egyformán kedves, jólelkű Heléne. Ennek pedig az a magyarázata, hogy Porlay befolyása alá került, az pedig még mindig ádáz gyűlölettel volt eltelve a szép asszony iránt, először, mert nem tudta neki megbocsátani, hogy idő előtt merészelt kiábrándulni vele szemben, aztán és tán főként, mert ahoz a vérbeli, máglyagyújtó antiszemiták fajtájához tartozott, akik semmiféle érvet, vagy kivételt nem hajlandók elfogadni. Végül, mert félt, hogy az öreg grófné még kevésbé egyeznék leánya férjhezmenetelébe, ha fia is kedve ellen házasodik. Ő pedig első perctől, hogy meglátta, tudta, hogy vagy Kárászy Heléne lesz a felesége vagy senki.

— És maga a hős? Elek?

— Meg van babonázva — mondta róla nővére megvetéssel; és alkalmasint igaza volt, mert az az ember, aki négy héttel ezelőtt még fűnek-fának hajlandó volt kijelenteni, hogy: Soha, soha! Engem ugyan ne féltsenek, mert arra nem lenne eset! Még szeretőnek se vettem magannak zsidó asszonyt . . . soha. Esküszöm, hogy soha. És most? Bibliai előadásokat tart és kevés történelmi tudással, de annál őszintébb meggyőződéssel bizonyítgatja, hogy »hiszen, ha úgy vesszük, valaha, valaha, mindannyian zsidók voltunk«.

Porlay úgy vélte, jó lesz egy nagy ütőkártyát kijátszani.

— Vegye reá őhercegségét, hogy a vén Spitznéhez elmenjen — sugdosta Jágóhoz méltó buzgalommal. De Heléne szinte megdermedt az ijedtség-

től. Anyjának ő ilyet indítványozzon? A száján nem jönne a szó, még ha akarná sem.

Porlay aggódva nézett reá.

— Mi lesz, ha maga Heléne, a saját ügyében is ilyen bátortalan? Ha anyja elé azzal se mer majd lépni?

Heléne pirulva mentegetődzött, hogy az más.

— Persze most nem. Most még nem . . . korai lenne . . . de, később . . . Igen . . . Aztán meg Kárásztón . . . ott van a jó Imecske apát úr, az majd segít. Egyelőre úgy-e az a legfontosabb, legsürgősebb és legkívánatosabb, hogy azt a »betolakodó nőt« sikerüljön kiütni a nyeregből.

A véletlen úgy akarta, hogy mindezt ők ketten a mentonei virágpiacon beszéljék meg, az a »betolakodó nő« pedig éppen ott álljon az egyik virágos bódé ponyvafala megett. De ezt sohasem tudta meg senki, mert lám, tíz perc multával már a város egészen más részében találkoztak Ginával, aki egy gyönyörű anemona csokorral sietett Helénehez.

— Úgy emlékszem, ezek kedvencei, kedves grófné — mondta, mialatt mosolyogva, kedveskedően nyújtotta virágait a fiatal leány felé!

Mert még nem jutottak a tegezéshez. Porlay gondoskodott erről. Gina pedig úgy érezte, hogy most már ráér várni. De cselekedni kell. Először is, Elek . . .

Elek, aki ezalatt ott leszelezett a montecarlói állomáson és türelmetlenül várta a mentonei vonat érkezését.

Ma jó napja volt. Nyert. Úgy érezte, hogy erre szüksége van, ezer oknál fogva. Főképpen azért, mert szerelmes lelkéről levette a »muszáj« fogalomnak piszkát. Gazdagnak érezte magát, pillanatnyilag; és ez teljesen kielégítette, mert hiszen, végre is hol van az megírva, hogy ezután nem csupa ilyen pillanatok tartogat részére jó szerencséje?

Pedig tulajdonképpen nem is volt vérbeli kártyás.

Sokszor megesett, hogy ugyanolyan elkeseredett hangulatban lépett egy-egy játékterembe, mint . . . munkás a gyárba. Ilyenkor elképzelt egy nyugodalmas szép otthont, ahol van minden, anélkül, hogy az ember »mégdolgozzon« még a legszüksége-sebbért is. Mint eddig. Mint apja halála óta mindig.

Pedig csak egyszer kellene egy akkora tőkéhez jutni, hogy Kárásztó lábra állhasson . . . Az a kölcsönöktől, bérlőktől csúnyán megviselt, gyönyörű Kárásztó! Ósrégi tornyával, kényelmes termeivel, melyekre bizony nagyon is reáférne egy kis restaurálás. De, az ilyesmire, fájdalom, sohasem telt, eddig.

Eddig ?!

A fiatalember elgondolkozva mérte az állomás hosszát. Tulajdonképpen mire is telt eddig? Adósságra — jött a felelet, az öngúnyolás rejtett mély-ségeiből.

És, ha azt vesszük, hogy tíz év óta szabóját, cipészét, az ékszerészt, a borkereskedőt és még számtalan más szükséges rosszat, mind-mind csak itt-ott cseppenő törlesztésekkel szoktatta türelemre, — nos, akkor be kell látnunk, hogy e vallomás megfelelt a tényállásnak.

Aztán meg ott volt a család. Anyja és nővérei, akiknek hozományából időnként nagy darabokat sodort el egy-egy hirtelen támadt kártyaadósság örvénye, de akiknek viszont apró költségeit a legnagyobb gavallérossággal sietett mindig kiegyenlíteni. S ha a családi ékszerek zöme régesrég meg is találta útját külföldre, a Kárászy grófnőket még sohase látta egylovas kocsiban ülni senki.

— Ah, csak egyszer, valaha, rendbe jöhetni! — sóhajtott Elek szíve mélyéből; mert, egy idő óta

végtelen undort érzett minden iránt, ami távol állt a filiszterségtől . . . Csak egyszer háfat fordíthatni Monte Carlónak, a világ összes kártyaszobáinak, galamblövészetnek, lóversenynek. Ülhetni csendesen otthon: *vele!* . . . A legszebb, legokosabb asszonnyal e föld kerekén . . . Ezenkívül? Mi kelhetne még? Egy pár jó ló? . . . Kényelmes karszék? Kitűnő szakács? . . . Körülbelül. És mint foglalkozás? . . . Mert foglalkozni valamivel muszáj. Tehát mivel? Méhészettel? vagy inkább selyemhernyó-tenyésztéssel? — töprengett, de ezt még nem tudta megállapítani, mert mindkettőt izgatón érdekesnek vélte. Csak egy látszott bizonyosnak, hogy: *az az élet! az az igazi élet!* . . . nem pedig az, amiben tíz év óta erőlködik, fárad, evickél és fuldoklik. Ma nem. Hála Istennek, ma nem. Százezer frank. Annyi. Sőt még valamivel több is.

Még soká fogják a Rivierán emlegetni azt a tizenötyszörös »passe«-t, amely e vagyonhoz segítette.

Milyen szabadnak érzi magát. Semmi sem nyűgözi. Semmi sem bénítja. Szabad ura akarátának. S mindennek *miért érzi* úgy az édességét?

Kárászy önkénytelenül kitarja a két karját, mintha valakit keblére akarna ölelni. A járókelők meglepetve néznek reá. De ő ezt nem veszi tudomásul, ő most csak egyre gondol, egy érzést enged úrrá lenni egész valóján — felszabadult énjének diadalérzetét.

Ó, az a tudat, az a mámorítón boldogító tudat, hogy nem azért fogja Ladányi Ginát élettársul kérni, mert az az asszony gazdag, de azért, mert igazán, lelke mélyéből szereti. Nem a szükség parancsára hallgat, de a szívére. Milyen boldogító, szédítőn szép gondolat! Micsoda nagy érzés!

Ha Elek grófot valaki e percben megkérdezte volna: mit szeretsz rajta? . . . bizonyos, hogy lelkes

áradozással sorolta volna fel a szép fiatal asszony szépségét, eszét, műveltségét, jóságát, csak egyet nem említett volna, mert maga sem tudta létezését, pedig az volt a lényeg, az volt az alapja, magyarázata, természetszerűsége az ő nagy vonzódásának: a Ladányi Gina egész egyéniségében megnyilvánuló szívósság. Az a csodás, ösztönszerű és mégis céltudatos — őseitől öröklött — szívósság, amely mint mágnes a játékhalacsját, úgy űzte, húzta, vonzotta, irányította és szolgáltatatta ki Kárászy Eleket — az erősebbnek.

Szerencsére ezt Gina alig, Kárászy meg éppen nem is sejtette. Ő csak arra örvendezett, hogy tiszta nagy szerelme erősebb volt előítéleténél és leküzdötte azt.

— De még annál is erősebb, — biztatta magát mosolyogva — mert most már még a mama előítéletével sem fogok törődni...

Ő nem, de Gina. Ki hitte volna? Kárászy kétségbeesve kísérelt meg érvet érvre halmozni. Mindhiába. A fiatal asszony hajthatatlan maradt. Még arra sem volt hajlandó, hogy ne folytassa útját.

Tíz perccel előbb érkezett Mentoneból s most várt, hogy Nizza felé induljon.

— Hát ez igazán kegyetlenség! — panaszkodott Kárászy, aki egy óra óta növekvő izgatottsággal leste érkezését, s mikor végre megpillantotta, még azt se várta be, hogy a kocsij megálljon, hanem mint egy száz meg száz rózsától illatozó csokrot, úgy dobta fel a lassan beguruló fülke felé vallomását. Gina elsápadt s könnyei ott csillogtak gyönyörű szemeiben, de azért némán rázta fejét. Mikor összeszorult torkán végre nagy nehezen ki bírta húzni a szót, csak annyit felelt:

— Vagy, vagy...

— De hát nem szeret?

Erre a szóra azok a szép könnytelt szemek néma szemrehányással, fájdalmas sóvárgással mélyedtek tekintetébe és óh, mily jól esett volna csókba fullasztani azt a mély sóhajtást, amely ikertestvére lehetett volna egy felzokogásnak. De Gina, íme már ismét a kocsi hágcsójára lépett s szó nélkül készült a távozásra.

— Mit törődjünk anyámmal? — lázadozott a gróf. — Teljeskorú vagyok. Szabad ura cselekedeteimnek. Különben is, higgye el, tudom, esküszöm, ha egyszer a megmásíthatlan ténnyel áll szemben . . .

De a lassan induló fülke ablakából büszkén, hangosan vág le a felelet:

— Én nem lopom be magam sehová!

Kárászy futni kezdett a vonat mellett.

— Mondja? Parancsolja! Mit tegyek?

— Beszéljen a mamával — mondta gúnyosan.

— Előbb még egyszer hallgasson meg.

— Nem.

— Holnap Nizzába jövök.

— Megtiltom!

— De hát akkor?

— Irni fogok.

És Kárászy elfúló lélegzettel, kétségek között gyötrődve néz a vonat füstje után . . . ám elhatározása csak újabb gyökereket ver a lelkében.

* * *

Kárászy Emánuel gróf özvegye, Zarándy Nandine hercegné, átkiáltott leányához:

— Heléne!

— Igenis, mamuskám. Mingyárt — hallatszott. Erre azonban a hercegnő felszisszenve ugrott fel helyéről.

— Mingyárt?! — visszhangozta. — Mingyárt?! — s már ott is állt leánya előtt haragtól lángoló tekintettel, kezében egy hosszú cipőgombolóval, amelynek nikkelhorga fel-felvillant, amikor izgatottan hadonászott vele.

— Mingyárt?! — ismételte újra és újra mind hangosabban, tagozottabban ejtve ki a szót, úgy-hogy valahányszor megismételte, mindannyiszor több megbotránkozást, több szigort, több kérlelhetlenséget és több csodálkozást tudott beléje tenni, míg végre a szegény fiatal leány holtsápadtan hátrált előle a falig s félve, szipogva pislogott haragvó szülője felé.

Kárászyné egy fél lépésnyire állt meg tőle. Egy fejjel nagyobb volt leányánál, erős, tagbaszakadt, hatalmas teremtés, óriás lábakkal, amelyek még a valóságnál is szélesebbnek látszottak, mert legtöbbször férfiszabású cipőket viselt. Határozott, hangos, kiméretlen lépéséhez illő széles, alacsonysarkú, tompaorrú, gombos cipőket.

Ruházatában se sok volt a nőiességből. Magas keményített gallérokat hordott és panamakalapot. Kezén vastag, kelleténél két számmal nagyobb szarvasbőr keztyűt. Napernyő helyett erős kampósbotot. Arca, mely valaha szép lehetett, ma már — hatvan éves korára — eldurvult és rezes lett, csak a szemei villogtak, fénylettek a régi eréllyel, értelemmel, szépséggel. Csodálatos szemek valóban. Egyszer lángpallos, másszor fekete bársony. Mint ahogy csodálatos lény volt ő maga is. Egyik percben istennek haragos villáma, máskor csupa önfeláldozás. Jóság? Nem. Talán soha. De csupa kötelességérzet és becsület. Valahogy nem tudatosan, de sugallatszerűen arról volt meggyőződve, hogy őt őrnek küldte a Gondviselés a földre. Őrkereszténynek, őranyának és még sok-sok más tradíciók, társadalmi

erkölcsök stb. stb. órének. És ő e küldetésnek, törhetlen eréllyel, kiméletlen szigorral és sztoikus elszántsággal igyekezett megfelelni. Gyermekai imádták — nem is merészkedtek volna *nem* imádni! — és reszkettek tőle. A távolabbállók azonban nem nagyon keresték a társaságát, mert »ha Nándi bácsi megharagszik, — és milyen hamar meg szokott haragudni — akkor Isten legyen mindenkinek irgalmas«. Ebbeli félelem tartotta valószínűleg a kérőket is távol, annál inkább, mert a legidősebb leányának Andorinenak férje, báró Csetneký Pál, hajmeresztő részleteket szokott anyósa zsarnokságáról el-elbeszélni. A többi leánynak nem jó »reklám« valóban!

Igy történt, hogy Jolán grófné immár harminc éves lett, Evelin még annál is idősebb. Csak Heléne van még a huszas évek napos oldalán. De ő meg mit akar? Flirtel egy Porlayval. Hallatlan!

A hercegné sokat ült szobájában, mert mindig nagy posta várt elintézésre és különösen ma, át akarta gondolni a dolgokat. Hogy is állt mindez? Egyik oldalon Elek az ő »zsídkájával«, másik oldalon Heléne azzal az alig született Porlayval. Szörnyű. Hazulról pedig egyik kétségbeesettebb levél a másik után... Kárásztóról megszökött a bérlő. Eveline még mindig zárdára gondol.

— Az a szép, egészséges leány! Isten bűnül ne vegye tőlem, de én ezt igazán véteknek tartanám. — És mivel nem látta senki, egy forró könnycsepp esett levelére, azokért az unokákért, akik talán soha-soha sem születhetnek. De aztán Helénére gondolt, akinek még kevesebb jutott az életből, mint nővéreinek. Ő gyermek volt, amikor apja meghalt, azontúl pedig csak a »décadence« következett. Neki már sohasem telt szép farsangolásra. Csak emitt-amott egy falusi bál, valamelyik nővére átalakított ruhájában. Huszonhárom éves és még alig ösmert

valakit. Persze így nem csoda, hogy az első jó kinézésű férfi megtetszik neki. Az ördögbe is! Ha már így hozta a sors, legalább lenne az az ember gazdag. De ötszáz hold? . . . Apja kamarás. Szép. De az anyja? . . . egy mézárósnak a leánya. Aztán meg ezek a Porlayak. Rettenetes egy faj ez. Négyszáz év óta el van velük árasztva Magyarország, mindenütt találhatók, de sehose tesznek számot. Szörnyű! Hát köszönöm szépen. Nem. Nem. Ez az egész Porlay-kombináció lehetetlen. Le-he-tet-len! Még ma végét kell vetnem a . . . Ezekről a kérdésektől sarkalva kiáltott volt át leányához és kapta válaszul a megszokott és megkövetelt vak engedelmesség helyett, azt a végzetes »mingyárt«-ot. Ott állt tehát leánya előtt szélesen, alaposan, erőteljesen, elmozdíthatatlanul mint egy öreg tölgyia lombtalan törzse; leánya pedig törékenyen, vékonyan, keskeny arca még keskenyebbé válva az ijedtségtől, remegve várta a történendőket.

— Szeretném tudni, — jött a sápadt gyermek felé, széles vállakon nyugvó hatalmas torokból, — szeretném tudni, kinek a befolyása alatt áll, hogy így szembe mer szállni az anyjával . . . *velem?*! — Semmi válasz. Heléne ideges kézzel tépegeti zseb-kendőjét, Kárászné durván rántja el tőle:

— Ne rontsa. Nem maga vette. Nézzen a szemembe. Hallja? Nézzen a szemembe és feleljen: Mit akar maga azzal a ficsurral? Mi? . . .

— Nem értem . . .

— Dehogy nem érti. Nagyon is jól érti. Na. Egykettő . . . Mit akar azzal a ficsurral? . . . Szereti? . . . Nem felel? . . . Újra kérdelem. Mert akarom tudni: szereti? . . . Úgy? Még most sem felel . . . Jól van. Ez is felelet . . . Sőt nagyon kedvemre való felelet, mert a némaságából látom, hogy mégis van magában szégyenérzés . . . Igen, igen . . . maga szégyenli . . .

És nagyon jól teszi, hogy szégyenli ezt a bolondságot . . .

— De mamuskám . . .

— Semmi mamuskám . . . Most már megtiltom, hogy szóljon. Soha többet. Értette ? . . . soha többet meg ne halljam, hogy maga ennek az embernek a nevét kiejtse . . . Soha !

— Ne is lássam ?

Kárászyné egy pillanatra elgondolkozik, de aztán nyugodtan adja ki a parancsot :

— Igen. Míg itt vagyunk éppen úgy beszéljen velem, ha úgy hozza a sora, mintha semmi sem történt volna. Ne adjunk a világnak beszédanyagot, — és ne képzelje az a mézáros-ivadék, hogy észrevettem az ő szerelmes szemeit, amivel egy Kárászy grófnőre merészkedik nézni. Nem lelkem, ennél már igazán nagyobb urak vagyunk. Magyarországon ő megy jobbra, mi meg balra — és ezzel vége. Megértette ?

— Meg.

— Nagyon örvendek. Ehhez tartsa magát, különben . . .

— Különben ? — kérdi Helén alig mozgó halovány szájszájával.

— Különben, — és az anyai kéz vaskapocsként nehezedik vállára — különben maga talál besétálni abba a zárdába és nem Eveline . . . ezt ígérhetem magának.

A fiatal leány megtántorodva kapott a legközelebbi szék támlájához, — de anyja most már nem is törődött vele, — ismét szobájába ment, mert ajtaján kopogtatást hallott.

— Entrez ! — kiáltotta határozott, erélyes hangján, mire a postás két ajánlott levéllel lépett eléje. Az egyik Nizzából jött, — lehet üzletből, — hirdetés, vagy efféle, de ez ?

Némi izgalommal keresgélt pápaszeme után, mert tapasztalatból tudta, hogy ügyvédje írása mindenkor migraint jelent. Ám most, még ennél is többet jelentett. Kicsi híján — ájulást. Hisz íme, Böszörményi úr alázattal tudatta, hogy egy Grünbaum nevű ismeretlen »jebi« összevásárolta Elek gróf összes váltóit, körülbelül háromszázötvenezer forint értékben, és most könyörtelenül felmondta valamennyit.

A kegyelmes asszony szájához szorította zseb-kendőjét, hogy hangosan fel ne sikoltson.

— És most mi lesz? Háromszázötvenezer forint? Igy, egyszerre? Hirtelen? ... Hozzá még Elek itthon sincs. Marseillebe rándult és csak két nap múlva várhatjuk vissza. Különben is, mit tehet Elek? Igaz, hogy most van pénze, de mi az ilyen összegekhez képest?

Kárászné visszadőlt karszékén és lehúnyt szemmel képzelte el mindazt a borzalmat, aminek feltartóztatlanul jönni kell, a teljes tönkremenetelt, — Kárásztó kényszereladását, neki és leányainak társadalmi lecsúszását. — Borzasztó! Irtózatos! — nyögte egyre-másra. — Borzasztó. — Aztán sorra vett minden lehetőséget. Honnan várhatna segítséget? Csetnekytől? Ki van zárva. Sokkal önzőbb. De meg az összeg túlnagy is. Pedig... van neki. Sokja... nagyon sokja van. De... — Istenem, — sóhajtott — ilyen esetben hogy összetart a zsidó! de mink?... A zsidó?... — akadt meg eszében. — A zsidó?! — és egyszerre maga előtt látta a szép, a szerelmes, a gazdag Ladányi Ginát... De nem. Ez lehetetlen... egy Kárászy... És mi, mindannyian... Köszönöm szépen. Nem kérek a rokonságból... — Újra előveszi ügyvédje levelét, újra olvassa. — Háromszázötvenezer forint... — mondja. — Ez a csőd! A végleges bukás... Eveline zárdá-

ban . . . De nem . . . Még az sem . . . Hisz nem mehet be, nem veszik be úgy, — hozomány nélkül . . . Hát akkor mi ? . . . Porlay ? . . . Ezzel rajtunk nincs segítve, legfeljebb Heléne . . . Az is kérdés, mert hiszen él az apja . . . szó sincs tehát, hogy egy ekkora összeget folyósítani tudna . . . Háromszázötvenezer forint . . . háromszázötvenezer forint . . . — zúg, kong, kalapál a fejében szünet nélkül, növekvő kétségbeeséssel.

Mivel oly rég nagy csend van, Heléne lábujjhegyen, félve, aggódva néz be hozzá.

— Ki az ? — riad fel az öreg hölgy és e mozdulattal a másik levél a földre csúszik öléből. Leánya siet azt visszaadni. Hogy szeretné megkérdezni anyja feldúlt vonásainak okát, — ha merné. De ez az, ők soha, semmi körülmény között nem mernek anyjuktól bizalmat kérni, még kevésbé előtte lelki világukat feltárni, — és így a szeretet, mindig, mindig miként az a rab, aki minduntalan az ablakhoz szalad, de tovább nem mehet, — csakis a szemekben nyilvánul, némán, félénken, legott visszahúzódva. Kárászyné tettetett nyugalommal kezdi a másik levelet bontogatni.

— Ah ? Ladányiné ? . . . — mondja inkább magának. Heléne sokért nem adná, ha anyja most marasztalná, de mivel nem méltatják figyelemre, bátortalan lépéssel sompolyog vissza szobájába. Az öreg hercegné pedig gúnyosan nevetgélve, el-elkalandozó gondolattal olvassa a következőket :

»Kegyelmes hercegné ! Négy nap óta nem voltam Monte Carlóban. Négy nap óta nem élek, csak vezeklek, egyik oltártól a másikhoz vándorogva. Mert nagy az én bűnöm ! Nagyon nagy. Hazudtam. Igaz, szeretetből. Jó anyám iránt táplált végtelen szeretetemből. De azért remegve

kérdezem magamtól, vajjon a hazugság nem-e abszolút rossz? Mert ha az, akkor nem jöhet számításba az, hogy minő kényszerek sugallják. Nemde? Higyje el hercegséged, szörnyű lelki tusák gyötörnek engemet, mert ehez nem értek, hiszen még eddig, pedig immár huszonöt éves lettem, soha, de soha nem hazudtam. Se tettben, se gondolatban, se kicsi, se nagy dolgokért. Soha! Esküszöm, hogy soha. Csak most. Csak ezúttal és ez az én legnagyobb bűnhődésem, hogy éppen Önökkel szemben kellett ezt megtennem. De most meggyónom. Önnek gyónom meg, hercegnőm, akihez úgy tekintek fel, mint — óh bocsássa meg e szó vakmerőségét — mint édesanyámra... Hallja tehát és ítélkezzék: Azt mondtam úgy-e, Radenberg bárónőnek is, Önöknek is, hogy anyám szanatóriumban van. Hát nem igaz. Anyám itt van velem Nizzában és itt is volt mindig, de — beteg. Nagyon beteg. Most ugyan lényegesen jobban van, de eddig ezer okom volt remegni miatta. Az orvos szigorúan megtiltotta, hogy bárkivel is érintkezzék, mert hisz attól félt, hogy... De nem. Úgy-e elengedi, hogy azt a rémes szót leírjam?... Hála Istennek, a veszély elmúlt, — jó anyám fényes értelme ma már teljesen olyan, mint régen volt... ma már nincs miért aggódni, nincs miért — hazudni...

Imádott hercegnőm! Legyen irgalmas. Értse meg lelkem vergődését, arcom pirulását, és higgye el, hogy egész idő alatt egy nagy kényszer béklyóiba voltam verve. Ó, kegyelmes asszonyom! Nemde, hogy csak azokért szenvedünk, akiket nagyon szeretünk?

Ha megértett, ha megbocsátott, — bizonyítsa azt be azzal, hogy Heléne grófnővel együtt eljő hozzánk a Villa Mimosába ma délután.

Válaszát dobogó szívvel, imára kulcsolt kezekkel várja legmélyebb tisztelettel hódoló híve

Ladányi Gina.»

Kárászné mély gondolatokba mélyedve tette e sorokat félre, majd ismét elővette azokat és újra átolvasta. Aztán az ügyvédje levelét kotorta elő, s azt tanulmányozgatta. Végül ideges ujjakkal simította ki mind a kettőt és teregette egymás mellé, éppen mint ahogy részletterképeket szokás összeilleszgetni.

Soká vándorolt tekintete egyiktől a másikhoz, aztán keze imára kulcsolódott. Hosszú, buzgó imára, amelynek végeztével fejét megalázkodással, megadással hajtotta a papírlapokra: — És legyen meg a te akaratod, Uram!... Igérem, fogadom, hogy minden igyekezetemmel azon leszek, hogy fiam leendő feleségét leányomnak tekintsem. Csak... — és ekkor kiegyenesítette derekát, s fejét magasra emelve egyenesen kikérdezett a nyitott ablakon, be a napsugárral telített kék messzeségbe: — Csak — úgy-e Szűzanyám — az öreg Spitznéhez mégse muszáj elmennem? — és úgy érezte, hogy meghallgattatott.

II.

Kárászy Emánuel gróf özvegye sokszor gondolt vissza ez imájára.

Egyszer meg is kérdezte gyóntatóját, hogy kényyszerhelyzetben tett fogadalmak nem felbonthatók-e, de az apát úr lassan, nyugodtan csak a fejét rázta.

— Milyen nehéz az élet! — sóhajtott a hercegnő válaszképpen.

— Pedig, vallja be hercegséged, hogy Gina grófné mindent elkövet, hogy önöknek kedvében járjon.

— Beismerem, de — a maga módja szerint. Az pedig elviselhetetlen.

— A maga módja szerint? Hogy értsem?

— Ó tudja, úgy, úgy — anno Sárladány, — nevetgélt Kárászyné keskenyre beszívott ajkak közül.

— Olyan jó modora van.

— Felületesen nézve tökéletes. De aki egy kissé jobban megfigyeli . . .

— Itt a hiba! — kiáltott az apát úr szigorúan, — itt a hiba.

— Mit? Meg se figyelhessem?

— Nézze, hercegséged, az imént azt mondotta, hogy a Gina grófné módja »anno Sárladány«, ezzel, ha jól értettem, azt akarja kifejezni, hogy zsidós. Helyes. De kérdezem, — az önök módja vele szemben mi?

— Apát úr! — és Kárászyné két kezét a kar-
szék támlájára nehezítve felállni készült, de egy
parancsoló mozdulat visszaintette:

— Csak tessék végighallgatni. Azt kérdezem,
az önök módja mi? Keresztényi? Meri azt mondani
hercegséged, hogy amikor ön és a komtessek annak
a fiatal asszonynak minden egyes szavát latra teszik,
minden egyes mozdulatát kilesik, túlozva utánoz-
zák, gúnyolják...

— Sohase szemébe...

— Nem is tanácsolnám.

— Három év óta lakunk együtt, teljes békes-
ségben.

— Hála Gina grófnőnek... és engedékeny-
sége egy okkal több a megvetésre, nemde?

— De hát mit kíván tőlem? Tudja jól, hogy
az a zsidó nő...

— Elfogadom. Tegyük fel, hogy önnek van
igaza. Hogy Gina grófné lényének mélyén, teljesen
és kiirthatatlanul zsidó maradt. Nos, én azt vár-
nám el önöktől, hogy viszont önök is lényük mélyén
éppén olyan teljesen és kiirthatatlanul keresztények
tudjanak maradni.

— Már megint?! Hát nem azok vagyunk?

— Hol maradt az alapfeltétel? A felebaráti
szeretet?

— Ez már sok. Ön talán még azt is követelné,
hogy hálásak legyünk neki, mi?

— Megvallom, ismerve a körülményeket... ez
is illenék egy keresztényhez... de...

— De — és Kárászyné összehúzott szempillák
alól, gőgösen gúnyos mosollyal mérte végig házuk
legmeghittebb barátját. — De ne folytassuk kérem.
Látom, önt is megmaszlagolta az a boszorkány.

— Pardon! Egyelőre tündér.

— Ejh! Hagyjuk a tréfát. Nem bírom meg-

érteni. Nem bírom! . . . A fiam még hagyján. Szerelmes. Hát ha szerelmes, szerelmes. Ezzel a férfiaknál minden meg van magyarázva. De ön? Hogy ön is, katolikus pap létére . . .

— Nincs nálánál buzgóbb hívem.

— A kedves. Pótolja ősei mulasztását.

— Jobb későn, mint soha.

— Legközelebb összehasonlítást fog ön tenni az ő és a mi ájtatosságunk között.

— S ha máris tettem volna?

Kárászyné elsápadt.

— A kígyó! — sziszegte s még jobban gyűlölte menyét, mint eddig cselekedte.

Ezalatt fent, az emeleten, Kárászy Elekné nyugodt biztonsággal ült íróasztalánál és nagy iratcsomók és számadási könyvek segítségével intézte postáját. Most éppen egy magánlevelét olvasta át, amelyre felelni akart. Anyja írta Maria-Grünből, ahol egy kényelmes kis villában lakott mint »nagy beteg«. Mert ebből még mindig nem tudott kigyógyulni — a leánya.

Gina ugyanis minden igyekezetével azon volt most is, hogy őt távol tartsa, láthatatlanná tegye. Ennek ellenében valóságos legendakört vont köréje, úgy aggasztó egészségi állapotáról, mint kiváltságos nagy eszét, nagy jellemét illetőleg. Évenként kétszer-háromszor ellátogatott hozzá és utána hetekig beszélt róla. Könnyes szemmel, lelkes melegséggel.

— Egyet dicséretére kell megvallani, suttozták ilyenkor sógornői, hogy nem szégyenli az anyját.

— És ebben az egyben tapintatos, hogy sohase hozza ide az öreg »mámit« a nyakunkra — toldotta meg a dicséretet Nandine hercegné.

Nem, ezt sohasem tette, bár sokszor vérzett a szíve és vádolta az »életet«, amiért ezt a kegyetlen kényszert mérte kettejükre,

Óh, az élet! Hányféleképpen fogják fel és mi mindenért teszik felelőssé. Még Gina is, aki pedig olyan élesen tudott látni és osztályozni.

De vajjon mindig a valóságnak megfelelő arányban látott-e?

Ime, amíg el nem érte, azt gondolta, hogy egy grófi kastély mint otthon, a célok célja, a világ közepe, legbecsesebb tartalma mindannak, amit az élet adhat... és ma, és most, hogy anyja levelében véletlenül azt a nevet olvassa, hogy Tisza-Eszlár, csodálkozva tekint íróasztala készletének kilencágú koronáira és hűledezve kérdezi magától, hogy: — Hát csak ennyi?

Pedig ugyanakkor tudta azt is, hogy sokkal sokkal többet kapott, mint egy grófi házat és kilencágú koronát. Ott ült a kárásztói kastély gömbölyű termében, melyet buidoirnak alakítottatott át, — és levelet levél után írva, osztotta rendeleteit gazdaszteknek, bankoknak, — mert egészen önállóan vezette vagyona kezelését. Most gyakorta az ajtóra üggyelt, melyen férjének nemsokára be kell lépnie és előre örült üdvözlétük meghitt melegének. Fiacskája ott aludt a mellékszobában. A nyitott ajtón át rózsaszín szalagos, finom csipkés, szép kis bölcsőjét láthatta. Ha lett volna ilyesmire érzéke, tudhatta volna azt is, hogy kint, a nagy kert százados fái között sárgarigók fuvolája hirdette Pán közelségét. Csend volt és béke és kék ég és napsugár, amíg csak a szem ellátott. Pedig annak a toronyszobának ablakaiból messze lehetett ellátni, a Balatonnak dallamos, puha kékségein át egészen Keszthelyig.

Valóban, Kárászy Eleknének nem volt oka panaszra. És dehogy is tette volna. Szép volt az élete, nagyon szép. Csak — csodálkozott, mint ahogy a tündérmesékbe mélyedt gyermek csodál-

kozik, amikor a tanító bácsi először vezeti körül az iskolában.

— Mi hiányzik? — kérdezte magától, de ugyanakkor sietett háromszor megkopogtatni az asztal alsó lapját, hogy valahogy el ne veszítse azt, ami van. Nehéz is lett volna ezt a kérdését megmagyarázni, mert hisz mindene volt. Gazdasága, fiatalsága, szép otthona, egy férj, aki a szó legszorosabb értelmében imádta; egészséges kis fia...

Ah, igen. Itt álljunk meg egy percre. A kis fia... Amennyire szerette, amennyi öröme telt jó fejlődésében, annyi titkos könnyet hullatott miatta, mert... mert... (Eláruljam? Megmondjam?) mert bizony a kis Kárászy György egészen, de egészen olyan volt, mint boldogult nagyapja, sárladányi Ladányi Áron.

Valahányszor Gina a bölcsőhöz lépett, mindig abban reménykedett, hogy — Óh, bár csoda történék! Kis gyermekek oly gyakran változnak!

Sokszor leste, titkon, a vendégek arckifejezését, mikor gyermekét megmutatta nekik. Különösen a rokonság. Hány tört szúrt szívébe, Istenem, egy-egy alig észrevehető, rögtön elsimított mosoly, egy-egy sunyi szempillantás, mellyel alattomban, ketten-hárman össze-összenéztek!

Mit adott volna, ha fiacskája azon ősök valamelyikére hasonlít, akiknek arcképei előtt sokszor álldogált, sokágú nehéz gyertyatartókból lobogtatva a fényt feléjük, hogy az elfüstölődött hátterekből előcsalogathassa szemük ragyogását, orruk finomult vonalát. Mennyi lehetőség lenne! Hisz oly sokan voltak. Sokszor el is hitette magával, hogy a kis György haja éppen úgy keríti be homlokát, mint törökűző Kárászy Demeterét hollófürtjei. Máskor meg azt a képet nézte, amelyen egy lovagjáték után Kárászy Bálint nyílt sisakkal kezét nyújt ellen-

felének. Bár erre hasonlítana! — sóhajtott. — Oly szép és olyan szépen élt! — De legjobban arra vágyott, hogy kis fia arra a híres Kárászy Györgyre hasonlítson, aki — a monda szerint — Erzsébet királyné — Nagy Lajos felesége kegyeit bírta, de mivel királyához hű akart maradni, saját szíve elől olasz földre menekült, s miután a nápolyi hadjáratban nagy dicsőséget szerzett, Itáliában maradt örökre. Hol? Ki tudja. De azóta a család nem szűnt meg őt dicsőíteni s minden Kárászynak mintaképül állítani.

— És mintha, mintha a kis György fejformájában mégis volna valami, ami arra a faszobrocskára emlékeztet, melyről azt hiszik, hogy György lovag képmása . . .

Ah, nem. Hiába, hiába! — Ellenben válla, keze, haja növése minden az anyai nagyapáé. — Mily óriási szerencsétlenség! — zokogott Gina nem egyszer. De ezt senki sem tudta, és szeretetének ez a szomorú tény cseppet sem ártott. Sőt!

— Ne búsulj, fiacskám, — súgta most is az édesdeden alvó gyanutlan gyermek felé nézve — ne búsulj. Majd meglátod! Amit mi ketten akarunk, te meg én . . . azt el is érjük, és ha százszor jobban hasonlítanál is Spitz Áronra. Sőt — annál inkább! Mert mi tudunk akarni, úgy-e? Te meg én, Mucikám, tudunk, ügyebár?

Mégis, érezte, hogy valami hiányzik az életéből. Mi? A küzdelem? Lehetséges lenne? Igaz, mindent elért, amire vágyott, csak hogy amint elérte, legott megértette, hogy ez a minden nagyon is kevés, de — nincs tovább. Mi is lehetne? Sokszor úgy érezte magát, mint egy gyapotba göngyölt orchidea. Hát elég ez?

— Mi az, ami hiányzik? — kérdi magától most is, mialatt gyönyörűen berendezett hosszú szoba-

soron át, tépelődve lépdél gyermeke bölcsőjétől a ház másik végét bezáró könyvtárig és vissza. — Mi az, ami hiányzik? — ismétli, — pedig lelke legmélyén rég készen reá a felelet. Mert íme, az történt, hogy Kárászy Gina grófné, aki még csak alig pár év előtt hagyta oda ősei vallását és gúnyolva tagadta meg fajtáját, úgyannyira, hogy még a saját anyját is pirulva rejtegeti, íme, íme, amint elérte azt a magaslatot, ahová ösztönszerű parancsolatok vonzották, legott csak egy célt látott minden küzdelemre érdemesnek, csak egyetlen egyet: azt, amely fajtáját kiszabadítsa úgy a kereszténység, mint a saját előítéleteinek hinárjából.

Ginát úgy meglepte gondolatainak ez a nem várt iránya, hogy elámulva ült le fiacskája mellé.

— Hát lehetséges? Én? Kárászy grófné? alapjában filoszemita lennék? — kérdezte magától szívdobogva. — De hisz nem ismerek senkit, aki úgy megveti a zsidót, mint éppen én? . . .

Szeme tétován, mintegy támpontot keresve tévedt a kertbe, és ott egy virágzó bokor szélén pár szál ott feledett hatalmas burjánt pillantott meg. Mosolyogva pillantott feléjük:

— Köszönöm a magyarázatot. Igen. Úgy van . . . Gyűlölöm azt a zsidót, aki ugyanaz a társadalomban, mint ami ez a dudva itt a kertemben. Gyűlölöm és üldözni fogom — mert tudom, hogy üldözni kell — utolsó lehettem, de azt is tudom, — hálával tudom — hogy ugyanaz a talaj egyebet is termel: szépet és hasznosat, azért én nem általánosítok. Igen. Ez a különbség köztem és a fajkeresztények között, hogy én a zsidókérdésben nem általánosítok. Sőt . . . tovább megyek, a megvetendőket közülük senki se veti meg nálamnál jobban, de — fáj, mindig fáj, hogy van megvetendő közöttük — úgy fáj! Úgy szeretném vinni, hozni, emelni vala-

mennyit, hogy ne legyen közöttük kivető — ne legyen közöttük kivetett...

Óh ez az általánosítás, mily súlyos bilincs mi-rajtunk, azokon is, akik egyénileg messze felülkerültünk a zsidók tömegén!... Csakhogy senkinek se szabad sejteni, hogy érzem, hogy még én is érzem annak a bilincsnek a súlyát! Nem, senkinek — határozta el kapocsra szorított szájszélekkel (boldogult Spitz Áron szájszéleivel). — Először is többre megyek és ami a fő, többre is néznek, ha elhitetem, hogy éppen olyan árnyalatnélküli, érvet be nem fogadó, oktalan antiszemita vagyok, mint ők.

Igy történt, hogy bár ezután még több csúfondáros anekdotát tudott elmesélni s még később volt gúnyolódni a zsidók felett, alig múlt nap, hogy hol Badacsonyinak írt, — aki ismét miniszter lett — kérve őt, hogy a sóskatymári vasút építésénél a fiatal Járgányit alkalmazza, hol az öreg Zákányi hercegnek, hogy Moskovéc Poldit uradalmi pénztárosnak felfogadja, sőt egyszer — ösmeretlenül — még Ildefonz nagyhercegnek is írt, kérve különös pártfogását Seltenblüh Othmár festőművész számára. Ám mindezt olyan ügyesen tudta megfogalmazni, vagy anyja óhaját, »szegény, szegény, nagybeteg jó anyámét«, tolva előtérbe, vagy az ügyet, »amely az illetőben csodás támaszt fog találni«, — szóval ő maga mindig csak a szerény és tárgyilagos szószóló maradt, akit az egész kérdés csak úgy »másodkézből« — igen gyakran csakis humoros mivoltánál fogva — érdekelhet.

* * *

Léptek zajára ébredt merengéséből.

— Maga az, Okoskám? — fogadta férjét örvendezve. — Nos, mi az eredmény?

— Csak két fogoly.

— Nagyon kifáradt ?

— Dehogy. Sajnáltam, hogy maga nincs velem. Gyönyörűek a tarlók, telve virággal.

— Holnap kimegyek én is. Jó ?

— Sajnos, Jókám, holnap nincs vadászat, mert nézze mit hozok — és Kárászy gróf egy sürgönyt ad át.

— Az a jó Jánosfy kanonok úr ! Ennek már igazán örülök — lelkesedett Gina, aztán legott. — Kérem, csengessen a kulcsárnénak. Háromszor. Igen, igen. Háromszor. Hát még mindig nem tanulta meg, maga drága ?

A gróf nagy ügybuzgalommal sietett szótfogadni, de felesége elnevette magát. — Tudtam, hogy nem azt a gombot nyomja meg. Úgy-e mondtam ? »K« tudniillik annyi, mint »komorna«, a kulcsárné azonban »H« betűre perdül, lévén ő »házvezetőnő«, érti Okoskám ? De mindegy. Úgyis magamnak kell mennem — és egy csókot intve távozni készült, de férje útját állta :

— Ohó ! Előbb egy csókot, egy igazit. Így. Csak nem képzei, hogy beérem azzal, ha maga — így messziről a levegőbe cuppogat felém !

— Maga édes ! Szeret ? Nagyon, nagyon szeret ?

Válasz helyett ölelő karok újabb szorítása és egy valóságos csókszapor borítja arcát, haját, szemeit.

Gina boldogan símul férjéhez, de aztán nevetve bontakozik ki :

— Hív a kötelesség. Maga most mit fog cselekedni ?

— Megfürdöm.

— A zöld szappant ajánlom. Az jobb. Már oda is készítettem a kádhoz.

— Sajátkezüleg ? Óh maga Jókám ! maga angyal ! — és míg csak az ajtóban el nem tűnik

karcsú alakja, meghatottan hálás lelkesült tekintet kíséri minden mozdulatát.

Gina dúdolva, könnyű léptekkel igyekszik a garderoobe felé! Most nem gondol küzdelemre, elnyomottak nyomorúságára, igazságtalanságokra; nem. Most csak egy tudat járja át egész valóját, hogy elérte, amire vágyott és még annál is ezerszerre többet, boldog, nagyon boldog. Szeret és szerettetik.

— És milyen jó, milyen áldott jó az én Elekem! — ösmeri el átérzett hálával. — Mint egy falat kenyér és »mint a kezes bárány« — teszi hozzá halkán, elnéző mosollyal.

És ebben tökéletesen igaza volt. Kárászy Elek-nél gyengédebb és egyúttal engedékenyebb embert képzelné sem lehetett.

Néha szinte bosszantásig az volt.

Gina sokszor eltűnődött azon, hogy minek is nevezhesse ezt nála? Egyszerűn: gyöngeségnek? közönynek? nemtörődömségnek? Túlhajtott jóságnak? Gondolatrestségnek? Lelki tunyaságnak? Valójában egyik fogalom sem illet reá. De hát akkor mi az? Inercia?

Ha az a teljes, tökéletes kikapcsolódást jelenti mindentől, amit az élet mint törtetést, de még csak mint törekvést útunkba állít, akkor az.

Lelkiekben azonban az inercia hasonló összetétel lehet mint a konyhaművészet kocsonyája, mozdulatlan, puha, átlátszó s — elkülönítő. Ám csak addig ér valamit, amíg érintkezésbe nem kerül semmivel, amíg jól meg van védve. Az Elek gróf lelki világának e védelméről felesége — igazán odaadó nagy szeretete és talán még ennél is nagyobb erélye — örökös éberséggel gondoskodott. Ezért, mióta megváltozott körülményei feleslegessé tették számára a »munkát« (mint ahogy ő a kártyázást nevezte és hitte), azóta békés kedvteléseinek élt:

vadászgatott, hegedülgetett, — legújabbán könyvkötéssel is babrált, — mindezt nagyon szépen, sok ízléssel és ügyességgel. Kis fiát imádta. Gyakran kikövetelte, hogy míg a »nurse« ebédel, ő ülhessen a bölcső mellett. Igen. Elek a sorsával tökéletesen meg volt elégedve és hálatelt szívvel adta át magát annak a derűs, egyenletes létezésnek, amelyből nem zavarta ki senki és semmi, ha csak néha — nagy ritkán — ő saját maga nem. Mert — csodálatosképen — amennyire nem reagált semmi igazán fontos dologra (már csak azért sem, mert babonás hittel, bizalommal hártott át mindent felesége találékony-ságára, tettejére), megeshetett mégis, hogy egy egészen lényegtelen ici-pici mellékes körülmény — amilyen például egy rosszúl felvarrt gomb, vagy egy meg nem gyúló gyufa, vagy egy eltévedt kulcs, szóval : egy semmi — váratlanul, hirtelen egy olyan óriási dührohamot váltott ki nála, hogy kis világuknak alapja megrengett alatta.

Ilyenkor, mint romboló zivatar járt szobáról szobára, ajtókat csapkodva, bútorokat ide-oda taszigálva. Ilyenkor az egész háznép, Nandine hercegnőt sem kivéve! sőt, még Ginát sem, megfélemedve kémlelte az öles ember ököltre szorított kezét, csörtető járását, vádaskodó harsogó haragját és sietett a kurtán odalökött parancsoknak eleget tenni, a szemrehányásokat néma meghunyászkodással eltűrni. Az ilyen kitörések csak nagy ritkán jöttek és rövid ideig tartottak, Kárászy volt az első, aki feledte őket. Nem úgy a felesége, akinek szívében, rosszúl gyógyuló mély sebeket ejtettek az egyes durva és legtöbbnyire igazságtalan felhánytorgatások.

Mit adott volna Gina, — óh igen! őszintén, boldogan áldozott volna bármit, hogy ő nála is éppen olyan nyomtalanul símulhassanak el az ilyen

salakot görgető hullámok, mint férjénél, sajnos azonban őt, — őseinek hetediziglen büntető istene alkotta meg nemfeledőnek, haragtartónak, és ezért, minden egyes ilyen összezőrdülésnek sebhelye ott maradt a lelkében — emlékeztetőül. De ha már úgy kellett ennek lenni, akkor — igen, akkor miért legyen ott hiába? Céltudatosan rendre-rendre gyűjtötte, raktározta el tehát agyában a haragvó férfi balga mondásait, hogy alkalomadtán — mint Dávid a parittyaköveket — egyenként felhasználhassa azokat a saját előnyére.

Igazán nem örömmel tette és sohasem kereste reá az alkalmat, sőt szerető szíve minden találékony-ságával azon volt, hogy örökös békesség honoljon közöttük, mégis teljes tudatában volt annak, hogy e kis parittyaköveket nem lehet túlbecsülni; mert lám, csak egy-kettővel kell előhozakodni valahányszor valamely fontos ügynél nincsenek eleve egy véleményen, csak egyet-kettőt és íme, rögtön megtörik férjének különben is bátortalan, bizonytalan — mert unott, mert meggyőződés nélküli — ellentállása. Gina tehát mindig felül maradt a vitákban.

Csak az bántotta módfelett, hogy valahányszor az első emeletről a földszintre indult, szíve még mindig zakatolni kezd a bizonytalanság izgalmától.

Pedig legtöbbnyire szívesen fogadták, kivált két idősebb sógornője. Eveline és Jolán. Helén ellenben telve volt csípős kis megjegyzésekkel, kellemetlenkedéssel. Örökös arculcsapásként sértette azonban az a tény, hogy anyósa lehetőleg kerülte a vele való beszélgetést. Nem mintha nem érdekelte volna menye szellemes társalgása, de mert érezte, hogy olyan tele a szíve az iránta táplált gyűlölettel, hogy félt a száját vele szemben felnyitni, nehogy akarata ellenére kicsússzék abból egy olyan szó, amely hátrányos következményeket vonhatna maga után.

Nandine hercegné ugyanis nagyon jól tudta a Ginával való békés együttmaradás tartós előnyeit.

Ime, — három év óta — még a Csetneky Páléknál kierőszakolt látogatásokat is be lehetett szüntetni. Már magában véve ez mekkora áldás! Hiszen, ha néha egészen őszinte volt leányaival szemben, elismerte, hogy »csak valljuk be, gyermekek, Pál ezerszerte, oh ezerszerte kiállhatatlanabb az Elek zsidkájánál.« Ez azonban nem gátolta meg abban, hogy amikor a kis György születésének első évfordulójára rendezendő ünnepélyre Csetnekyékat is várták, — ő maga, igen, Nandine hercegné, ne rakja tele a Pál báró szobáját virággal, — sőt az éjjeli szekrény diszkrét homályába egy pár olyan papucsot is csempészett, amelyre a hit, remény, szeretet szimbólumait hímezte saját kezeivel.

Hogy meg lett volna lepve, ha valaki arra figyelmezteti, hogy ezek a gyöngéd ajándékok nem a Pál báró örökös gáncsát, gúnyolódását vannak hivatva elcsitítani, de öntudatlan sintoizmus nyilvánul meg bennük. Igen, halott kultusz, hisz azoknak a virágoknak, azoknak a papucsoknak mindegyike nem más, mint a Csetneky ősöknek bemutatott hódoló emlékülés. Azoknak a Csetneky ősöknek, akik ezer év óta országbírákkal és nádorispánokkal látták el a hazát és akiknek leszármazói még a jelenben is fényesen megállják helyüket, igaz hogy más tereken, lévén a Pál báró apja világhírű oroszánvadász, ő maga pedig az első versenyistállótulajdonos a monarchiában.

Csodálatosképpen Pál báró semmit sem hozott magával nagy őseitől. Ellenben, — mint ahogy ezt anyósa gyakran megjegyezte — ellenben, főfoglalkozása határozottan visszatükröződött egész valóján. Zömök volt és szélesvállú. Borotvált arca lilásan vörös. Apró tatárszemei pedig már a leggyengébb

mosolynál kis zsírpárnácskák mellé bújtak és onnan feketéltek, onnan villámoztak elé, mint tücsök feje a lyukból. Hangja örökké rekedt volt, de azért sohasem kímélte. A cigaretta hajnaltól éjjelig ki nem szakadt a szájából és, és talán még soha életében nem ejtett ki egy szót suttogva. Ha falun volt, ami ideje a vadászattól és lovaitól fennmaradt, azt újságolvasással töltötte. Pedig örökösen szidta, átkozta valamennyit. Ha Budapesten időzött, akkor sokkal inkább a Nemzeti Kaszinóban lakott, mintsem a palotájában. Igaz, hogy sok dolga akadt ott mindig, mert ritka hét volt az olyan, amelyben ne lett volna valamelyes párbajügye; ha nem a magáé, úgy a másé, mert minden becsületkérdésben elismert tekintélynek és nélkülözhetetlen bírónak tartották. Ez a beállítás különben sokszor kapóra jött, tekintve, hogy kitünő magyarázatát adta mindig a Csetnekről való hirtelen elutazásoknak. Annyira kitünőt, hogy nem csupán a felesége hitte el azt neki kivétel nélkül, de még anyósa is legtöbbszörre. Sajnos, nem mindig, mert Nandine hercegné (vagy ahogy Pál báró nevezte »Nándi bácsi«) régtől fogva élt a gyanúperrel, hogy egészségtől csattanó veje »kirúg a hámból.« Azt persze még ő sem álmodta, hogy Csetnek urának hitese felesége és négy szép fia mellett van még egy második, jól rendezett kised családja is, amelyben a szép Schmiedl Jola az anya és három kis Schmiedl leány sejtí őt apjának.

Pál báró politikával csak annyiban foglalkozott, hogy szélsőbaloldalinak mondotta magát és ezt azzal bizonyította, hogy minden október 6-án palotája erkélyéről gyászlobogó lengett. Na meg azzal is, hogy óriási összegeket áldozott folyton a Tisza Kálmán megbuktatására. Ám nálánál gögösebb tagja nem volt a főrendiháznak. Valójában a politika nála annyit jelentett, mint küzdelem a modern

áramlatok ellen ; és minden igyekezete oda irányult, hogy tőle telhetőleg útját állja annak, amit ő eleve tradíciók elleni merényletnek minősített, tehát akárhányszor a haladásnak.

Igy történt, hogy míg egyrészt titkos aknavetéseivel, szószólóinak üvöltő vádjaival az egész parlamenti élet szintjét a lejjebbcsúszás veszélyének szolgáltatva ki (mindezt azért, mert szerinte a kormány vétkesen engedékeny politikát folytatott a nemzetiségekkel szemben), nos, ugyanakkor egész befolyását latba vetette, hogy annak a vasútnak építését megakadályozza, amely a nagy tót tengerben két magyar szigetet kötött volna ugyan össze, de képzeljék csak ! Ruszkovecén — éppen az ő féltve őrzött és legelzártabb medvepagonyán át pöfögött volna végig ! — Hogy Csetneký Pál báró a Kárászy Elek házasságát egész egyszerűen személyes sértésnek vette és se esküvőjére nem ment el, se feleségének meg nem engedte, hogy az új asszonyhoz Kárásztóra menjen, magától értetődik.

— Nem. Sohase láttam és valószínűleg sohase fogom látni a bájos sógorasszonyt — jelentette ki három év óta csökönyös bizonyossággal és soha nem lankadó kárörömmel a kaszinóban, uccán, szóval urbi et orbi — mindenki előtt. Ám egy napon rettenetes hírt hozott a posta, azt, hogy az ő ruszkoveci erdeje melletti Felhőkeőt, más szóval azt az ötezer hold erdőt, mely éppen az ő vadászterületébe ékellik, amelynek vadászatát immár húsz év óta bérli (ki gondolhatott valaha erre ?) ime Kárászy Elekné — éppen Kárászy Elekné ! — egész titokban, egész alattomosan — csak úgy ni, máról holnapra, »szőröstül-bőröstül« — megvette. Miért ? Hogyan ? Ki adhatta neki ez ördögi tanácsot ? Hogyan tudhatta meg, hogy az eladó, mikor azt még ő, Pál báró sem tudta egész biztosan ?

— Andi ? Hallja ? Andi ?... — kiabált a báró és éppen azon volt, hogy nagy felindulásában ispánjának hiób híret sarokkal rugdossa, tapossa, amikor ez a nagy harag fejébe kergette a vért és ő félájultan rogyott egy karszékbe. Felesége rémulten szaladgált kölnivízért, ecetért és ezer szerencse, hogy ezt tette, mert legalább rögtönkéznél volt az a pohár és az az üvegcsé, melyeknek falhozvágása nagy megkönnyebbülést szerzett szegény betegének. — De értse meg ! — üvöltötte ezalatt, mert a csitító tanácsokra újabb haragra lobbant — értse meg, mit jelent az reám nézve, hogy most már attól a zsidónétól függ, hogy ezután vadászhatom-e még Felhőkeőn valaha, vagy — soha . . .

— Olyan nagy baj az ?

— Mit ? ? ! Mit mond ?

Andorine grófné éppen olyan önkénytelen mozdulattal lépett egyet hátrább, mint hajdan anyja haragja elől.

— Hogy én kérjek, könyörögjek egy Spitz Rezsinek ? Azt akarná ? Igazán azt akarná ?

— Nem, nem, a világért sem, — hebegte a fiatal asszony — csak ma írt erről a vételről mama is és azt mondja, hogy Gina máris három ajánlatot kapott Felhőkeő bérletére, — az egyiket pláne ! — Frigyes Ottó főhercegtől . . .

Csetneky, mint egy nekieresztett gőzeke, zaka-
tolva, dohogva, kezdte az erkély hosszát végtől
végig újra és újra taposni, majd meg nagy robajjal
nyitott a hosszú folyosóba, melynek falát vadász-
trofeák százai díszítették. Megirigyelhette volna
azt a gyűjteményt legtávolabbi troglodita őse is,
mert lehet, hogy annak mammuthfogak és barlangi
medvekörmök képezték legnagyobb büszkeségét,
— de itt olyan szarvasagancsok ág-bogoztak a fala-

kon, amelyenről annak a húszezer évvel ezelőtti vadásznak még csak sejtelve sem lehetett. Hja, azóta sokat változott a világ. Szerencsére a nemes kedvtelések ugyanazok ma, mint akkor voltak, — s ha más fajta a vad, egyformán leli bőrében, csontjában örömét, büszkeségét a ma élő vadász. Csetneky csaknem feljajdult, amint sorra vette legszebb példányait. Az agancsok alatti táblák egytől-egyig arról tanuskodtak, hogy Felhőkeő rengetege visszhangzott attól a szívet, velőt átjáró bögéstől, amely nyomra vezette a biztos kezű vadászt.

— Mit tegyek? — kérdezte magától Csetneky. — Azt nem tehetem! Lehetetlen. Le-he-tet-len! — érvelt magában. Nagyobb nyomatékosság kedvéért még szótagokra is bontotta szavait. Valahogy olyasféle eljárás volt ez tőle, mint mikor alkalmatlan egérlyukakat apróra zúzott üvegtörmelékkel igyekszik az ember betömködni. De hiába érvelt, határozott s hitette el magával, hogy ő tud akarni, ő tud következetes lenni, ő tud hű maradni elveihez, minden, minden hiába! A megszokott remek vadászterületért való sóvárgása minduntalan csak újra felütötte szimatoló egér fejét, a reá halmozott érvek üvegszilánkja alól.

Végre nem állta tovább. — Andi-i! — kiáltott az erkély felé. — Felesége futvást jött hangjára. — Irja meg Ginának, — kezdte, mialatt gallérját tágabbra ráncigálta — írja meg, hogy... — de elhallgatott, majd aztán dühtől elszorult torokból: — de nem, — még se. Ne írjon senkinek semmit. Megtiltom!...

— Hátha, mégis?...

— Nem! Értette? Nem, és nem, és nem... Egy Csetneky báró mégse alázza meg ma —... e percben nyílt az ajtó s legidősebb fiúk, a tizennégy éves Endre szaladt feléjük. Egyik kezében puská,

másikban magasan feje felett rázva, a mai nap vadászszákmánya — egy mókus és egy sárgarigó.

Anyja sóhajtva, titkon elszoruló szívvel nézett a két kis kínszenvedetre. Neki még az igazi vadászat is gyűlöletes volt, hát még az ilyen oktalan gyilkolgatás, amely mindig csak azt jelentette, hogy egy-egy kis melegen dobogó szívecske megszűnt pihegni, hogy két élet örömtől fényes szem megszűnt Isten áldott ege alatt körülköriül és le- és fel kíváncsiskodni és hogy a kert szegényebb lett sokkal. Színekben, formákban, hangokban, mozgásban, egyaránt szegényebb. Hisz, íme, megszűnt benne két szárnynak arany villanása. S az a furcsa kis barna legényke sem lebben már többé át egyik fa ágáról a másik fa ágára oly kecses biztonsággal, mintha láthatatlanul szárnya is, kereke is, uszonya is lenne.

— Hogy is lehet a gyönyörködés lehetőségeit készakarva csökkenteni? — kérdezi magától Csetneky Pálné mélységes megbotránkozással, de mivel az élet már régtől fogva elővigyázóvá tette, mosolyt erőltet ajkára és siet fiát ügyessége miatt megdicsérni.

Andorine grófné ugyanis kicsiny volt és vékony. — Törekeny, mint egy virág — mondotta volt róla Csetneky mátkaságuk ábrándos szakában. Hogy lelkében mennyi volt a mimóza visszahúzódásából, féltékenységéből, azt már akkor se méltatta figyelmére. Innen van, hogy a fiatal asszony csak azt tudja, hogy mióta csak emlékszik, mindig remegésben volt. Hajdan az anyja zsarnokoskodott felette, most meg férje és fiai. Nem is tekintette a házaseletet másnak, mint egy — szülésekkel súlyosbított — nehéz rab-ságnak. Dehogy merné tehát az Endre szákmányát hangosan sajnálni.

Pál báró még mindig nem tudta magát elhatározni s ezért dülő szenvedélyek viaskodtak a lelke

mélyén. Elgondolkozva nézett fiára, nagyot sóhajtott, aztán tőle szokatlan gyöngédséggel teszi vállára kezét :

— Reménylem, vezetsz vadásznaplót ? — kérdezi.

— Hogyne, papa. Ez a kettő itt az ezeröt-százkettedik és harmadik vadam . . .

— Patkányokat is beleértve ?

Endre elvörösödve csak a fejével bólint. Titkos bánata ugyanis, hogy a nyúl és fogoly aránytalanul ritkábban szerepel feljegyzéseiben, mint a patkány és a veréb . . . Még jó, hogy egy görény és egy bagoly némileg helyrebillenti a mérleget.

— De ha tehednéd, szívesebben mennél nagy vadra, mi ?

A fiú szeme felragyog :

— Ó papa ! . . . — és egész arcán a vérbeli vadász sóvárgása látszik.

— Vágynál Ruzskovecre, Felhőkeőre, mi ? — Ismét csak néma bólintás, hisz a szó ki se férne torkán, annyira szorongatja a vágy, rögtön menni, röpködni Felhőkeőre, Ruzskovecre ! Istenem. A nagy szarvasok, vadkanok, hiúzok, medvék — *medvék ! . . .* birodalmában.

Ó, mert legmerészebb álmainak is hetedik mennyországa az a még soha nem látott, ám ezerszer elképzelt mesevilág . . . Ruzskovec, Felhőkeő. — Ó, ó, ó, ó gyönyörök gyönyöre, jövel, jövel ! . . .

— Pedig oda . . . — kezdi apja, de a mondat közepén elhallgat és gondolatai hadakozva kerge-tőznek túlhevült agyában. — Ruzskovec Felhőkeő nélkül egy fabatkát se ér — vallja be magának. — Ott vannak a források, ott a legelők. Átkozott helyzet — s mindezt annak a gyűlöletes zsidónőnek köszönöm . . . — Ezalatt kedvence, Péter is besompolygott és miután Endrével szemmel, kö-

nyökkel, szóval összesugdosódott, hízelgő hangon kezdi apját unszolni:

— Igaz, hogy elvisz bennünket Felhőkeőre? Mondja, papa, igaz? — s a két fiú közrefogja és úgy kérleli, úgy érvel és úgy lelkesedik.

Csetneky felnyög nagy felindulásában:

— Én fosszam meg aaimat az ország legelső vadászterületétől? Én? — mondja és ismét jár-kálni kezd, majd hirtelen megáll és mereven maga elé nézve. — De tulajdonképpen van nekem erre *jogom*? — kérdezi magától szigorú váddal és a szülői kötelességek gyorsított határvizsgálatával; ám ezután, úgy érzi, hogy nincs joga. Zsarnoki túlkapás lenne, ha megtenné, igen, ez egyszerűen visszaélés lenne az atyai hatalommal! Elítélendő csúf visszaélés.

— Andi! — kiáltja tehát újra, s hangja úgy harsog, mint egy diadaltrombita, hiszen úgy érzi, leküzdte az önzést magában s felülkerekedett az önfeláldozó apa, aki gyermekei javára le tud mondani még előítéleteiről is. — Andi! Hallja? Feleljen kérem az anyjának, de rögtön, érti? Irja meg, hogy a felhőkeői vadászterületet én akarom kibérelni... Mit bámul úgy reám? Én. Igen én. Punktum... Hé, Andi! Ne szaladjon el... még nem végeztem be... Igen. Irjon Elekéknek is, és tudassa velük, hogy elfogadjuk a meghívást és ott leszünk a kis trónörökös születése napján...

— Mi is megyünk? — érdeklődnek a fiúk máris ragyogó szemmel.

— Hogyne, hogyne. És reméljük, — teszi hozzá a báró nevetve, tréfásan kacszintva fiaira — reméljük, hogy nem kapunk majd náluk »maceszt« uzsonnára, mi?

Ezalatt Kárásztón nagyban folyt a készülődés. Gina grófné kora hajnaltól késő estig talpon volt. »Mert — írta anyjának — meg akarom nekik mutatni, hogy ehhez is jobban értek, mint ők.

De még anyjának sem írta meg, hogy valójában miért is rendezi ezt az ünnepélyt. Nem. Egyelőre ezt még senki sem tudja. Elek gróf legkevésbé, pedig őt érdekelhette volna legjobban, tekintve, hogy az ő bőrére ment. Ám felesége tapasztalatból tudta, hogy az ő természetével szemben sokkal célszerűbb egy némán átgondolt, jól előkészített gyors és meglepetésszerű »rajtaütés«, mintsem a hosszas megbeszélések és kapacitálások fárasztó munkája, hisz Kárászy már csak gondolkodási restségből is ösztönszerűleg »nem«-et szokott mondani mindenre, amiből ténykedés veti előre árnyékát. Ha pedig egyszer nem-et mondott, csaknem lehetetlen volt annak kényelmes zsákuccájából visszaterelni. Ezért felesége most is vigyázva, ügyesen, hónapok óta dolgozott titkon, írt ennek is, annak is. Leggyakrabban ügyvédének, a minden hájjal kent, borotvaszű kitűnő Rákóczi Mórnak. Többször járt Budapesten is, »a fogorvosnál«, mondta háznépének. Badacsonyi ő kegyelmessége azonban sokszor inkább azt képzelte, hogy ő ül annak kínzó karszékében.

— Rettenetes egy asszony! — sóhajtott gyakran, kétségbeesve. — Amilyen behízélgő, olyan télelmetes: mert ha kidobnám az ajtón, biztos, hogy legott visszajönne az ablakon. Ha valamit egyszer a fejébe vesz, azt kijárja, kierőszakolja, kiköveteli, kikilincseli magának, és ha mingyárt ezer ördög állaná is útját. Hát akkor inkább megteszem, amit akar, csak hagyjon nekem békét. És másnak is azt tanácsolom. Mert ugyan kinek van annyi ideje, hogy Kárászy Eleknével szembe szálljon?

Miután kisebb ügyekből kifolyólag elég szerencsés volt magának ezt a hírnevet biztosítani, elérkezettnek vélte az időt, amikor egy nagyobb játszmát nyerhet. »Eleknek főispánnak kell lennie« — határozta el egy napon, amikor egy megyebeli előkelőség valamivel udvariasabb volt iránta, mint lett volna, ha titokban nem tekintette volna őt kevesebbnek magánál.

— Muszáj, muszáj! — erősködött a vérig sértett asszony, mert érezte, hogy férjének illetően előtérbe tolása által a saját társadalmi helyzetét is újabb támpillérekkel erősítheti.

Szegény, szegény, gyanutlan jó Kárászy Elek! Hogy igyekezett. Hogy szeretett az ünnepély rendezésével az ő imádott Jókájának segíteni. Milyen fáradhatatlanul járt ki foglyászni, beszélt a halászokkal, rendelte a borokat. Milyen jóleső érzés volt az, hogy bármennyi is a költség, egészen könnyen telhetik. Hogy örült fiacskája ünneplésének.

Úgy van az jól! Csak jöjjenek az ő okos, nagyszemű Györgyikéje csodájára, ami egyúttal azt jelenti, hogy hódolni fognak az ő felesége előtt, akiről el kell majd ismerniök, hogy a világ teremtese óta ő a legtökéletesebb asszony a földön. Ám, mikor legjobban örvendezett övéi illetően magasztaltatásán, — titkon — alig várta, hogy túl legyenek a »cécón« és ő ismét beáshassa magát »dolgozó«-szobája csendjébe és ott olvasgathasson, hegedülgethessen és tervezgethessen szebbnél-szebb beköltési táblákat és — ne gondoljon semmire.

* * *

Végre érkezett a nagy nap, amelyre, fájdalom, Gina némi gonddal ébredt, mert két hét óta nem jött hír anyjáról, holott a legutolsó levélben azt

írta volt a Maria-Grün-i orvos, hogy Ladányinének régi cukorbetegsége utóbbi időben gyors ütemben rosszabbodik. Kárászné el is volt határozva, hogy amint az ünnepély lezajlik, rögtön elutazik szeretett betege látogatására. Csak a mai nap legyen szép, derüs és célhoz vezető. Ez a mai nap, amelytől oly sokat várt, oly sokat követelt.

Ahogy felébredt, rögtön az ablakhoz futott. — Szebbet kívánni se lehet — mormolta megelégedetten és valóban, szeptember kora reggele gyöngyházpárás, áttetsző puha fátyolába burkolta az egész tájat. Ám az ezerszínű párakon át, arany sugarak szigonyai keresgéltek a Balaton vizében, hogy millió apró arany csillogást hozzanak a felszínére imitt is, amott is. De Gina nem sokáig ért reá számba szedni őket, mert íme megkondult a kastély templomának harangja. Tíz perccel később már az összes családtagok, nemkülönben a már megérkezett vendégek ünnepélyes sorokban követték a fiatal anyát, aki oldalán férjével, fiacskáját karjában tartva, megatott némaságban lépegetett a hosszú folyosó végében kitért bejárathoz.

Mert a csupa vígságot, kedves meglepetéseket ígérő napot Kárászy Elekné így kívánta kezdetni. Igen. Így, három pappal celebrált nagymisével.

Midőn tehát Jánosfy címzetes püspök és tőle jobbról Imecske apát, balról pedig Sólyom József bencés az oltár elé értek, mindhárman először is az oratórium felé fordultak és mély meghajlással üdvözölték Kárászy Eleket és nejét, akik ma egyedül foglalták azt el, s most ott ültek szorosán egymás mellett, mint a megvalósult családi boldogság jelképe. Gyönyörű kép volt az valóban. Kárászy öles természetével, hosszúra növesztett szakállal, mely most, elnyomott titkos ásitások hatása alatt meg-megremegett. Mellette felesége, akinek

szépsége nagyot hanyatlott ugyan gyermeke születése óta, de aki még mindig feltűnő jelenségnek volt mondható. Arca csupa kifejezés, csupa energia — és most, mialatt ölében játszadozó kis fiacskájában gyönyörködik, csupa megihlettség. Híresen szép fehér kezében a pápától megáldott nagyértékű gyöngy és rubin rózsafüzérét tartotta. Ezt néha meg-meglóbálta a gyermek szemei előtt, — ilyenkor a kis György végtelen komolysággal kapott utána s vitte a keresztet szájához. Még Nandine hercegné is pillanatnyilag kiengesztelődve nézegetett arra. Keresztényi szívében aztán még annál is enyhébb húrok zsongtak mise után, — mint különben az egész vendégsereg szívében is — mert íme azt látta, hogy menyé feláll, majd kis fiával az oltárhoz járul s mialatt ő maga alázatos megsemmisüléssel roskad térdre, gyermekét két karral emeli magasra s nyújtja azt kérőn, fohással a papok felé. Ajka néma marad, de ihletett mosolya, de lepergő nagy könnycseppjei szónál világosabban magyarázzák vágyát, könnyörgését. A püspök és az apát legott meg is értik, és kezüket áldólag tartják a kisdéd bodros, fekete haja felett. Sólyom is követi a példát, csak hogy ugyanakkor tekintete kérdőn, kíváncsian és nem minden malicia nélkül, keresi hajdani játszótársa tekintetét. Nem is állta meg, hogy amikor később pár percre egyedül találta magát Ginával, meg ne kérdezze tőle.

— Mondd meg, mire való volt ez a tüntetés-szerű viselkedésed? Lelki szükségét érezted? vagy csak úgy — kellett?

Kárászné elvörösödve vont vállat.

— Jól esett — felelt teljes őszinteséggel.

— Hiszem. Sőt tudom is, hogy igen. Mégis, miért tetted? — s mivel a fiatal asszony csökönyösen hallgat, még egy kérdéssel faggatja: — Mert

hasznót is remélsz az ilyes »mise en scène«-ekből ?
Csak tán nem ?

— Miért ne ?

— Gina . . . ne téveszd össze, a templom nem bőrre.

— Nagy szavak. Persze, hogy nem. Ki is tekinené annak ? Én legkevésbé. Tudhatod, hogy nálam nincs buzgóbb keresztény a világon. Hidd el, hogy nincs. Elhiszed, ha gyermekem boldogságára esküszöm ?

— Felesleges. Soha nem kételkedtem ez irányban. De éppen azért, sokszor nem értelek. Mondd, miért vered a nagydobot mindig ?

— Verem ? Hol látod, hogy verem ? De tegyük fel, hogy verem. Hol itt a hiba ? Abban, hogy vallásos vagyok, igazán, a lelkem legmélyén is az, magad is bevallod, hogy nem kételkedel, ám az talán nem is érdem, mert hogy az ember vallásos-e vagy sem, éppen olyan vérmérsékleti, vagy idegzeti, pszichológiai »diszpozíció« kérdése, mint bármily más tehetsége. *Vagy* megvan az emberben az arra való hajlamosság, *vagy* nincs, de ha megvan, de ha tudom magamról, hogy megvan, nem-e kötelességem csak úgy mint bármely más bennem szunnyadó lelki vagy szellemi tulajdonságokat — a lehető legmagasabb tökélyre nemcsak kifejleszteni, de ki is használni azt ?

— Mit ? Hitedet is a haszon gyúpontjából nézed ?

— Miért ne ? Anya vagyok. Fiam van, és . . . és egy egész társadalom előítéletével állok szemben . . . Érted most már ? Számomra nincs fegyver, amit használatlanul hagyhassak . . .

— Szegény Gina ! — mormolja Sólyom meglepve, megértőn. Hangosan, nevetve, csak annyit :

— Hallottál már valaha Sisiphusról? — aztán siet a társalgást Ladányinéra terelni.

— Hogy van ő? — kérdezi őszinte érdeklődéssel.

— Képzeld, nem tudom — feleli a fiatal asszony. — Két hete nem kaptam hírt felőle, pedig számtalanszor sürgönyöztem. Az igazat megvallva, nagyon, nagyon aggódom, annál inkább, mert Benoitné — gondold csak! — férjhez akar menni. A vén bolond! Meg is írtam neki a véleményemet, s most azon dolgozom, hogy az egész »mariage«-t a kútba pottyantsam.

— Tudja?

— Valószínűleg. Végre is szükségem van reá. Mit csinálnék mamával? Kire bízhatom? és éppen most, amikor tudom, hogy régi bajában rosszabbodás állott be? Kire bízom, ha Benoitné elmegy?

— Vigyázz! Úgy ismerem, mint egy minden furfangra és minden bosszúállásra kész egyént.

— Ejh, mit tehetne? Legfeljebb hazudozik reám egy sort, ott messze, Maria-Grünben.

— Na, nem tudom... — aggodalmaskodik Sólyom, de mivel Badacsonyit látja közeledni, elvegyül a vendégek között.

— Csakhogy újra látom! — örvendezik Gina, kezét szorítva a miniszterrel. Reményelem, már mindenkit ismer?

— Nem hiszem... de...

— Semmi »de«. Jöjjön, jöjjön, rögtön sorra bemutatom őket. Útközben hamarosan elmondja, hogy ott az erkélyen az öreg herceg Zarándy beszélget Csetnekyvel, az pedig, aki a »canna-groupe«-ban gyönyörködik éppen, az Baloghy János. — Tudja, ő és neje csak olyan falusi szomszédok, de mint ilyeneket nem mellőzhettük. Különben is, nemde,

ezután nem is lenne okosság ezt vagy azt megsérteni, Úgy-e ?

Badacsonyi felelet helyett nevetgélve, néma pislantással húzza ki egy írás csücskét belső zsebéből. A grófné mohón kap utána.

Tehát ez is megvan. Ezt is elérte.

Boldog nap ez a mai valóban. Mondhatni, teljes a siker. Hisz íme, három év után először Zarándy herceg is éppen úgy »behódolt«, mint Csetnek Pál.

— Még hozzá, — jegyzi meg magában Gina gúnyosan — még hozzá a jó sógor, hogy igyekszik kedves lenni. Olyan kezes, mint egy kötélén táncoló elefánt. S éppen olyan jól áll neki az erőltetett kedveskedése. De mindegy. A fő, hogy az én kötelemen táncol. Meg is lesz a jutalma. Most még hagyom egy kicsit evickélni, de a vacsora alatt Elek egy felköszöntőben fogja tudtára adni, hogy a felhőkeői vadászatot ismét bírhatja békével. Az öreg Zarándynak pedig, tudom biztosan, hogy kapóra jön az Elek főispánsága, mert nagyon vágyik arra a horgasréti köves útra. Meg is fogja kapni, — ha . . . mindenben segítségemre lesz. Csak Elekkel volnánk már tisztában, mert ez kemény dió lehet.

Kissé nyugtalan is volt amiatt, de azért mosolyogva, örvendezve járt-kelt vendégei között — és életében először nem érzett titkos bizonytalanságot, elfogódottságot.

Milyen jó érzés volt ez !

Elek gróf minduntalan — lopvást — gyönyörködött a feleségében. — Így van ez jól. Így szeretem én az embereket, ha az én egyetlen Jókámnak örömet szereznek. S milyen jó lesz, amikor ismét ketteskén ülünk majd itt a verandán és visszaemlékezünk a mai napra. — Egyelőre azonban háziúri kötelességek várják. Ime, ott a fa alatt az öreg

Csokonyi Péterné egyedül. Süket szegény és ezért mindenki únja. Kárászy tehát hozzá siet, sőt útjában még egy szép rózsát is letép, hogy azzal lépjen elébe. Mert csupa kedvesség, csupa figyelem vendégeivel szemben. Mint ahogy csupa jóság mindenkivel szemben, ha éppen útjába kerül valaki, vagy valakinek a dolga. Ám ő egy lépést sem tesz azért, hogy útjába kerüljön, sőt ellenkezőleg.

Érdeklődési körét máris olyan szűkre szabta, hogy egész — tulajdonképpen — világát egyetlen kis szoba lámpafénye bevilágíthatná. Otthona. Kis családja. Hegedűje. Vadászata, de csak apró vadra, mert nagyinak elejtése több fáradsággal, vasútra üléssel, napokig való távolmaradással járna. És, csak azt ne! Kárászy Elek, a játéktermek örök bolyongással járó hajdani rabja, most, hogy felszabadult, csak akkor érezte magát nyugodtnak és boldognak, ha a kárásztói kastélyban ülve, feleségét és fiacskáját ott tudta maga mellett, és örködhett egészségök felett. Mert ez állandóan nagy gondokkal, izgalmakkal terhelte. Ő, aki nem ismerte a betegséget, aki a Balaton jegén léket vágatott, hogy abban fürödhessen, aki egy hatszemélyre terített asztalt félkarral felemelt s körülsétáltatott a szobában, — nos, ő — folyton-folyvást azon töprengett, hogy ez vagy az, megtalál ártani Ginának vagy a kis Györgynek. Néha feleségének igazán terhére volt ez az örökös pampucolás — ahogy ő nevezte — és minden erélyét latba kellett vetni, hogy magát és gyermekét némileg is felszabadítsa kényszerei alól.

Azon a szép szeptemberi napon azonban, amelyen Kárásztó vendégei immár végigkóstolták mindazt a gyönyört, amit vitorlázás, kocsizás, croquette, tenisz, billiárd s alkonyat beálltával a kártyajátékok sorozata nyujthat, — Kárászy Elek gyanut-

lanul és ezért derüs jókedvvel ült a vacsorához. Tőle jobbra Radenberg báróné, akit most láttak először a nevezetes monte-carlói napok óta.

— Nem is képzeled, báróné, — mondta neki őszinte hálával — hogy milyen nagyra vesszük látogatását.

— Én köszönöm, hogy meghívtak. Olyan örömmel gyönyörködöm nevében. Igazán remek asszony.

— Egy tökély. Higyje el, báróné — egy tökély!

— Kiről beszélnek? — kérdezte baloldali szomszédja, herceg Zarándy Hermann fiatal felesége.

— Ginárol.

— Ah? Vagy úgy?

A háziúrnak önkénytelenül ököltre szorul a keze. Megint e hang. Mindig a régi rosszakarat. Vajjon hánynál lappang az még a jól mulató és hízelgő és hódoló kedves vendégek szívében? Ó, hogy vágnék az ő Gináját valami külsőség által is — most rögtön, föléjük helyezni...

Éppen ekkor állt fel szólásra Badacsonyi.

— Azért jöttünk, — kezdi a miniszter — hogy a mi kis György barátunknak ma és minden nap, őszintén és a legmelegebben gratuláljunk — a szüleikhez. — (»Éljen! Úgy van!« mindenfelől.) Mert ritka szerencsével válogatta meg őket valóban. (»Úgy van! Ez már igaz!« Nandine hercegnének a szája egy tökéletesen záró kezitáska abroncsára emlékeztet.) Mert úgy érzem, — folytatja a kegyelmes úr — úgy érzem, hogy mindnyájunk gondolatait tolmácsolom, ha azt mondom, hogy akik egy ily tökéletes otthont tudtak létrehozni, akiknél a vendégszeretet melege ily fejedelmi bőkezűséggel áradozik, akiknek a házaseletét máris mint a harmonikus együttélés legszebb kifejezését állítják példaképpen szerte e hazában, azok csak kiváltságos lények lehetnek valóban. Én legalább, — ha választ-

hatnék, nagyon szívesen — azonnal és rögtön! — szerepet cserélnék Györgyikével. (»Éljen«, nevetés és taps.) Legyen ő csak miniszter helyettem. Lássá, hogy mi az, — én pedig ezalatt szenderedjem édesdeden kis fehér ágyacskámban. (Újabb nevetés, »éljen!« és taps.) El tudom képzelni, hogy milyen kellemes bizsergés járná át piciny valómat, valahányszor kedves háziurunk gyönyörű hegedűjátéka kísérné álmaimat s hogy milyen éhes lennék, — igen, tudom, hogy reggeltől estig folyton csak enni kérnék, c ak azért, hogy Magyarország legszebb kezei vigyék szájacskámhoz a grizes kanalat. (Nevetés, taps.) De, fájdalom, nem cserélhetek, miniszternek kell maradnom, ami azt jelenti, hogy egyúttal felnőttnék is, ami viszont azt jelenti, hogy ember vagyok, tehát — irígy. Bevallom, hogy nagyon irígy. Sőt, hogy az irígység vezényelt ide. Igen, uraim és hölgyeim, én azért jöttem, hogy elirigyeljem a mi kis Györgyikénktől azt a kizárólagos birtoklást, mellyel ő eddig szüleit magáénak tudhatta. Mert úgy-e, ezt nem engedhetjük meg továbbra is? Nem engedhetjük meg, hölgyeim és uraim (a hangja egyszerre ünnepélyessé vált), mert szükségünk van nekünk is reájok. Igen! Reám bizatott, hogy a mi szeretett Elek barátunkkal megértessem, hogy a hazának szüksége van az ő munkásságára, az ő segítségére, az ő szaktudására...

Kárászy meglepetve néz a beszélőre. — Mit akarhat?

A miniszter azonban feléje bólogatva folytatja:

— Ismétlem, szükségünk van reá és ezt a szükséget senki se látta be hamarabb, mint a mi felséges urunk, királyunk, I. Ferenc József. (Lelkes »éljen« mindenfelől.) Igen, uraim és hölgyeim! Ő felsége Kárászy Elek grófot ennek a szép megyének élére kívánja állítani. (Általános meglepetés.) — A vendé-

gek kezükben pezsgős poharakkal felugrálnak és Kárászyhoz sietnek. De mindenkit megelőz felesége, aki az egész beszéd alatt nem vette le szemét róla. — Hogy veszi be? Mit fog felelni? — töprengett szívdobogva s most már mellette állt, hozzásimult és úgy kereste tekintetét néma kérelemmel, erős akarattal.

Kárászynak első ösztönszerű mozdulata egy lépés volt — hátrafelé, de Gina éppen olyan ösztönszerűen lépett egyet előre s hogy a szegény sarokba szorított ember tétován nemet kezdett inteni, a fiatal asszony inkább a szemével, mint alig mozgó szájszélekkel csak annyit sűgött feléje: — Cserben hagy? — amire aztán, mint egy varázslatra, férje emlékezetében legott megcsendült újra a Zarándyné semmibevevő, gőgös hangja, amivel az imént azt mondta, hogy »ah! vagy úgy?« Ugyanekkor eszébe ötlött, hogy íme, megjött, itt az alkalom, hogy Ginát fölébe helyezze valamennyinek. Nem sokkal, de mégis, mert hatalma lesz. Nem sok, de annyi, amennyivel gyakran kellemetlen lehet velük szemben.

Mindez villámgyorsan cikázott agyában, ezer fájó emlékezéssel egyetemben, feláldozandó csendről, kényelemről, apró kis kedvtelésekkel kitarkított jó jó semmittevésről, és ezzel szemben gondról, lőtásfutásról, munkáról és különösen sok-sok beszéd-ről ismeretlen emberekkel, érdektelen emberekkel, hálátlan emberekkel, tapintatlan emberekkel. Szörnyű, szörnyű, ám ezzel szemben a Gina öröme, a Gina elégtétele, a Gina megnövesztett tekintélye. És — határozni kell gyorsan, gyorsan. Kell... kell... kell... zűgött, zsongott a fejében, mialatt felesége tekintete szinte égette a tekintetét... és egyszerre csak, hogy, hogy nem, — talán egy mosolyára, talán fejének egy kissé előre hajló mozdu-

latára harsogó éljen zúdult feléje és pezsgős pohara számtalan pezsgős pohárral csendült sorra-sorra össze.

Feleségétől egy örömteli ölelés és csók volt a jutalom, aztán mindenki visszasietett helyére.

Éppen a fagyaltot hozták be, a cukrászművészet e még soká emlegetett remekét, mely egy mogyorópárnán álló, jobb karmában arany villámokat tartó barackoroszlánt képezett, csokoládébojtban végződő hármass farkkal.

— Ah, a megye címere! — morajlott végig az asztalon. — Hja, minden nagy esemény előreveti árnyékát — jegyezte meg az öreg Pétery báró, aztán felállt és harsányan elkiáltotta magát: — Éljen a főispán! — Zúgó éljen és újabban összekoccintott poharak újabb csengése volt a felelet. Most ismét Badacsonyi állt fel:

— Éljen a főispánné! — kiáltotta, magasan emelve poharát. Gina kiélesedett hallással figyelt, és úgy vélte, hogy valamivel lanyhábban kelt az éljen, mint az imént. Hirtelen körüljártatta szemét. — Gondoltam, — könyvelte el gondolatban — az anyós meg se érinti poharát, nem hogy innék belőle. — De meg lehetett elégedve mégis, mert íme minden úr hozzá sietett, sőt a fiatalabb hölgyek közül is a legtöbben.

Csetneky meg éppen — mialatt lovagiasan kezét csókolt sógornőjének, mosolyogva, kedveskedően, suttogva, mintha egy magántitoknak tenné részesévé — ismételte azt, hogy »éljen a főispánné!« Gina mindenesetre visszasúgta volna, hogy üdvözlí mint Felhőkeő régi — új bérőjét, ha e percben egy különös körülmény el nem vonja figyelmét. Ám az történt, — a fiatal asszony tágranyílt szeme azt látta — és ugyanakkor érezte, tudta, hogy látják mindannyian, hogy a kijáráthoz vezető nagy ajtót

két inas is siet két szárnyára nyitni, és azon most begurul valami.

— Szent Isten, mi ez ? — egy tolókosci s benne, lengő strucctollak alatt egy csodálkozó négező, sárga, néma, petyhüdt, lógó bőré, teljesen lesóványodott alak.

Gina inkább érzi, mint tudja, hogy körülötte halálos csend váltotta fel a zsongást.

— Mama . . . — nyilalik át agyán, mintha kés-sel vágnák oda. E pillanatban panaszosan s mégis örvendezőn sívít végig a termen a Ladányiné hangja :
— Rezsín ! Wo bist Du, Rezsín ?

— Anyám ! — sikoltja rá feleletül Kárászy Elekné és máris fut, siet és csókolja kezét, arcát, — sírva, nevetve, — mint ahogy az már a kitörő öröm perceiben szokás. Közben módját ejti Mme Benoit felé fogai mellől halkán, rövid szavakban, szemrehányásokat dobálni. Csaknem észrevétlenül teheti ezt, mert vendégei ott a gazdagon terített asztal körül — kit milyen mozdulatban talált a meglepetés, — úgy maradt. Aki pezsgős poharat tartott kezében, feledi azt szájához emelni, vagy odább tenni. Aki kenyérgalacsinnal játszott, az most is szórakozott lassúsággal tovább gömbölygeti azokat. Úgy néznek ki éppen, mintha a mesebeli rossz tündér varázsa alá kerültek volna, — száz esztendő álomra. De mégsem, — hisz a szeme mindnek csillog, villog, kinek kíváncsiságból, kinek kárörömtől, kinek mind a két okból.

Még Elek se tudja, hogy mit cselekedjék. Ő ugyan rögtön felugrott és indulni készült, de aztán, mintha benuulás érte volna, íme, bármennyire is szeretne feleségének segítségére menni, — nem tudja, hogy azt mi módon tehesse, nem jut eszébe semmi. Innen van, hogy bár lépésre készen, mégis tétován áll és vár. Mire ? Arra, amire ösztönszerűen

mindenki vár körülötte — irányításra. Mert túl sokan vannak arra, hogy egyénileg cselekedjenek, ezért erőt vett rajtuk a tömegpszichózis, — lehet, hogy csak percekre, de tökéletesen.

Am mialatt ott az ajtóhoz közel őszinteségből és tettetésből össze-vissza kuszált fonalak verik béklyóba a Kárászy Elekné agyát is, szívét is, — fenn az asztalfőnél csoda történik. Most már minden tekintet arra fordul, ahol Kárászy Emánuelné kiegyenesedett háttal áll fel helyéről és a tolokocsihoz indul. Majd pedig, míg egyik kezével kedveskedően érinti a Ladányiné csuklóját, a másikkal menyét öleli át. Ugyanekkor messzi hallható mély hangján azt mondja, hogy — Isten hozott, kedves Jenny, miközénk! — Am alig hogy ezt kimondta, legott mindenfelől üdvözlések visszhangja ébred és mintegy nyomás alól felszabadultan, sietnek minden oldalról a gyűrűktől ékes, de puffadt, erőtlen kezét megszorítani.

Mi volt az?

Mintegy válaszképpen a Sólyom lelkes sutto-gása verődik a Gina füléhez: — Ezt nevezem anyósod részéről igazi úri tempónak, ezt. — Mindez rövid néhány perc alatt játszódott le, és a meglepetések áradatában még Gina se vette rögtön észre a Ladányiné különös viselkedését. Ő csak azt látta, hogy a magasba törő kopott strucctollakkal kitüskézett kalap félre van csúszva, és hogy anyja ruházatát — oh borzalmak borzalma! — az a vörös és sárga török gyolcs pongyola képezi, amelytől leánya még Ladányban undorodott, vagy legalább is egy éppen olyan szörnyűség, — ezért tehát inkább Benoitnének telegrafált villámokat szóró dinamó szemmel. Csak arra lett figyelmes, hogy Ladányiné egyet-kettőt csuklik.

— Orvost! hamar, hamar orvost! — kiáltja,

anyjára vetve magát, akinek szemei megüvegesedtek, akinek kiálló alsó ajka ernyedten esik le.

— Mama! — sikoltja most Gina rémulten, igaz fájdalommal. — Mama!

De már nem jó felelet.

* * *

Senki se húnnya szemeit álomra.

Nem mintha bárki is nagyon bánta volna »a Gina anyját«, de a fekete szárnyak suhogása felzavarta a kedélyeket.

Végre is mulatni jöttek ide mindannyian. Hogy jutnak tehát ahoz, hogy egyszerre gyászi gyülekezetté változzanak? — Pedig az lesz a vége — zsörtölődik Csetneky báró, anyósa szobáját végtől végig járva. Sógornői aggódva figyelik, valahányszor a velencei üvegekkel megrakott kis asztalka mellett eltapos, de még eddig nem történt katasztrófa. Úgy kell lenni, hogy a velencei üvegeknek is van őrangyala.

— Meg fog halni? — kérdezi Heléne összeborzongva.

— Nem éri meg a reggelt — jó a felelet messziről, mert Pál báró most az ablaknál áll és a csillagtalan éjszakába bámul. Egyszerre azonban, mintha csak srófra járna, hirtelen visszafordul:

— Mama! — szól anyósára. — Mit gondol? mi lesz a temetéssel?

— A temetéssel?

— Nos igen. Ladányiné nincs kikeresztelkedve.

A megdöbbenés halálos csendje rá a felelet. Valahol a kert végén egy bagoly sivít, még messzebb kakasok kukorékolnak, de itt a gyéren világított szobában csak a lámpa körül táncoló apró pillék lágy pedzegetése hallszik... De nem. Még valami

más is. Öt — kárhozattól remegő asszony halk imádkozása. Csetneky azzal a lenéző megelekedéssel, amivel magyar úr a nők vallásosságát gondolatban el szokta intézni, néz rajtuk végig, aztán kisiet.

Sógorához igyekszik újabb hírekért. Elek grófit azonban nem leli szobájában. Ő most persze nem hagyja el feleségét és olyan érzésekkel figyeli minden mozdulatát, mintha legszívesebben a saját szívét tenné azon melegen, azon dobogón útjára, hogy az élet göröngye ne sérthesse ezután a lábát.

— Jókám! Babikám! Édes kis angyalom, — suttogja, valahányszor szóval érheti és boldog, ha ruhája széle közelében lebben.

Gina azonban most kizárólag nagy betegének él. Tapogatja üterét, simogatja homlokát, közben ő is gyöngéd, gügyögő szavakat mormol. De minden hiába.

Ladányiné, a cukorbetegék szörnyű végével, halódik.

A mellette álló orvos tudja, hogy órák, talán már csak percek kérdése az egész. Lábujjhegyen, ám annál hangosabban recsegő cipőkkel közelít tehát a grófhoz és összesűg vele.

Ginának elég reájok nézni, hogy rögtön tisztában legyen a helyzettel. — Mamám, kedves jó mamám! — zokog fel, és máris érzi azt a rettentő irt, amit szívében sohasem fog pótolhatni semmi, — és látja magát hosszú fátyollal a koporsó után menni . . . Egyszerre a fejéhez kap. — Nagy Isten, milyen temetés is lesz az? . . . Rettenetes . . . — Hogy ő erre eddig sohasem gondolt. Mert ha gondolt volna . . . Mi is történt volna, ha gondolt volna? És minduntalan egy újabb »volna« tünedezett elő töprengései menetén, — mint ahogy országút mentén a »prizma koporsók« soha nem fogyó egymás-

utánban előtünedeznek. Roskadozva, magát minden székhez, asztalhoz fogózva vánszorgott vissza helyéhez. Hallgatódzott. Igen. Még lélezkzik. Letérdelt az ágyhoz és az élettelen kézre fektette fejét.

— Miért, óh, miért is nem jöttél velem a kereszténységbe? — súgta kétségbeesetten, mert vallási aggályok is kezdtek gyötörni. (Jól esett tudni, hogy Sólyom Jóska a mellékszobában virraszt és imádkozik.) — De mi lesz most? Hogy megy el majd tőlem? Egészen, egészen más temetőbe... Anyám, én édes, jó anyám!

Fájdalma, megsemmisülése versenyt vívódtak szívében. Mert az a gondolat, hogy szeretett halottját zsidó szertartásokkal lesz kénytelen temettetni, minden csepp vérét arcába kergette.

Kibúvót keresett. Önmagát áltatta. Kegyetlen hengerek görögtek át meg át a lelkén, egész gögös énjét a földre tiporva. — Anyám, édesanyám! Miért tettél ki ennek a szégyennek, ennek a veszedelemnek? — kérdezgette, mialatt igaz szeretettel, mélységesen őszinte bánattal figyelt a halkuló lélekzetvétele.

Valahol egy óra ütött. Gina önkénytelenül utána számolt. — Egy, kettő, három, négy, öt... — de ekkor: — Orvos úr! — kiáltott rémülten és a saját hangja értette meg vele, hogy mindennek vége. Férje könnyes szemmel sietett hozzá és ölelte magához. Később bejött Sólyom és a szoba legtúlsó sarkában helyet foglalva némán lapozott breviáriumában.

Aztán?

Senki.

Órák teltek. Megvirradt. A kastélyban mindenfelé nyíló ajtók, ablakok nyikorgása jelezte, hogy ébred az élet, de az anyjáért zokogó fiatal asszonyhoz be se nézett senki.

Ez a tény nem tagozott mondatokban, de elszoruló szíven át vágott tudatába.

Pedig tegnap este már azt hihette, hogy örökre éle törött a sok gombostűnek, mely eddigi életét folyton folyvást rontotta. De nem hogy letörtek volna, sőt, íme, mérgezett törnek érzi most valamennyit, még az évekelőttieket is.

Dél felé Sólyom újra besompolygott hozzá!

— Gina, — súgta szomorún — rendelkezned kell.

Kárásznén lesütött szemmel ült előtte.

— Te mit tanácsolnál? — kérdezte halkán.

— Azt, hogy az éjjel elszállítsuk Budapestre . . . és ott . . .

— És ott? — visszhangozta Gina és a szemébe nézett.

— És ott csendben eltemetteted.

Kárásznén kiegyenesedve szökött fel helyéről.

— Mit? — kiáltá szenvedélyesen — azt akarád, hogy kilopjam innen? Hogy titokban kapartassam el? Én? Az anyámat? Én? Hát nem. Hát tudd meg te is, és ők mindannyian, hogy nem. Hanem hogy igenis a lehető legnagyobb pompával — a budapesti hitközség énekkarával, ha lehet: tíz rabbinus segédletével, így, igen, így fogom őt a kárásztói kastélyból temettetni.

— De Gina, gondold meg . . .

— Meggondoltam. Azt hiszed nem örülnék, ha egy Esterházy hercegné hozott volna a világra? Azt hiszed, nem szenvedtem át ezen az éjszakán mindazt a kint, amit a földig alázkodás kényszere egy büszke asszonyra mérhet? De mondd, mit érnék azzal, ha anyámat orozva elföldeltetném? Mit érnék vele? Jól átgondoltam és reá jöttem, hogy gyáva-ságom fabatkát sem érne. Hát akkor — lássuk.

Most már Kárászy Emánuelné lelkét marcan-golta a megalázkodás kényszere. Óh, az a temetés! Hogy neki azt meg kellett érnie. Jelen kellett lennie, a világ miatt: feketében. Komor arccal, és hallgatni, hogy héber szó keljen az ősök képeitől borított falak között. Héber szó!...

Órákig tárgyalt Imecske apáttal, de az hajthatatlan maradt és hogy még több nyomatékot adjon elhatározásának, hirtelen elutazott. Súlyomot előre tudta, hogy hiába kérné, Jánosfi előtt pedig fel sem merte »azt az ügyet« hozni, hiszen az is zsidó volt valaha. Átkozott, átkozott helyzet valóban. — Pedig meg kell lenni. Lehetetlen e házban tovább élni a nélkül — határozta el. Végre is maga lopta sürgönyét a vasúti bakterhez s később maga hajtotta póni fogatát (Gina ajándékát) az esteli vonathoz.

Mikor pedig az egész agyonfáradt háznép nyugalomra tér, ha valaki nézné, láthatná, — hogy a kárásztói kastélyban, mintha csak egyik szobából a másikba átsétálna a fény. Mindig csak egy szobát világítva egyszerre pár percre, aztán mindig odébb, odébb halad. Azt is látná, hogy az utolsóelőttiben (amely már a fiatal Kárászyné lakosztályához tartozik) több csillár gyúl ki és tovább marad égve. Mintha itt alaposabb dolga akadt volna annak, aki ott időzik.

Az illetők csakugyan ebben a szobában találnak legtöbb foglalkozást. Vigyázva, lábujjhegyen járnak, suttogva beszélnek, mégis — az egyik nagy ijedtségére — egy székbe botlik s az nagy garral borul fel. A következő pillanatban a belső szobához vezető ajtó hirtelen kitérül, a Kárászy Elekné hangja erélyesen hallszik: — Ki jár itt? — ugyanekkor ő maga is, hevenyében magára kapott pongyolában ott áll a fényárban úszó teremben.

De álomnak hiszi, amit ott megpillant, — mert sírástól fájó szeme íme bámulva nézi, hogy egy soha nem látott csuhás barát, kezében fel-felvillanó nehéz ezüst *aspergeoir*-ből keresztalakban ide is, oda is szenteltvizet hint szerte a szobába, utána pedig Nandine hercegnő lépeget és ugyancsak imákat mormolva, széles mozdulattal sajátkezűleg lingetlenget egy remekműví s most kráterként izzó óriás füstölőt.

Gina megkövülve áll a küszöbön. Gondolatai, érzelmei, mint forgatag az áradó folyamban, örvénylenek, forrnak. De csak egy pillanatra, mert amint teljesen átérti a helyzetet, felháborodása, haragja gátat törve lesz úrrá felette, úgyannyira, hogy minden meggondolás nélkül siet a kijáráshoz és azt szélesen kitérve : — Hinaus ! — kiáltja harsogó hangon, lángoló tekintettel, parancsolón, — két kézzel mutatva a folyosó felé, sőt, mivel anyósa magyarázgatni próbál, — ő még egyszer, még hangosabban ismétli meg a szót, amelyről nem is sejti, hogy azért állt olyan természetesen készenlétben, mert apjától tanulta volt, sőt talán mert tőle örökölte.

A hercegnő azonban rögtön kiérezte azt az eredetét s ezért összeborzadva, merev fejtartással adta fel a harcot.

— Mi lesz most ? — kérdezte magától Gina, mikor az utolsó závár is csattant s ő kizárta maga körül a világot.

— Mennyi baj, gond és kellemetlenség vár reám, talán még Elekkel is, ha anyósom szóvá teszi cselekedetemet. Hát még ha az ítélőszék elé viszi a dolgot ?

Mert ez volt a rémek réme : az ítélőszék. Ez az örökké emlegetett, mindenkitől rettegetve utált családi tanács, melynek törvényeit négy emberöltővel ezelőtti világfelfogással dolgoztak ki rég porladó

elődök, s amely azóta virgács is, Damokles kard is minden Kárászy képzetében.

Úgy mondják, Kárászy Boldizsár gróf volt az, aki az »ítélőszéket« életbeléptette, még pedig akkor, mikor a közerkölcsnek azt a szégyenletes elernyedését kellett megérnie, hogy a nagy uraktól megvonták a pallosjogot. Ő tőle is. Rettenetes! Még hozzá milyen rossz percben. Éppen, éppen akkor, amikor harminc évvel fiatalabb feleségének fürtös fejecskéje éppen hogy megérett volt a bádra. Boldizsár gróf tehát úgy segített magán, hogy egy törvénykönyvet iratott, melyben fel vala sorolva minden elképzelhető bűn. (Természetesen a legtöbb olyan, amely csak asszonynál számít.) Amikor pedig ennek minden egyes cikkelye le volt írva szépen, — nehéz pergamentre, zsinóron lelógó címeres pecséttel — akkor családi tanácsra hívta az akkor élő Kárászy gró okat s azok ijja fiát.

Az északi torony nagytermében gyűltek azok össze s ott olvastatott fel a vád, ott ítéltetett el nyilvános »repudeálásra« kiközösítésre, az akkori idők szépek szépe Várbogláry Mária Borbála.

Még ma is tudja mindenki, hogy abban a toronyban kísértetek járnak, egy sírva könyörgő hófehér asszony és minden panaszára haraggal morajló, láthatatlan sokaság.

És az a terem mai napig megtartotta borzalmas jellegét. De nem csoda, hisz ott sorakoznak benne — csak úgy, mint akkor — a fekete posztóval bevont padok, ott állnak félkörben a nagy karszékek, sőt a legutóbbi nagytakarítás alkalmával egy halálfej is előkerült. Hogy honnan és miért? Senki se nagyon kutatta, de ez határozottan fokozta az »ítélőszék« fogalmának hátborzongató jellegét.

A Gina nagy kimerülésének nyugtalan, sok gondtól, bánattól át meg át szűrődöző álmát is az

látta el most rémképek változatos sorozatával s fosztotta meg a pihenéstől. Testben, lélekben meggyötörve, ébredt kora reggel. Első gondolata az az eleve szárnyatszegő: »Vajjon mi rosszat hoz a mai nap?« volt, ami már magában kész szerencsétlenség.

Imazsámolyához vánszorgott, de életében először, itt sem lelt gyöttrött lelkének nyugpontot. Sőt ellenkezőleg. Hisz nincs tagadás, nincs kertelés! Tény az, hogy szentelő papot üzött ki szobájából! Mi lesz erre a felelet? Mi a büntetés? Mintha annak a szörnyű toronyszobának láthatatlan vádlói mind, mind ott állának körülötte és a fülébe huhognák rettenetes bűnét.

Iszonyatos, fogvacogtató félelem fogta el az örök kárhozat gondolatára.

Ezzel szemben mily mellékes az, hogy az anyós emel-e vádat ellene, vagy sem. Hiszen még ha a család ítélőszéke azért ülne is össze, hogy őt felmentse, — az sem érne semmit.

Ki segíthet rajta? Imecske? Sólyom? Jánosfy? Úgy érzi, hogy egyik sem. Csak egy van a világon, aki rettenetes megtévelyedésének bűnétől feloldhatja: a pápa. Igen. Az. És: . . . el fog zarándokolni. Lábaihoz fogja magát vetni. Neki gyónja meg. Igen, igen, így lesz, mert nem is lehet másképen. Kissé megnyugodott, de azért még mindig sírdogálva indult férjéhez. Úgy vágyódott arra, hogy kipanaszolja magát, hogy lelki gyöttrődéseit feltárja előtte. Mégis, amikor a még elsötétített szobához ért, tétován állt meg a küszöbön.

— Felköltsem? — tünődött. Nem. Nem fogom bántani. Az én édes jó Elekem! Mily jó ő és mily nemes! Hogy tudom, hogyha most felkelteném, első szava az lenne, hogy »Jókám!« és milyen imádat csengne a hangjában. Áldott, áldott Elekem. De, azt is tudom, hogy elcsodálkoznék, ha vallási

skrupulusokkal állnék neki elő, De mennyire elesodálkoznék és — de mennyire unná. — Vallás? Katolicizmus? . . . Ugyan, törődött ő valaha azokkal? De törődik a hal azzal a tóval, amelyben úszik és úszott száz meg száz hozzá hasonló, »amióta csak világ a világ?« Nem. Azzal a tóval csak az törődik, aki a partjáról nézi, vagy újonnan evickél benne. Úgy hiszem, úgy van az mindenkinél. Még anyósommal is, bár ő határozottan az »Ecclesia militans«-hoz tartozik. Mégis, csupán csatakiáltás nála az, hogy a »tó!« Mert igazában ő se a tóval törődik, hanem a tőle másfajta vízi lényekkel, vagy azokkal, akik hozzá hasonlókká igyekeznek vedleni, és azoktól védekeznek ösztönszerűleg, mert hátha a tó vizét ki találják inni? . . .

— Félelem, kenyérirígység, vagy mondjuk szebben: önfentartás, fajfentartás. Ezeknek ösztöne. Ezeknek agyrémei. Igen. Ezek azok a vízalatti alappillérek, amire a vallási türelmetlenség emberáldozatra annyiszor éhes fétisét helyezték, de a tó? az Istennek hála — békés. Gyönyörű. Kék. Nap-sugaras és — örök! Hogy vágyom ő Szentsége lábai elé járulni, Istenem, hogy vágyom!

Most már kissé megnyugodva ment át fiához.

— Anyjának édes, egyetlen arany halacskája! — nevetett feléje, aztán egy szentképet tartott a kis — túlvastag ajkú — szájhoz. »Puszílja meg a baba« — biztatta, majd sajátkezűleg vert egy szeget a falba és a kis fehér ágy fejénél Szent Ignác képmását függesztette fel egy ébenfa feszület és egy Lourdesi Mária szobrocska szomszédságában.

105 — Vajjon még melyik szent oltalma alá helyezhetném? — tündött, mert úgy érezte, hogy az egész mennyországot ide szeretné könyörögni, kényszeríteni, oltalmazóul, csodatevésre — imádott gyermekéhez. Délig várakozott, de mivel senki sem

jött fel hozzá, ő indult a földszintre. »Ökröt a szarvánál« — mormolta — és az apja hangját vélte hallani.

A széles lépcsőkön, hosszú folyosókon nem találkozott senkivel, csak lépésének zaját sokszorozta meg bosszúállón a csend. »Mint egy elátkozott várban« — ötlött eszébe és ösztönszerűleg lábujjhegyen surrant el az »ítélőszék« nagyterme előtt. Most már átfordult anyósa lakosztálya felé és itt — végre — egy ablakot mosó cselédlányra akadt.

— Őhercegsége a szobájában van? — kérdezte.

— Nincs, kezeit csókolóm. Még nem jött elő a templomból.

— Rég ment oda?

— Még tegnap éjjel.

Egy pillanatnyi hallgatás, aztán röviden, keményen:

— És a komtessek?

— Azok is.

— Hosszan tart az imájuk érettem — ellenem — jegyezte meg magában Gina keserűn, mialatt a legközelebbi ajtót benyitotta. Szórakozottságból, kíváncsiságból, idegességből kezdte anyósa otthonát tárgyról tárgyra szemügyre venni.

— Mint egy apáca főnöknő cellája — nevetgélt. És valóban sokkal inkább kolostorba illő berendezés volt amit látott, semmint egy sok gyermekes anyáé.

Már mindjárt a fal. Sötétkékre festve, a mennyezeten arany csillagokkal. Egyik sarokban kényelmetlen, keskeny, fenyőfából összerótt ágy, mellette, szintén olcsó anyagból, kicsiny mosdóasztal s ezen egyszerű fehér csészényi mosdótál. Azután szentképek a falakon, nemkülönben Mária, Szent Antal és Szent József szobrocskák minden asztalon, ám mégsem azok, de a rózsafüzérek sokasága adta meg a szoba jellegét. Mert árnyékuk pettyegetett fekete

mintáit lopva a falakra, — ott függött azoknak sora kristályból, gyümölcsmagból, gyöngyből, lámpaernyő sarkáról, karos gyertyatartókról, sőt még az egyik mosdókancsó füléről is.

— Hogy eshetett az meg, hogy férjhez ment, nem pedig a zárdába? — tündött Gina, mialatt fokozódó érdeklődéssel nézelődött tovább. Egy polcon hírlapok, közlönyök, röpiratok feküdtek. Most már értem — suttogta — mialatt ijedt mozdulattal kapta le róluk a kezét, mintha véletlenül tüzet érintett volna. Mert egytől-egyig vallási türelmetlenségről, szűkkeblű uszításról tettek tanuságot. Miért is nem nyughatnak az emberek egymástól? Mindig »kssz! kssz!« Mindig uszítás! Félig, ösztönszerűen az íróasztalon álló feszülethez lépett és kezébe véve azt, sóvárogva, hosszan tekintett reája, azután őszinte ájtatossággal csókolta meg a sebeket.

Ha ebben a percben Kárászy Emánuelné láthatta volna, talán, talán még magához is ölelte volna, mint egy anya, ugyanegy istent imádó leányát. Óh, mennyi, el sem képzelhető áldás fakadt volna e cselekedetéből, hiszen a fiatal asszonynak nemcsak hívő lelke volt, de igazán kereste a vallási eszmény utait is. Ha tehát egy nálánál mindenképpen feljebb álló és tapasztaltabb valaki jóságosan kezénél fogta volna, — éppen most, amikor bűnösnek hitte magát — mennyi éles sarok csiszolódott volna. Mennyi kibocsátott galamb tért volna vissza olajággal csőrében!

De nem így történt. Kárászy Emánuelné lám, immár tizenkét óra hosszat imádkozik és bőjtöl, ami azonban nem a megértés balzsamát csepegteti lelkébe, de engesztelhetetlen gyűlöletek kelését fakasztja. Gina pedig, mintha ezeknek mérgező áramait a távolból is kiérezné, íme, összecsappanó szív-

vel, dacosan ellenséges indulatokkal telve folytatja vándorlását.

Most már sógornői szobáin halad lassan végig.

— Ezeken is meglátszik az anyai befolyás, — jegyzi meg magának — a bútorok merev elrendezését, egyszerűségét látva. Annál nagyobb érdeklődéssel hámozza ki az egyéniségenként létrejött elhajlásokat, áthidalásokat. Jolánnál például a falat fehér stucco borítja. Nagyon elegáns — véli Gina és Radenbergné egyik vendége jut eszébe, aki egyszer azt jegyezte meg előtte, hogy: finom kivitelű fehér fal. Igen. Mindig helyén való. Annak alkalmazásával nem lehet hibát elkövetni. Azért látjuk oly gyakran, hogy a fantázia nélküli kultúrember ösztönszerűleg azt választja otthonához. Kárászy Jolán talán még azért is választotta, mert egy nagyon előkelő kastély szobáit látta így kiképezve. Ő pedig utánzásból élt. Mint a mesebeli ember, aki ígézet folytán elvesztette a saját bőrét és aztán tévedésből hol a bárány bőrébe bújik, hol a farkaséba — ő is egy különös, örökké kereső, mindig nyugtalan, mindig valaki mástól ellesett, valaki mással azonosított árnyékéletet élt. Arról tanuskodtak a falon lüggő képek is. Sportjelenetek abból az időből, amikor tolyton vadászott, mert azt hitte, hogy ez a »chique«, — bár szíve mélyén únta az ezzel járó fáradságot és öldöklést. Nagy zeneszerzők arcképsorozata. Pontosan ugyanazoké, akik Elvira nagyhercegnő termében láthatók. Ezekhez a képekhez illőn zongorája is van. Volt idő, amikor reggeltől estig mellette ült — éppen mint Elvira nagyhercegnő a magáé mellett. Az egész háznép öröme azonban ez a buzgalom csak pár hétig tartott. Jelenleg Napoleon- emléktárgyakat gyűjt. Mert Badacsonyi is azokat gyűjti — mormolja Gina finom mosollyal — s mindenféle tervek ébrednek gondolatában.

Most már az Eveline szobájába nyit, de önkénytelen visszaretten s csak akarateréje segíti át a küszöbön. »Fogház« — suttogja összeborzongva : pedig három házi oltár volt a sötétes szürke falak mentén felállítva. De a bolthajtásnak még a padmalya is ugyanilyen hideg, szomorú színre volt festve, azonkívül az ablakok üvegje apró táblákra volt osztva, melyek csak fősvénykedve szűrték át a fényt. Mindenfelé szentképek, de egy különös — valószínűleg tudat alatti szadizmussal összeválogatva. Ime a bejárattal szemben egy szent Chrysothomes, amint kízóí éppen a beleit motolálják ki a hasából. Mellette Szent Rókus elgennyesedett combsebet mutatva. Odébb Szent Péter és Szent Dánián koponyáikba ékelődött bárdal. Szent Luca, amint saját szemeit egy tányéron elibénk tartja, végül a kis keskeny vaságy felett Szent Sebestyén vérző testében nyilak sokaságával. Ha ez a harmónium nem lenne itt, — félnék, vallja be Gina magának. Milyen jellemző mindez Evelinére, — gondolja és sorra veszi, amit sógornőjéről hallott. Kegyetlenkedéseit cselédjeivel, szigorát a falusi gyermekekkel, akik felügyelete és virgácsa gyakori suhintása alatt végzik vallási gyakorlataikat. Igen. Éppen ilyen lehet legbensőbb énje, mint ez a szoba . . . Megkönnyebbülten sóhajt fel, amikor Heléne világos, napsugaras szobájába lépett.

— Ez már más ! — veszi örömmel tudomásul. Mert valóban nagy ellentét fogadja. Rózsákkal telehintett derüs francia szövet a falakon. A Balatonra nyíló széles ablakok. Az egyiknek párkányán sok szalagos mandoline húrjaival a külső nagy kékségek felé fordulva, mintha csak kongó nagy muzsikás fejét azon törné, hogy hogyan változhasson át eolhár-fává, hogy teljesen eggyé olvadjon a nagy mindenséggel.

Természetesen ebben a szobában is túlnyomó többségben vannak a szentképek. De micsoda kedves, bájos sorozatban. Ott mingyárt az íróasztal felett Szent Margit, amint pálmaággal kezében sárkány fejére lép. (Nyári szellő se érinthetne virágot könnyedebben s mégis megölte azt — öntudatlan tisztasága erejénél fogva.) Odább az angyali üdvözlés egész kis gyűjteménye, még odább Szent Ferenc a madaraknak prédikál. Ezenkívül családi fényképek. Jelmezbe öltözött szép fiatal leányok, lovon ülő délceg fiatal emberek, végül sok, sok víg, életörömet hirdető »genre« képecskék, csokolódzó párok, virágszirmot tépegető leányka, — Cupidó, amint ember-szíveket kovácsolgat össze, stb., stb.

Gina meglepetve nézi mindezt sorra.

— Hogy én ezeket a szobákat még sohasem vettem így szemügyre! De ha Heléne ilyen, — amilyenek otthona mutatja, pedig alapjában ilyenek kell lennie — akkor hogyan magyarázható meg a velem szemben tanusított örökös ridegsége? túsúrkálásai? . . . Csakis úgy, hogy még mindig szereti Porlayt, s annak szellemében igyekszik gondolkozni . . .

— Ej, mindegy. Ha szerencsével járom meg zarándokutamat, ez is egy fogadalom, ez is egy vezeklés, — férjhez fogom adni — még pedig Porlayhoz.

Kilépett a folyosóra. Most már nem bánta volna, ha senkivel sem találkozik. Megnyugodott. Tudta, hogy mit akar. Ismét meglelte önmagát. Nem félt semmitől.

Mégis érezte, hogy »valami készül«. Levelek jöttek, mentek. Soha nem látott rokonok érkeztek s zárkóztak be Nandine hercegnővel. Minden sarokban sügtak-búgtak . . . Egy reggel nyitva találta a családi tanács termét, benne molyseprűk táncoltak,

molyok ébredtek. A Gina jöttére elcsitult a zaj és porolópálcákat emelő kezek feleúton felejtettek.

Szóljak Eleknek? Ne szóljak? — tűnődött Gina, — de végre is azt határozta, hogy nem fogja zavarni. Minek is tenné? Hogy anyjával összeve-szítse? Hogy országra szóló szakadást idézzen elő? Igaz, hogyha létrejön a hercegné által tervezett családi tanács, az még nagyobb megbotránkozást fog kelteni — és »reám lesz veszedelmes. . .«, de még nem jött meg a beavatkozás ideje. — Sose akkor pusztítsátok a varjufészket, amikor még csak tojás van benne, de mikor már éppen hogy szárnyra akarnak kapni a fiókák — tanította volt hajdan őt és Sólyom Jóskát Spitz Áron — és különös — mentől több év telt el, annál jobban emlékezett apja tanácsaira és ismerte el hasznos mivoltukat. Arról, hogy miképpen fogja majd az anyányi varjúfiókákat megsemmisíteni, ma még fogalma sincs, de bízik jó szerencséjében. Egyelőre pedig úgy tett, mintha maga sem venné észre, hogy készülődik valami — és négy napra anyja temetése után bekopogtatott Csetneky Pálnéhoz. Tudta, hogy anyósát is ott fogja találni s ezért »egy nagy kéressel jövök« — jelentette ki, még a küszöbön állva. Andorine grófnő erre, előbb anyja arcát kémlelte egy gyors pillantással és csak azután mert a Gina szemébe nézni. Parancsolj — mondta bizonytalan félhangon, fülíg elvörösödve.

Parancsról szó, de szó sincs! Sőt. Nagyon is kérek a kis fiam számára egy kis szeretetet.

Erre a mondatra, arról a nagy oltárteritőről, melyet Nandine hercegnő a négy leányával együttesen hímezett, mindannyian egyszerre kapták fel a fejüket, és mindnek arcán hangnál világosabban fejeződött ki a vágytól ittas reménység: »hátha válni készül? . . .« Gina ezt is néma mosollyal könyvelte

el magában. Ám hangosan, egész nyugodtan és tőle telhető szeretetreméltósággal kezdte magyarázni :

— Elek még ma Simahegyre indul és ott is marad visszatértemig.

Ekkor azonban anyósa közbevágott :

— Téved, kedvesem, ön nem fog elutazni.

Gina egy pillanatig lélekzetért küzdött, de legott mégis olyan hangon, mintha minden szótag külön-külön mézbe lenne forgatva, szelíden válaszolt :

— Nekem el *kell* utaznom.

— S ha én megtiltanám ?

— Akkor ? . . . akkor nagyon sajnálom, de ez a parancs megsemmisíti tilalmát. Egyúttal egy sürgönyt nyújtott át a hercegnének, amelyben ez állt :

Wien, September 10.

»Magánkihallgatás kedden délelőtt féltizkor.
Ő Szent Felsége rendeletéből, Chiorelli nuncius.«

— S ha Ő Szent Felsége tudná a történeteket ? — kérdezte Eveline.

A Gina hangja, amikor nevetgélve felelt, vele szemben szinte suhintott, mint az ostorcsapás :

— Légy nyugodt. Meg fogja tudni. Azért megyek.

Ekkorára a hercegné kiegyenesedve állt vele szemtől szembe :

— Ne higgye kérem, hogy ezzel az odautazással kibúvik a felelősség alól. Ami tellik, nem múlik. Megértette ?

— Tökéletesen.

— Azt akarom.

— Én is. Nagy a bűnöm, tudom, azért megyek vezekelni. De, — és ha a pápa megbocsát ?

— Akkor se bocsátunk meg, mi Kárászyak !

— kiáltja Eveline, öklét a himzórámára ütve, hogy tű, cérna, gyűszű ijedve perdült erre-arra.

— Ha ezt előre tudjátok, akkor mire jó az ítélszék? — kiáltja még hangosabban, éles, felcsapódó hangon Kárászy Elekné.

Nandine hercegné tágranyílt szemmel bámul ennyi merészségre, ennyi attavizmusra.

— Azt maga nem érti — veti oda leírhatatlan megvetéssel.

Gina balkézzel fogja le a saját jobbját, nehogy az ismét az ajtóra mutasson, és ezt azért teszi, mert a saját érdeke előtt szüntelenül őrt álló okossága azt sugalmazza, hogy ne hamarkodják el semmit.

Éppen ekkor Eleket hallja közeledni. Mily könnyű lenne most a játék. Csak egy szavába kerülne, hogy férje neki adjon igazat. De nem. — Csak keljenek ki a varjúfiókák — gondolja és a belépő Kárászyhoz siet.

— Okoskám, — mondja hozzásimulva — kérje maga is Andorinát, hogy távollétünk alatt a kis Györgyöt védőszárnyai alá vegye.

— Nyugodtak lehettek, meglesz, — bólint Csetnekyné jóságosan, aztán még azt is súgja, bár alig hallhatón, hogy: — számíthattok reám . . .

Gina öleléssel felel, aztán elsiet, hogy utazási előkészületeit megtegye.

* * *

Sötét volt az éjszaka és esett. Esett, esett, ahogy csak olasz földön tud esni, ha egyszer neki-keseredik. Az éjjeli vonat füstje messziről látható puha rőt fénysávot rajzolt folyton a nagy fekete-ségek végtelenébe, — ám ezzel inkább mélyítette a sötétséget, semhogy leküzdte volna.

— Hol járhatunk ? — kérdezte Kárászy grófné nagy álmosan.

— Valaki éppen az imént mondta, hogy most érünk Luzzanóba — felelt a komorna.

— Luzzano ? Sohasem hallottam hírét. Ejh, mindegy. Biztosan valamilyen kis fészek. Egy a sok közül — gondolta Gina, mialatt visszahelyezte fejét a hálófülke kényelmetlenül vándorkedvű, kis párnájára.

Nagyon álmos volt és nagyon fáradt, de ellentétes gondolatainak sokasága nem hagyta pihenni. Egyrészt telve volt a szíve lélekemelő hálával, hitbuzgalommal, megnyugvással és úgy emlékezett római zarándoklásának idejére, mint élete legszebb, legbecsesebb napjaira, másrészt az otthonról kapott sírgönyök nyugtalanították.

— A családi ítélőszék nagy titokban készül — tudatta vele Andorina.

— Mivel vágjak vissza ? — töprengett azóta. — Azzal tisztában volt, hogy neki személyében nem eshetik valami nagy baja, de mennyi kellemetlenség ! mennyi herce-hurca. Végleges szakítás közte és anyósa közt, pedig ez az együttélés tagadhatatlan, hogy rengeteg társadalmi előnnyel, pozíció-szilárdulással jár. — Mi lesz ? Mi lesz ? — ismételtették a kattogó kerekek, idegesítő kitartással.

Egyszerre nagyot rándítva állt meg a vonat. — Luzzano ! — kiáltott öt torok is. Ugyanekkor nagy lőtás-futás hallszott a Perronon.

— Az ő dolguk — határozta el Gina, de e pillanatban riadtan ült fel ágyában. — Micsoda ? Juszti ? Hallja ezt ? Mindenki kiszáll. — Miért ? Prego Signore, perehe ? — ostromolja meg a capo stacionét, aki éppen ablaka előtt halad el.

— Mert a vonat nem mehet tovább — jó a kurta felelet.

Később megtudják, hogy a Pó kiáradt s elvitte a vasúti hidat. Most már tehát csak hamar, hamar öltözködni és szobához jutni a városban.

Egy órán belül a »Capello grigio« lyukas szőnyegén áll és hangosan érvel a tulajdonossal. Csengő olasz kiejtése és még csengőbb lírai megtették a magukét és Gina kevésbé vándorpárnán igyekezhet elaludni.

Reggel mégis sápadtan, rosszkedvűn támad a »padrone«-ra. — Maguknál mindig ennyi a lárma? Egész éjszaka be nem hunyhattam a szemem. Folyton szaladgáltak, énekeltek, üvöltöttek az ablakom alatt. Egyszer mintha puskaropogást is hallottam volna. Mindez mit jelent?

— Hja kérem, — felel Signore Buttorini, mellét kidüllesztve — ez azt jelenti, hogy ezúttal végre rendet csinálunk.

— Hogy értsem?

— Úgy, hogy kiűzzük a papokat. Ecco.

— És aztán?

— Megtisztítjuk a templomokat.

— A templomokat? Mitől?

— A babonától.

— Még mindig nem értem.

— Óh, akkor tessék csak abba a templomba menni, ott, látja? Védete Signora Contessa? Védete? — ott az ucca hajlásánál van egy torony, — il torre Carassi — a mellett.

— Carassi? Anch'io sono Kárászy — veti közbe Gina nevetve és hallani véli azt a montecarlói »chasseur«-t, aki így, olaszosan ejtette ki az akkor még ismeretlen magyar gróf nevét. Aztán tovább érdeklődik:

— Miért »torre« Carassi?

— Mert hajdan a Carassi-család építette.

— Van még belőlük?

— A Carassiakból ? Óh nincs. Már régen nincs. De hatalmas család volt. Ha majd bemegy abba a templomba, amelyről beszéltem, meg fogja látni a síremléküket.

Gina legott arrafelé irányította lépteit. A padrone egész a küszöbig kísérte és onnan kiáltott utána : — Csodát fog látni. Vedra maravigliá. Mert ott már rendet csináltunk.

Kárászné alig figyelte rá, mert mindig a Carassi, Kárászy nevek hasonlatosságát forgatta agyában, és nagyon mulatságosnak találta.

— Milyen csúnya ! — suttogta aztán, amint a piszkos, vörös bársonyfüggönyt félrevonva, a szentélybelátott. Pedig nem is a csúnysága volt olyan sértő, hanem a banalitása. Mert különös, de tény, hogy a szépség honában is ezrével található az olyan templomok, amelyek semmiben sem különböznek egy más helyiségtől. Mintha csak a tucatlények milliói ájtatosságuk színhelyéül mindig újra és újra tucattemplomokat igényelnének. Vagy ezek lennének az igazi Isten házai ? Ezeket építi minden hivalkodástól mentesen az *erény* ? Egyedül csak azért, hogy legyen egy csendes hely, ahol szíve sugallata szerint fohászával, hálájával az Úrnak színe elé járulhasson ? Ki tudhatja, hogy nem-e éppen ezek a dísznélküli, építészeti furfang nélküli, nagy hosszú termek nem-e kedvesebbek a Mindenható előtt, semmint azok a műrekek, melyeket hivalkodás és — oly gyakran ! — nem áhitat, de valamely nagy bűnnek a sarkaló tudata emeltetett ? Természetesen, aki messze földről jött Itáliába, az mindig személyes sértésnek veszi, ha egy-egy ilyen érdektelen templomba lép. Így most Kárászné is, aki csalódottan, tétovázva állt meg a küszöbön. De mivel sohase szokta elmulasztani, hogyha egy oltár közelébe jut, ott el ne mondjon egy-két Mi-

atyánkot, így mégis beljebb lépett. Önkénytelenül a szenteltvíztartót kereste, de az nem volt sehol.

— Hja, persze! — mormolta és sóhajtva folytatja útját a legközelebbi oltárhoz. Legott egy hajlott hátú, kiaszott, sovány, inkább jellemszínész kinézésű, nagyon öreg pap csoszogott feléje.

— Vuol vedere? — és máris kikeshedt és zöldesszürkésre kopott reverendája zsebébe nyúlt és egy kulcsot kotorászott elő.

— Nézzek? Hogyne. De mit?

Erre az öreg vádaskodó panasszal, a magasan tartott kulcsot égfelé rázva, felelte:

— Il catachismo! . . .

Gina ugyan most sem értette, hogy mire céloz, de azért kíváncsian követte. Alig tettek azonban pár lépést, a pap a falra mutatott.

— Látja ezt a sok apró lyukat? Hát tudja meg, hogy még tegnap ilyenkor ezeknek mindenikében szeg volt, és azokon ex votok függtek. Százával, ezrével! Ezüst szívek, ezüst lábak, karok, aztán apró képek . . .

— Tudom, ismerem. De hát hova lettek?

— Hová? Majd meglátja! Ó, questi birbanti! akik az éjjel mindent leszaggattak, mindent összevissza, pêle-mêle halmoztak, dobáltak.

— S mit csináltak velük?

— Ezt! — kiáltotta reszkető kézzel nyitva a sekrestyébe.

Szörnyű látvány fogadta ott őket. Egész halom összetört szobrocska, kereteiből kifeszített képek, behorpasztott, durva saroktól laposra taposott ezüst szívek, kezek garmadája. Egy másik halomban pedig, óh borzalmak borzalma! számtalan apró, kopott rózsaszín, vagy kék, vagy lila selyemdarabkák, melyekre hajdan — némelyik több száz éves is lehetett — gondtal, hívő szeretettel ragasztottak

egy-egy fogat, ízet, vagy csontszilánkot. Volt belőlük talán ezer is. Ám ezeknek legtöbbje most letépve, leválva szóródott szerte szét a padlón, vagy lógott annak a fodrocskának a csücskén, melyen még csak tegnap egy oltár felett pihent.

— Mik ezek? — kérdezte Gina meglepetve.

— Erekyék — felelt a padre.

— Ennyi sok?

— Ez volt a mi büszkeségünk, ezért zarándokoltak hozzánk annyian és hangja csendes zokogásba fúlt.

A fiatal asszony szó nélkül térdelt a kegyelet e megszenteltelenített tárgyaihoz. Úgy érezte, hogy azok a szentek, akik valaha ezen izületek segítségével zarándokoltak — talán éppen Jeruzsálemben, vagy kulcsolták kezeiket imára, vagy szenvedték a kínok kínját, amikor csontjaikat a kízókamrákban ilyen szilánkokra zúzták, úgy érezte, hogy azok íme, most újra, másodszor lettek vértanuk.

— Szörnyű! Óh a vandálok! — lázadozott Gina, mialatt egyenként vette kezébe az eltorzított ex votokat, s jól esett, hogy végigsimíthatja, megtörülheti. Egyszerre felugrott és szemrehányón állt szembe a pappal:

— Hogy engedhette meg? Miért nem rejtette el mindezt idejekorán? Miért nem?

— Nem lehetett. Túl sok volt... De...

— Nos? De?...

A padre körülnézett, sőt az ajtót is betette, csak azután súgta:

— A legbecsesebbet mégis megmentettem.

— Igazán? — örvendezett Gina. — Mit?

— Il Santo, — jelentette ki az öreg ünnepélyesen.

— A szentet? Milyen jó. Melyik szentet?

— A mienket. A nagyot: Onofriot.

— Ugyan. Hisz annak tegnap láttam a sarkofágját Rómában.

Padre Nicodemio sértődötten nézett rajta végig, aztán vállat vonva, végtelen megvetéssel:

— Az? Ki az? Egy senki. De a miénk!... Én mondom Önnek, az aztán valaki!

— Elhiszem. De, szégyenemre, nem sokat tudok róla. Ki volt tulajdonképpen?

— Bencés.

— És azelőtt?

A pap kiegyenesedett és büszkén hátraszegett fejjel felelte:

— Uno degli di Carassi.

Gina izgatottan kapott az öreg karjához:

— Egy Carassi? — kérdezte.

— De mennyire az!

— És... és kik voltak a Carassiak?

— Majd megérti, ha a síremléküket meglátja.

— Menjünk.

— Nem óhajtja előbb a kriptát megtekinteni?

— Mi van ott?

— Sok síremlék és — hangja suttogóvá halkult, tekintete félenken kémlelt — és il Santo...

Gina szólni akart, de egy gondolat torkon fogta és vette el a beszélőképességét. Egy gondolat, mely polipkarokkal kezdte ölelgetni s úrrá lenni felette, s azért csak némán bólintott igent. A pap egy kis meggyújtott viaszgyertyát adott a kezébe.

— Vigyázzon a tizedik lépcsőnél. Nagyon ki van kopva. — Mikor már csaknem leértek, az öreg utat állva nézett vissza a fiatal asszonyra: — Úgy-e meg fogja hálálni, hogy a santót megmutatom? Úgy-e meg?

— Legyen nyugodt. — Gina soha nem érzett érdeklődéssel lépegetett utána. De egyelőre nagy csalódás érte. Az elképzelt szép emlékek helyett

néhány ütött-kopott kődarab, elmosódott írással, alig látható faragással.

— Ez minden? — kérdezte.

— Várjon... — Padre Nicodemio most egy látszólag a falba illesztett sírkőhöz nyúlt s azt ügyes kézzel elmozdította helyéről. Ennek háta mögött üreg lett látható és ebből egy kis közönséges faládkát húzott ki.

— Mi ez?

— Il Santo.

— Az istenért, csak nem?

Az öreg nagyot sóhajtott.

— Nem érti?... Azok a gazok még ma vissza fognak jönni. Ha szent Onofriót megtalálják...

— Értem. Elgondolni is rémes.

— Na lássa. Ezért rejtettem őt e csúf kis dobozba.

— Áldja meg az Isten érette. Ön igazán méltó szolgája az Úrnak.

— Hát az ember tesz, amit tehet — szerénykedett az öreg. — Csak az a baj, hogy még így is remegek, hogy keresni fogják.

Gina most már ott térdelt a kis dísztelen láda előtt s fejét két kezére hajtva, hosszasan imádkozott, majd vigyázva körülnézett és halkkal, lehelletszerűen súgta oda a papnak:

— Megmentsem?

— Ó, adná az Ég! De hogyan?

— Magammal viszem — Magyarországba...

— Csak úgy...

— Nem, szent atyám, ön is el fogja kísérni.

— Én?

— Természetesen. De most jöjjön. Meg akarom nézni a Carassiak síremlékét.

Néhány perccel később ott állott Rosselino remeke előtt, de nem a gyönyörű angyalkákat nézte,

hanem csupán a sírfelirat érdekelte. Közben vezetőjét kérdések kereszttüzevel ostromolta :

— Kik voltak a Carassiak ? Honnan jöttek ? mikor haltak ki ?

Padre Nicodemio finom, gúnyos mosollyal figyelte a fiatal asszony meglepő érdeklődését, s vállat vonva felelgetett.

— Mindig itt voltak, s addig éltek itt, míg ki nem halt a család.

— De nem tudja, nem hallott arról, hogy az elsőt Györgynek hívták volna és hogy az messziről, messziről kerülhetett ide ?

— Non lo so. Ma . . . — és olyan szemekkel sandított fel a Rosselino angyalkáira, mintha nem is azokat, de megannyi kövér sült galambkákat látna keringeni. — Ma . . . il mio fratello. Igen. Fivérem minderre biztosan tud felelni, mert ő a levéltár őre.

— Vezessen hozzá, kérem, de rögtön . . .

— E il Santo ? — kérdezte az öreg sértődötten.

— Ne aggódjék. Amíg én a levéltárban időzöm, ön elhozhatja a fogadómba ; úgy-e lehetséges ?

— Hogyne. Bő a reverendám, — de meg a nagy gallérom . . .

— Na lássa. Igérem és ez előtt az oltár előtt fogadom, hogy gyönyörű templomban, teljes biztonságban lesz ezután helye.

— Ámen.

— De most már igazán vezessen el a fivéréhez.

Már ott jártak a gyönyörű gót épület közelében, amikor a padre egyszerre megállt és ujját ajkára téve : — Nem szükséges, hogy fivérem előtt a Santóról említés történjék — súgta titokzatosan.

Signore Zaperlittit egy öblös, de már jobbadán üres chianti »fiasco« és egy tál »polenta« előtt talál-
ták. Fel sem állt vendégei jöttére, csak úgy félvállról
szólt oda a padrenek: — Nagyon meg vagytok
ijedve?

— Boldogabb vagy? — felelt az megvetéssel.

Signore Zaperlitti meglegedett azzal, hogy
azt a keskeny kis vörös szalagocskát, mely kabátja
gomblyukából kilógott, dicsekvő kárörömmel meg-
cirógassa.

Gina legszivesebben elmenekült volna, de tud-
vágya erősebb volt undoránál.

— Szabad pár kérdéssel terhelnem? — kér-
dezte a diadalmas férfiút udvariasan.

— Attól függ — mormolta az kurtán és lát-
szott rajta, hogy e gorombaságot még boránál is
jobban megélvezi.

De Gina most már teljesen visszanyerte bátor-
ságát, sőt, hogy-hogy nem, ezúttal ismét megtör-
tént az, hogy anélkül, hogy saját magának sejtelve
lett volna erről, mintha csak Kárászy Elekné meg-
szünt volna létezni, hogy helyében a minden fur-
fangban jártas Ladányi Áron álljon a furfangos
olasszal szemben.

Ő csak azt tudta, hogy akar valamit, azt is
tudta, hogy mit akar, de a módokat, mikénteket,
melyekkel célhoz érhet, már mind-mind ösztönök
sugallatára bízta.

Igy történt, hogy míg a Carassi-család szárma-
zásáról kérdezősködött és látszólag egyedül ez a kér-
dés kötötte le figyelmét, ezalatt mindent meglátott,
befogadott, elhelyezett és mérlegre tett környezeté-
ből. S mintha csak kulccsal nyitná a titkos zárok
sorát: hanghordozásból, szóból, öltözésből, sőt a
szoba elrendezéséből, illetve rendetlenségéből, pisz-
kából egy-kettőre úgy megalkotta magának

nem azt a Zaperlittit, amilyennek az magát beállítottának vélte, nem a történelmi igazságokkal hajigáló diadalmas forradalmárt, hanem az igazit, — azt a nyomorúságos, csupa gyűlöltet, mert csupa irigység, örökké pénzzavarral küzdő, de mondhatatlan hiú hivatalnokot, aki...

Szóval, akire éppen szüksége volt.

Mikor pedig mindezzel tisztába jutott, egyik csalétket a másik után lóbálta orra elé.

Egy középkori okmány volt előtte éppen. Pár percig teljesen annak tanulmányozásába mélyedt, de mély sóhajtással tette vissza az asztalra.

— Milyen nagyon szomorú arra gondolni, hogy többé sohasem fognak ily szépen se írni, se illuminálni! — mondta fejével búsan bólogatva.

— Miért ne tennék? — pattant fel a tudós.

— Óh, mert ez a művészet megszűnt. Kipusztult. Elveszett.

— Miért veszett volna el?

— Mert elveszett — és vége — makacskodott Kárászyné. — Ehez csak a középkorban élt barátok értettek, de azok aztán istenien — divinamente.

A piros szalag gögös tulajdonosa dühösen csapott öklével az asztalra.

— Hallod? Ez a ti művetek — förmedt bátyjára. — Ilyeneket hitettek ti el a világgal, mi meg akár meg is halhatunk éhen miattatok. De én azt mondom, — fordult Ginához — hogy csalódik a Signora! Ameddig Pietro Zaperlitti él, — él az a művészet is.

— Igazán? — örvendezett a fiatal asszony nagyon kedvesen, de némi kétellyel hangjában.

— Per Bacco! — üvöltött az archivárius, miatt tiz ujjával gereblyélte oroszlánüstökét. — Hát nézzen ide. — Hevenyében félretolt minden írást, a helyükbe két pergamentet teregetett. — Látja?

És most mondja meg nekem, melyik az eredeti s melyik a másolat.

Gina összecsapta kezeit, úgy bámult, úgy lelkesedett, még a zsebkendőjét is elő kellett hogy keresse, annyira meg volt hatva ennyi művészettől. Ebbeli fáradozása közben kis táskájából két darab ezerlírás bankó esett ki s szállingózott lassan az asztal alá. Zaperlitti sietett értük lehajolni, ő pedig közömbösen gyömöszölte azokat vissza, flaconok, kulcsok szomszédságába.

— Vannak gyermekei? — kérdezte ezalatt látszólag minden összefüggés nélkül.

— Hét.

— Óh a drágák! Remélem, meg fogok velük barátkozni — s ezzel ismét a két okmány fölé hajolt.

— Mondja kérem, — vetette oda könnyedén — nem volna kedve egy ártatlan kis tréfához segítségnyújtani? Természetesen, nem kívánám ingyen.

Mind a két olasz csupa fül, csupa szem és csupa kapzsiság lett egyszerre.

— Miről lenne szó? — kérdezte a tudós, ugyanakkor egy intéssel értésére adva bátyjának, hogy most legokosabban teszi, ha elpárolog. Ezt padre Nicodemio legott meg is értette, amiért Gina is nagy hálát érzett iránta.

— Óh igazán csak egy tréfáról — magyarázta nevetve. — Tudnia kell, hogy a mi nevünk Kárászy, hallja a hasonlatosságot? Kárászy — Carassi. Úgyebár? Még azt is előrebocsátom, hogy van egy családi legendánk, amely szerint a tizennegyedik században volt egy bizonyos Kárászy György, aki olasz földre jött harcolni és itt nyoma veszett. Eddig a legenda. Most pedig a tréfám: tegyük fel, hogy ez a György vitéz ide vetődött Luzzanóba és — tegyük

fel, hogy ő lett volna a Carassiak őse. Úgy-e, ez nem is lehetetlen?

— Miért volna? Csak...

— Óh kérem, kérem! semmi »csak«! Hisz mondtam már, hogy csupán egy tréfáról van szó. — Di una beffa — érti?

— Tökéletesen.

Valahogy egy újabb zsebkendő előhúzással az előbbi két ezres megint ott szállingózott a föld felé.

— Óh kérem! sose fáradjon. Majd jó lesz a kicsinyeknek cukorkára. De amit mondani akartam: arra vágnám, hogy ön egy — mondjuk — tizenhetedik századból való okmányt írjon, amelyben az legyen, hogy az a másolata — érti? de hiteles másolata csupán egy tizennegyedik századbéli okmány-nak, amely azóta elveszett... Hogy minő körülmények között veszett el, ezt önre bízom. Nekem csak az kell, hogy abból a másolatból világosan kitűnjék, hogy a Carassiak első ismert őse Kárászy György lovag volt, Magyarországból...

— És ezt a másolatot?...

— Ön itt fogja őrizni a többi Carassi-okmánnyal egyetemben, — én pedig magammal viszem ennek a »hiteles másolatnak« a hiteles másolatát...

— Ennél mi sem könnyebb...

— Meg fogja engedni, hogy nehéz munkának tekintsem és aszerint honoráljam...

Öt nap multával minden úgy volt, ahogy Gina akarta. A másolat másolata jól elzárva ékszertartójában, »Il Santo« biztonságban az útibőrönd kettős fenekének legtitkosabb rekeszében, Padre Nicodemio pedig útra készen, új reverendában, óriás lilaszín kötött keztyűkkel szőrös kezén.

— De mi lesz a vámnál? — aggódott Kárászyné. — Ejh mit! Anconán át megyünk, — felelt magának bizakodással — és ezt azért tette,

mert éppen jókor jutott eszébe, hogy Fiumében kell lenni, még pedig a vámvizsgálatnál, egy embernek, aki hajdan a Spitz és Leitner cégnél volt alkalmazásban. — Hátha szerencsém lesz.

És volt. A véletlen úgy akarta, hogy éppen az kérje el tőle bőröndjei kulcsát. E percben a fiatal asszony nevetve szólt hozzá: — Nos, Rosenberg úr? Még ma is azt tartja, hogy a kandallótűz az a tüzek között, ami a cselló a hangszerek között?

A szegény pénzügyőr tágra nyílt szemekkel bámult Ginára, aztán elgondolkozva, távolba néző tekintettel sóhajtott:

— Rég volt. Talán igaz se volt. — Hangosan csak annyit, hogy: — Készen . . . — De a grófné még a vonatban is azon tünődött, hogy Rosenberg vajjon ezt az egy szót csakis az elvámolt málhákra, vagy pedig elrontott életére értette-e? De az alagúton túl éppen olyan alaposan dobta ki Rosenberget gondolataiból, mint ahogy elfogyasztott reggelijének maradványait fülkéje ablakából kidobta.

Kanizsán az a kellemes meglepetés érte, hogy férjét pillantotta meg.

— Okoskám! Maga itt? — örvendezett. — Hogy van az Egyke? (Igy nevezték a kis Györgyöt maguk között.) Mikor lesz a beiktatás? Badacsonyit várhatjuk-e akkor?

Ezer kérdés, ezer felelet, közben: — Milyen szerencse, hogy magunk lehetünk a fülkében — és csókok özöne.

— Hogy vártam magát, Jókám! — suttogta a szerelmes ember. Gina szeretettel nézett reá, de legott aggódva:

— Drágám, üljön csak velem szembe, hogy jobban lássam . . . De hisz maga sápadt. Mi a baja, édes?

— Semmi.

— Miért mondja. Látom,

— Vármegyei gondok.

— Okoskám ? ! . . .

— Beszélj most magadról. Szép volt Olaszország ?

— Gyönyörű Képzeld kivel ismerkedtem meg Rómában : a Büttenbergi uralkodó hercegnővel. Remek asszony. Mindig együtt voltunk. De mindezt elmondom otthon. De most, — vallani, vallani, vallani !

— Jókám, hagyjuk ezt.

— Úgyse lenne nyugtom, amíg ki nem szedem magából. Hát, egy-kettő. Itt egy csók. Kell még egy ? . . . adok is, kapok is, hogyha kell, százat is . . . de most : beszélj.

A férje ölébe ült és úgy unszolta s mivel még így se kapott feleletet, ő sugta a Kárászy fülébe :

— Megmondjam, mi bántja ? — a sürgönyöm. Igaz ?

— Hát az.

— Okoskám, — haragszik ?

A gróf indulatosan vonogatja vállát.

— »Okoskám«, »Okoskám«, Ez egyszer jobb lett volna magának megszívlelni ennek a szónak az értelmét és aszerint — cselekedni.

— Csendesesen. Meghallják.

— Most már azt se bánom. De mondja, hogy is jutott eszébe, sürgönyileg kérni a családi ítélőszék összehívását ? És éppen akkor, amikor Imecske apátnak végre sikerült anyámat reá venni, hogy hagyjon fel vele. Igen. Éppen akkor. Maga pedig nekimegy és az ítélőszék összehívását kéri — saját maga ellen ! . . . Hallatlan !

— Ki mondja, hogy saját magam ellen ? Miért nem csak úgy — egyszerűen ?

— De hisz az nem is lehet.

— Magának ki árulta el az egészet ?

— Eveline,

— Gondoltam.

— S mi volt az első gondolata ?

— Amit anyámnak rögtön meg is mondtam :
hogya magát pellengérré meri állítani, elválnak
utaink.

— Maga drága ! S mégse engedett ?

— Akkor nem.

— Hogy is engedett volna ! Hisz az én bűnöm
mindenkiénél nagyobb, mert hiszen én zsidónak
születtem.

Kárászy hévvel ölelte őt magához és csókokkal
halmazta el.

— Lássa, lássa, — mondta szomorúan —
éppen ezért nem kellett volna anyámnak azzal a
sürgönnyel fegyvert adni a kezébe.

— Sőt, sőt, sőt ! Aztán ez a »családi tanács«
olyan mulatságos intézmény. Olyan kacsalábon
forgó várba illő valami, hogy alig várom elkövet-
kezését.

Kárászy belátta, hogy hiába érvelne, ezért fiá-
ról kezdett beszélni, ami Ginának is a lehető leg-
kedvesebb téma volt.

* * *

— Ki az az öreg pap, aki Juszti után kullog ?
— kérdezte a gróf, amikor a kárásztói állomásnál
kiszálltak.

— Majd elmondom. Most csak annyit, hogy
nagyon megesett rajta a szívem, ezért magammal
hoztam egy kis pihenésre, egy kis jóllakásra . . . —
ezzel odaintette az öreget. — Padre Nicodemio, —
il Comte di Carassi . . . — mutatta be őket egymás-
nak jókedvvel. — Juszti, — rendelkezett — a nagy
bőröndöt ne nyissa ki. Azt én magam akarom ki-
csomagolni. — Tudod, egy csomó velencei üveget s
egyéb törékeny ezt-azt hozok benne — magyarázta
férjének,

— Más szóval: ajándékok özönét, mi?

— Azt bizony — bölintott reá Gina tréfás dicsekvéssel.

Tíz percen belül öleiben tartotta fiacskáját és úgy ölelte, csókolta, mintha nem három hét, de három esztendő telt volna el távolléte óta. — Volt-e anya a világon, aki nálamnál jobban szerette gyermekét? — kérdezte magától és úgy érezte, hogy nem volt soha, mégis, az, hogy fia még mindig inkább Ladányi, semmint Kárászy, nagyon fájdalmas sebet szaggatott fel még most, a viszontlátás első percében is, — hisz Rómában, ájtatos fogadalomból, kétszer csúszott fel a »Scala Santa« meredek lépcsőjén, — úgy hogy még ma is ott sajognak a vezeklésnek elkékült nyomai a térdein és mindez hiába lett volna?

Könnyezve csókolja a kis tömzsi kezecskéket.

— Kis csunyám! Egykém! — suttogja. — És mégis le fogom neked hozni a csillagokat az égről. És mégis nagy úrnak nevellek, hogy majd te nézhessel le mindenkit. Éppen te. És éppen amiért olyan vagy, amilyen vagy!

Csengetett.

— Imecske apát úrral szeretnék beszélni.

— Csak estére várják Tihanyból.

— Ha megjön, jelentsék.

A földszintre azt üzente, hogy fáradt, ami azt jelentette, hogy senkit se kíván látni. Ő hozzá se igyekezett senki.

— Majd lesz az másként is — nevetgélt öntudatosan, mialatt a kicsomagoláshoz látott. Kevés-sel vacsora előtt jelentették, hogy az apát úr megérkezett és tiszteletét kívánja tenni.

— Örömmel várom — felelte és sietett kulccsal zárni a már félig kiürített úti készséget.

Alig estek túl az üdvözlésen, amikor Imecske

máris érdeklődve kérde: — Ki az az öreg olasz padre, akivel a ház előtt találkoztam?

— Rögtön megmagyarázom — és Gina beszélni kezdett.

Miután római zarándoklásáról lelkendező örömmel mondott el néhány különösen megható és lélekemelő részletet (félelek, hogy a Büttenbergi nagyhercegnőt legalább annyiszor említette, mint ő szentségét), legott áttért Luzzanóra. S amily boldog lelkesedéssel emlékezett az imént Ő Szent Felsege emberfeletti jóságáról, most, egyszerre, megteltek szemei könnyel, keze önkénytelen ökölre szorult s remegő szájszélei csak halkkal formálhatták a szavakat, annyira meg volt hatva, le volt sujtva, fel volt háborodva az ott tapasztalt emberi rosszszágon. Előadása akár egy fejezetét képezhette volna a legocsmányabb képrombolók krónikájának. Mint ahogy lényegében nem is volt különbség a luzzanói haramiák és az antiochiai iconoclastok között. Kárászyné őszinte felháborodása gondoskodott arról is, hogy az arányok megközelítsék egymást.

Ez a felháborodás annyira ragadós volt, hogy egy-kettőre kiragadta Imecske apát urat szokott nyugalmából. Most már ő benne is forrt a méltatlankodás.

Kárászyné most már csak bólogatott s néhány erélyes: »úgy van!«-t és »adja Isten!«-t vegyített a társalgásba. Egyszerre azonban felugrott s lenézett a kertbe:

— Padre Nicodemio!?

— Eccomi — jött közelből a válasz.

— Jöjjön csak, kérem.

— Vengo, vengo.

A grófné elébe sietett:

— Mondjon el mindent! — kiáltá, miután kitérte előtte az ajtót.

Most már egyáltalán nem vett részt a beszél-

getésben, annál kevésbé, mert latinul folyt az. Mégis tudta, hogy az öreg meggyőződésből, vérző szívének legmélyéből érvel, magyaráz.

Az apát úrnak nem lehettek ez irányban kételyei.

Öt percen belül ő örült legjobban, hogy a Santo megmenekült kegyeletlen kezek rombolásától.

És végre is, ha San Marco-t a velenceiek disznósírba rejtve lophatták ki a pogányok földjéről, miért ne juthatna Sanct Onofrio egy útibőrönd segítségével egy feldúlt templomból egy díszes templomba ?

— Jól értettem ? Bencés volt ? — s az apát már előre örült az igenlő válaszra. — Élt ? . . .

— 1420 körül és fia volt Pio di Carassinak.

— Nem unokája Giorgiónak ? — szólt bele most Gina olaszul.

Egy fél pillanatnyi csend, mialatt a padre ápolatlan körmeit látszott szemügyre venni, aztán a vontatott felet :

— Lehetséges.

— Én úgy emlékszem, hogy Georgio, — erősítette Kárászné, majd az apát felé fordulva és magyarul : — mert, képzelje csak, tudja, kik a Carassiak ? Mit mond hozzá ? Óh, hisz a legérdekebbet nem is sejtí ! Képzelje csak ! Egyenes leszármazói Kárászy György lovagnak. Bizony.

— Lehetetlen ? ! . . . Igazán ? ! . . .

— Kétségtelenül. Van a luzzanói levéltárban egy okmány, a másolatát különben magammal hoztam, amely a legkisebb kételyt is kizárja.

— De hisz . . . de hisz akkor . . . Il Santo . . .

— A Kárászy-család őse. Igenis.

— Grófné ! De hisz ez . . . óriás, de óriás dolog ! Megyek rögtön ő hercegségéhez . . .

— Nem. Nagyságos uram, — éppen azt nem fogja tenni — állja útját Gina. — Éppen, de éppen

arra akartam kérni, hogy a hallottakat egyelőre úgy vegye tudomásul, mintha gyónás lenne.

— És ez az öreg ?

— Néma, mint . . . mint egy üres pénztárca. A grófné az olaszhoz fordult.

— Láta már a templomot ? Még nem ? Óh, akkor menjen gyorsan. Jusztí ! — kiáltott komornájához. — Vezesse csak a padrét, itt mingyárt, a melléklépcsőn.

Mikor magukra maradtak, Kárászyné nevetve nézett az apátra : — Tudom, mire gondol. A családi tanácsra, nemde ?

— Könnyű kitalálni. Valóban, nagyon aggaszt.

— Még most is ? És miattam ?

— Természetesen. Az ilyesmi nem is kétélű, de csupa él fegyver. Soha, — értse meg kérem ! — soha be nem hegedhető sebek támadnak nyomában.

— Mikorra hívták össze ?

— Ön hívatta. Egy része a résztvevőknek már itt is van, a többit a mai éjjeli vonattal várják.

— Tehát holnap reggel.

— Még mindig nem késő. Mondassa vissza. Magamra vállalom.

— A világért sem.

— Mit mond Elek ?

— Egyelőre haragszik makacskodásomért, de azért nincs semmi baj ! Ő mindig megért — utólag !

— Gina ezt elnéző és minden gúnyolódás nélküli kis mosollyal mondotta. Azután rátért a tervére. Apróra megmagyarázta, hogy mit akar, hogyan gondolja és csaknem könyörögve kérte az apátot, hogy neki mindenben segítségére legyen.

— Miért ne ? — felelt az jóságosan és atyailag szorította meg a feléje nyujtott kezét.

Gina legmélyebb gyászába öltözött. Most éppen a tükör előtt állt és azt a földig érő fátylat, mely eddig egyetlen egyszer, anyja temetése napján volt a fején, próbálgatta fellebbenteni, újra visszahúzni. Amikor ezt tette, akár álarcban lehetett volna, annyira nem látszott arcából semmi sem. Még szeme villanása sem és éppen ez volt a fontos, — erre volt szüksége. — Mert ki tudhatja előre, milyen jelene-tek játszódhatnak le a mai délelőtt folyamán. — A fiatal asszony agyában hatványozott intenzitással jöttek-mentek, forrtak a gondolatok, tízfelé is elágaztak egyszerre. Így történt, hogy amíg nagy gondot fordított öltözékére és komornája alig győzte parancsait követni, — ő Imecskére is, Padre Nico-demióra is gondolt, ám ugyanakkor sorra vette azt a sok Kárászynét (mert úgy értesült, hogy férfi alig érkezett eddig), akik eljöttek, hogy »meg-élvezzék« egy másik asszony megszégyenítését.

— Már hogyan jöttek volna!

Különben csak komornájától értesült, hogy kik érkeztek s kiket várnak még, — mert sem ő, sem férje nem mutatkozott addig, és egészen Nandine hercegnőre hagyták a háziasszony szerepét.

— Örülnék, ha Porlay ma itt lehetne — ötlött a Gina eszébe és szinte hallani vélte, amint ott, a mentonei virágpiacon összeség Helénnel. — Kár, hogy eddig tökéletesen megfeledkeztem létezéséről, mert fogadom, hogy az a szegény leány még ma is reméli a csodát. És miért is ne? Jöjjön az a csoda. De Heléne is, lovagja is, legyenek kénytelenek tudni, hogy csakis általam juthattak a boldogsághoz.

E percben megkondult a templom harangja. Gina kénytelen volt beismerni, hogy nagyot dobant a szíve . . . de mire Elek a szobába lépett, már ismét a megszokott nyugodt derű ült arcán.

— Ha már úgy akarta, édesem, hát nincs mit csinálni. Menjünk.

— Okoskám, még mindig haragszik ?

Kárászy türelmetlenül vont vállat. Felesége magához ölelte és csókok között magyarázta :

— Hát nem érti ? Nekem erre szükségem van . . . Akarom, hogy valamit megtudjanak, akarom, hogy azt a valamit általam tudják meg. Hát akkor minék irogassak ötven levelet szerte a világba, mikor így, egyszerre fogja megtudni mindenki.

— Mit ?

— Várjon sort. Ez egyszer maga is csak egy a Kárászy sokaságból.

— Köszönöm szépen. Indulhatunk. ?

— Még nem. Utolsó akarok lenni az érkezők között.

Mire tehát a hosszú folyosóra értek, egészen üres volt az, ellenben a templomajtóból halk zsongás jött eléjük.

Gina se jobbra, se balra nem nézve közeledett az oltárhoz. Öt lépésnyire azonban térdre roskadt s az egész szertartás alatt úgy maradt csaknem földig görnyedve, — hosszú fekete fátyoloktól egészen elrejtve a kíváncsi tekintetek elől.

Az apát úr lehető legrövidebbre szabta a misét, Nandine hercegnő nem kís méltatlankodására.

Félórán belül mindenki megindulhatott ama nagy terem felé, melyből fekete posztófüggönyök alkalmazásával szigorúan számúzték a napsugarat.

— Tulajdonképpen minden egyes ember lelkében van egy ilyen napsugarat kitiltó, könyörtelen ítéleteknek szentelt (*szentelt !*) zugoly — bölcselkedett Gina. — Vajjon találkoztam-e az életben már olyannal, akinél nincs ? — Soká keresgélt emlékeiben, egyszerre, hálával szívében suttozta : — Igen.

Nagyanyám, az én angyali »Grossi«-m olyan volt. De csak ő. Én már nem. Szégyennel vallom be magam előtt, hogy én már nem — és tekintete kárörömmel pihent anyósán és sógornőin.

Leeresztett sűrű fátyola nagyon alkalmas volt e vizsgálódásra, mert az ő arcát senki sem láthatta, így Kárászy Emánuelné sem.

Hogy meg lett volna ő hercegsége lepve, ha menyé szemének villanásában diadalt olvas ki ugyanakkor, amikor ő is ennek a kábító nagy érzésnek adta át magát.

Ott ült a főhelyen, mint egy alattvalóktól körülvett régens királyné. Büszke fejtartásában, öntudatos mosolyában a kielégült bosszú édes izgalma. Csak egy bántotta, hogy egy-két kivétellel csupán asszonyok töltötték meg a termet.

— Mily gyávák a férfiak! — forrt lelkében a felháborodás, mert gavallérságnak azt vette volna, ha minden Kárászy ő mellé áll, nem pedig, ahogy most cselekedtek, — hogy egy asszony ellen egy sem sietett bírónak.

Gina most már ezt a sok született vagy férjezett Kárászy grófnőt vette szemügyre.

A családi törvények úgy rendelték, hogy negyven évnél fiatalabb korban senki — se nő, se férfi — ne vegyen részt a tanácsban.

— Kétszáz év előtt ez nagyon bölcs óvintézkedés lehetett, — jegyezte meg magában Gina — de ma? . . . — és tekintete Kárászy Jánosnét kereste, aki ott ült nem messze a hercegnőtől, üde arcszínnel, fiatalos, hajlékony termettel, piros ajka körül minduntalan ki-kivirító, megelégedett mosollyal.

— Vajjon *melyikre* gondol? — nevetgélt Gina sűrű fátyola oltalma alatt. — Pedig — fűzte elmékedéseit tovább — ő sem lesz már negyvenöt esztendőssé többé soha. Hátrább kell tolatni ennek a mél-

tóságos ítélőgyülekezetnek a korhatárát. Határozot-
tan hátrább.

Körülötte székeket tologattak, suttogtak, ne-
vetgéltek; de mintha mindenki kerülné a hercegnő
tekintetét, mert hátha arra találná venni, hogy sür-
getik a gyűlés megnyitását. Pedig nem. Éppen nem.
Végre is, fő a peliengér, az pedig mentül tovább tart,
annál jobb.

— Csak ne tett volna olyan sűrű fátyolt, —
súgta Ihary Ákosné szomszédjának.

— Lásd, ez nekem tetszik. Sőt nagyon tetszik,
— felelt Árokházy Pálné született Kárászy Ágnes
grófné. — Ebből látom, hogy van benne szégyenérzet.

— Ugyan kérlek! Talán nem ért rá megfésül-
ködni . . .

Az általános zsongásból egyszerre csak élesen
sivített ki az öreg Kárászy Vladimírné hangja:

— Már hogyné jöttem volna! Negyvenhét év
óta sohasem mulasztottam el egy családi ítélőszéket
sem. És éppen most ne jöttem volna? Éppen most,
mikor . . .

Gina nem hallhatta a mondat végét, de nem is
nagyon bánta. Nagyon jól ismerte férjének nyolcvan-
hét éves unokanénjét, és így tudta, hogy egész
hosszú életén át egyebet sem tett, mint folyton ítél-
kezett, — hogy: ne ítéltessek. És ezt el is érte, mert
bár a bűnök legtöbbszörét rendre-rendre elkövette, de
olyan ügyesen, hogy szinte erényekké váltak azok az
ő mesteri kezelésében. Így például — amikor még
viszonyai lehettek — mindig oly sokáig tartott ki
eggyel-eggyel, hogy végre is mint a hűségnek jelképét
kezdtek idézgetni. Mikor pedig — hetvenedik éve
körül — a fősvénységre adta magát, még saját ma-
gától is annyira megvont mindent, hogy aggódó
anyák minduntalan őt állították példának — pazar-
lásra hajló gyermekeik elé.

Mellette Hollóházy Janina ült, a Kárászy Kristóf — elvált felesége. Egy elvált Kárászyné ? Ebben a gyülekezetben ? Különös valóban. De — mégis igaz. Ám róla még az öreg »Vladi néni« is fennen hirdeti, hogy : »nincs nála korrektebb asszony Európában«. Ezt erősíti ő is saját magáról. Ezt és sok más nagy dicséretet, mert a »még mindig szép« Janina legszívesebben csakis saját magáról beszél. Különösen szereti elemlegetni azt, amit egyszer Péter Lipót főherceg mondott neki : »sohasem volt még név jobban megválasztva, mint az öné, asszonyom. Janina, vagyis : Ja—nie—nah ! . . .«

Már leánykorában jégvirágnak csúfolták barátai. Ő pedig egész életét úgy kívánta leélni, megközelíthetetlenül, önbámulat közepett. El is érte. Csak éppen a Kárászy Kristóf művészlelke esett áldozatul, — mint ahogy az a hajó török ronccsá, mely sötét éjszakán jégheggyel kerül összeütközésbe.

A Janina bárónő szikár alakja mellett szinte törpének nézett ki Kárászy Ella. Gina most éppen őt vette szemügyre — és szerette volna kezét feléje nyújtani és odaszólni :

— Szegény, szegény kis öreg Elluci néni, nem sajnálsz, hogy az életedet ennek a gyülekezetnek áldoztad fel ? Éppen te, akivel szemben a sors eleve semmi áldozatkészséget sem mutatott. De te is csak voltál fiatal, üde, vágyakkal, sóvárgásokkal, ábrándokkal teli, s mégis, soha, de sohasem mertél semmit se cselekedni, ami rettenetes szürke életedbe egy kis színt, egy kis érdekességet, egy kis örömet, némi kárpótlást hozhatott volna. És miért nem ? Mert vallássá emelted a Kárászy-család véleményét, és ezért engedted, hogy minden öreg Kárászy néni vagy bácsi rendre-rendre taposson a lelken. És ma már ? Vén vagy, ráncos vagy — és visszahívhatatlanul elment melletted az élet. Mondd, mit várhatsz ezektől

mindazért, amit miattuk elmulasztottál? Úgy-e semmit, semmit? Vagy elég neked, hogy úgy gondolkozhatsz, mint ők? Elég neked az az érzés, hogy »egy húron pendülsz« velük? S hogy az a sok régi — annak idején rettenetesen fájó — taposásuk, most mint dinosaurus-lábnyomok a kőzetben, örök időkre Kárászybbá tesz minden Kárászynál?

Most újra nyílt az ajtó, mindenki odanézett.

— No, most már kezdődhet akár a »kivégzés« is! — súgott össze Janina bárónő szomszédnőjével, mert aki bejött, arra még ők, a magukat biztonságban érzők is, némi aggállal tekintettek.

Nandine hercegné némán intett s kínálta oda a maga melletti zsöllyét. Szóval, mindenki igyekezett a kedvében járni és magát »kihúzni« a jelenlétében.

— Mily megtisztelő reám nézve, hogy Prágából ide fáradt, egyedül és kizárólag énmiattam! — mulatott Gina, és nem állta meg, hogy mély meghajlással ne hódoljon az illusztris vendégnek, jól sejtve, hogy az nem fog tudomást venni köszöntéséről. Nem is tette.

— Bravó Gina! — gondolta magában Kárászy Elekné pajkos jókedvében és hálával simítva egyet sűrű fátyolán. — Bravó! Jó emberismerő vagy. Gratulálok.

Ezalatt Kárászy Fruzsina grófné meggondolt ünnepélyességgel lépegetett az elnöki emelvény felé.

Magas volt és szikár, és még magasabbnak tettett egyenes járása, öntudatos, büszke fejhordozása folytán.

— Tulajdonképpen mi ő most? — érdeklődött Kárászy Vladimírné halkán.

— Hát nem tudod? — förmedt rá Árokházy Ágnes. — Alapítványi hölgy a hradsini női apát-ságban.

— Húsz év óta — türelmetlenkedett az öreg dáma. — Ezt csak tudom. De . . .

— Mit »de« ? Annak a hatalmas intézménynek ma ő a teljhatalmú főnöke. Fölötte csakis az egy főhercegnő áll, az apátnő. A többi azonban, az a sok cseh meg osztrák arisztokrata asszony, egytől-egyig alárendeltje.

— Beh félhetnek tőle ! Mi ?

Egy néma fejhajtás és megértő hunyorgatás a felelet. Fruzsina grófnő pedig, mintha az a hatvan-négyős, akiknek kiváltságos helyzetét köszöni, mind, mind ott állna körülötte testőrségként, láthatatlanul (ám mindenkitől sejtetten), hideg fensőbbiséggel, gögösen összehúzott szemekkel jártatja tekintetét a gyülekezeten. Most éppen azon a gyászfátyoloktól eltakart karcsú alakon néz végig, aki egyedül (minden oldalról ürességtől elkülönítetten) ül az emelvényel szemközt. Egy pillanatra tágra nyílnak azok a fürkésző szemek, hogy haragjukat még jobban lobbanthassák feléje.

— Ha tehetné, máglyára dobatna — jegyzi meg magában Gina, de csodálatosképpen még ez se hangolja rossz kedvre, sőt inkább mosolyogva jegyzi meg magában : — szegény ! mit tehet róla, hogy ő is vakon született ? . . . Tulajdonképpen — határozza el — nagyon jól esik az a tudat, hogy rövid félórán belül egy igazi vagy nagy örömet juttathatok ennek a sok félbemaradt, vagy megcsalt, vagy csalódott, de egytől-egyig előítéletek béklyóiba vert kedves társaságnak . . .

Tovább nem jutott elmélkedésében, mert íme, a Nandine hercegnő kezében egy kis csengettyű kezdett csilingelni.

— Kedves rokonaim ! Tisztelt gyülekezet ! — kezdte Kárászy Emánuelné ünnepélyesen. — Szív-
ből köszöntlek benneteket őseitek hajlékában. Ká-

rásztón a Kárászyakat. De bármennyire örömnep nekem valahányszor itt látlak titeket, most az egyszer mély bánattal kell hogy köszöntselek. Mély bánattal, kedves rokonaim, mert panasszal kell hogy elétek járuljak, keserves panasszal. A magam panaszával. Arról nem beszélek, hogy egyházunkon is súlyos vétség esett. A kérdésnek ezt az oldalát az Egyház vette kezébe és onnan (mint az a pápa Ő Szentsége végtelen jóságától előre tudható volt) — teljes bocsánat hullott áldásként a bűnös fejére. Tehát ez irányban nem lehet több szavam, — de személyem aláztatott porig, ám úgy érzem, hogy ez a személyem ellen irányított vágás benneteket is sebez. De mit beszélek vágásról? Vajh beszélhetnék! Családfánk sok százados törzse dacolt volna a fejszének, bárdnak, — ám ennél sokkal nagyobb veszedelem érte — szű férközött hozzá. Szű támadta a gyökerében! Kedves rokonaim, mélyen megrendülve emelem szavam és kiáltom: Vigyázzatok! Résen legyetek, mert az a szű, úgy érzem, nemcsak a mi családunknak, de a nagy magyar erdőnek is közös, rettenetes veszedelme. Azért hívtalak ide...

— Mert én akartam így. — És a Gina éles, messze hallszó hangja megdermesztő váratlansággal süvített — mint Dávid parittyája — végig a termen. Ugyanakkor arcáról fellebbentette fátyolát és a teremnek közepére lépett, majd a beállott csendet kihasználva, gőgös bátorsággal nézve farkasszemet anyósával — ezeket mondta:

— Kedves rokonság! Nem kívánok vitatkozni és nem védem magam. Bűnömet levezekeltem. A sértésért itt, mindnyájatok előtt megalázkodva kérem egyetlen fiacskám nagyanyjától a bocsánatot. Pardon! Most én beszélek! Arra se térek most reá, hogy szű vagy nem szű, Én ugyanis úgy érzem, hogy

az én fajtám — ha már a bogarászatnál tartunk — inkább csak a látszólag kártékony hangyákhoz hasonlít. De hagyjuk ezt. — Eveline, kérek két percnyi csendet! — Most azért kérettelek benneteket ide, hogy olaszországi utamról beszámoljak.

— Mit tartozik reánk? Add ki útinapló alakjában! — kiált Eveline, amire aztán hűszan is egyszerre beszélnek, lármáznak. Nandine hercegné kénytelen-kelletlen a csengőt rázogatja. Gina, aki ezalatt még közelebb áll a nagy csillárhoz, — mert akarja, hogy arcát mindenki lássa, — a beállt félcsendben egész nyugodtan folytatja:

— Aki hallja, hallja! — Vizek áradása arra kényszerített, hogy egy Luzzano nevű kis városkában vesztegeljek. Most már tudom, hogy mindez Isten különös kegyéből történt! Mert tudjátok, mi várt ott reám? A meglepetések és csodák egész sorozata. Először is fogadómtól két lépésnyire egy uccába léptem. És tudjátok, mi annak a neve: Calle Carassi... — Erre a szóra, mintha csak ollóval vágták volna szét a zsongást, teljes lett a csend. Mindenki ránézett és leste a továbbiakat. Gina ajkán finom kis mosollyal folytatta: — Ez mulattatott. »Mily különös«, gondoltam. Carassi — Kárászy... Hátha nem is olyan véletlen, mint aminőnek látszik... Ezért a levéltárba mentem. Sok utánajárással, kérdezősködéssel rávettem az archiváriust, hogy nekem a Carassiakról beszéljen. Kik voltak? Mik voltak? Mikor éltek, de különösen, hogy *ki lehetett ősük*...

— És ki volt az ősük? — visszhangozták innen is, onnan is nagy érdeklődéssel.

— Hát az, akire most mindannyian gondoltok: Kárászy György, a hős...

— Igazán? Ah? Lehetetlen! Szép mese. Legenda — nyüzsgött, zsongott most a terem,

— Gina egy iratot húzott ki zsebéből.

— Hiteles másolat — mondta hanyagul. Aztán körüljártatta szemét a sok kipirult asszonyarcon.

— Ki tud latinul ?

— Ejh, erre ráérünk — jelenti ki Kárászy Vladimírné. A fő, hogy megvan és hogy »hiteles«.

— Nemde ? — hagyta rá Gina. — Aki még többet akar tudni, az menjen el Luzzanóba és ott meggyőződhet, hogy . . .

— Igen, igen, — intézi el az ügyet Nandine hercegnő szokott fölényével — aztán összehúzott szemmel néz menyére : — Kíván még többet is mondani, kedvesem ? — S mivel Gina igent bólint, ő megadással rázza meg újra a kis ezüst csengettyüt.

— Kedves rokonaink, — folytatja Gina — amit eddig mondtam, csak a bevezetés, — a jó szerencse. A csoda azonban még csak ezután következett . . .

— A csoda ? — kérdezték ismét bizalmatlanná téve. — A csoda ?

— Igen, a csoda ! — kiáltotta Kárászy Elekné hangosan, áradó lelkesedéssel. — Mert tudjátok meg, hogy azért kérettelek benneteket ide, hogy örömhírt mondjak. Olyan örömhírt, aminő még sohasem ért benneteket. Olyan örömhírt, aminő e hazában alig egy-két esetben ért még eddig magyar katolikus családot. Olyan örömhírt, amely halálotok órájában is vigasztalásokat fog lenni. Jertek tehát, siessetek velem a templomba és boruljatok le Szent Onofrio — Sanct Onofrio di Carassi . . . Értitek ? Carassi, Georgio di Carassi — vagyis Kárászy György fiának — relikviái előtt . . .

Csend.

Az a csend, amire azt szokás mondani, hogy angyal röpült át a szobán. Igen. Most itt is, a Kárászyak családi tanácsának komor termében, egy ilyen, mindent megváltoztató csoda állott elő —

bezárva az ajkakat, megnyitva a szíveket. Hisz íme, egyszerre csak mindenki Gina felé tolongott és öleltesókolta, ki arcát, ki kezét, ahogy éppen érte.

Még Kárászy Fruzsina grófnő is, de még Nandine hercegnő is, aki minden ízében remegve meghunyászkodva lépett hozzá :

— Kedves leányom, — suttogta — belátom, bevallom, hogy az Isten szándékai kifürkészhetetlenek.

— Hangosan anyám, hangosan ! — súgta most vissza Elek, aki elsőnek rohant volt felesége mellé és boldogan ölelte őt magához.

A kis ezüst csengő békésen, karácsonyesti hangon csilingelt még egyszer. Parancsára elhalt a sok sügás-bügás, Kárászy Emánuelné pedig kiegyenesedve, két karját eleresztve, ünnepélyes meghatottsággal ezeket mondotta :

— Kedves rokonok ! Minden földi teremtmény közül Isten szavát csakis az ember értheti meg ! Ez a bűnhődése, ám a jutalma is. Csak annak nincs menekvése az önkínzás gyötrelmei elől, aki elvakult és süket. Itt előttetek vallom be, akarom bevallani, — hogy máig én is az voltam. Elvakult és süket. Ezért, ha szenvedtettem, szenvedtem magam is. De jól mondja az én kedves leányom : Történnék csodák. Az én hálától, szeretettől áradozó lelkem kiáltja felétek s mondja azt válaszként neki, — fiam fenkölt lelkü hitestársának, — hogy igenis történnék csodák, — megtörtént a csoda.

— Vajha az egész emberiség hinne a szeretet csodájában ! — hallatszik most az Imecske apát hangja, aki éppen akkor lépett a terembe, amikor a hercegnő ezeket a magasztos kijelentéseket tette.

— Menjünk a templomba ! Menjünk a templomba ! — hangoztatták minden oldalról.

— Jöjjetek — mondta Gina, aki férje karjába

fűzve karját, diadalmámoros szívvel, boldogságtól ragyogó szemmel indult a gyorsan sorakozó menet élén. Mikor pedig a templomajtóban Padre Nicodemio mély meghajlással fogadta, mosolyogva szolt hozzá :

— Legyen egészen nyugodt. Sanct Onofriónak arany foglalatú kristály archát csináltatunk. — Úgy-e, kedves rokonság ?

* * *

Attól a naptól kezdve egészen megváltozott az élete. Elismerten ő lett a Kárászy nemzetség nagybefolyású központja.

Örült neki ? Nagyon. Legtitkosabb énje fürdött a gyönyörben. Údító, gyógyító balzsamként hagyta azt a sok megkülönböztetést, ünnepeztetést magára hatni, ám lelkének e mélységeinél még mélyebben, — tudat alatti lényének lényegében — nem az egyéni, de a faji elégtétel tobzódott. Hogy meg lett volna azonban lepve, ha ezt felfedezi !

Tudatosan csak az érezte, hogy végre-végre nyeregben ül. Mit nyeregben ! ? — mondjuk inkább, hogy : fehér elefánt hátán, bíbor baldachin alatt ! Igen. Úgy.

Csodálatosképpen, sógornői nevelték nagyra ezt az érzést benne. Ők ugyanis attól a naptól kezdve, hogy a kastély temploma egy olyan nagy kinccsel gazdagodott általa, oktalan megvetésből egyszerre a másik végletbe csaptak át Ginával szemben. Azóta egyenesen az elkárhozás félelme gyötörte volna őket, ha nem igyekeznek minden elképzelhető módon tekintélyét emelni. Különösen Heléne járt ebben elől, mert az ő lelkét égette a monte-carlói áskálódások bűntudata. Mégis, nem ő, de Jolán eszközölte ki Badacsonyi útján, hogy öt évi főispánkodás után, Elek mint »v, b, t, t.« vonulhasson nyugalomba.

Minó élvezet. Milyen jóleső »nagy hullám« volt abban az először hallott »Kegyelmes asszonyom« megszólításban. Hogy fürdött, hogy hempergett benne Gina. Hogy várta a másodikat, a harmadikat. Milyen jó volt tudni, hogy kifogyhatatlan soruk következik azután.

Mindezt a szerencsét jósággal akarta leróni — már csak babonából is. Ezért el volt tökélve, hogy Jolánt és Helént férjhez fogja adni. (Ez utóbbit lehetőleg Porlayhoz.)

Életének immár ellapult partjain már csak az ilyen kérdések emelkedtek ki nagyok tetszően, messze láthatón, mint viritó tuskék a fövényből. És még egy, a legnagyobb: fia neveltetése s majdani legeslegelőnyösebb elhelyezése az emberi társadalom lehető legelőkelőbb rétegében. Mert, természetesen, az »Egyke« volt az a tengely, amely körül kis világa forgott. Már előre sűrű levelezésben állt Kalksburggal, a »Teréziánummal«, sőt »Eton«-nal is, mert még nem tudta megállapítani, hogy hová fogja küldeni.

Most már lassanként a pénzgyűjtésre és itt is, ott is eszközölt megtakarításokra adta magát.

— Fiamért teszem. Csakis a fiamért. Hja, akinek gyermeke van, kötelessége takarékoskodni — hangoztatta minduntalan és ez önfeláldozásának meg is volt a jutalma, mert — végtelenül élvezte. Oly jól esett, ha egy kis varrónőnél tíz koronákat sikerült lealkudni! — Hisz ezer olyan költség van, ami elkerülhetetlen. Ugyebár?

Az »Egykének« szüksége lesz a gazdagságra. — Istenem, be nagyon is! — és pirulva vallotta be magának, hogy egyelőre nem engedheti meg, hogy a kis Györgyöt lefényképezzék. Lefestetni igen. Lám, a bécsi művész tavaly valóságos szeráfot csinált belőle, — s mégis nagyon hasonlót, — de a fény-

kép ? ! Nem, nem, az túl megbízhatatlan. — Különben is sok gondot okozott neki a gyerek. Nem egészen tisztán beszélt és vastag ajkáról puhán »v«-nek hangzott az »r« ; közben szívta a fogát. — Honnan vehette ? — kérdezgette anyja megbotránkozással. Játékmódja is sokszor idegesítette, — ki hinné ? — legszívesebben »zsidóiskolát« játszott. Ez tudvalevőleg abból áll, hogy sok gyermek körbe áll és elosztják egymás között a szerepet, hogy ezt az egy mondatot : »Bei der Nacht kommen wir zusammen« helyett az egyik azt mondja, hogy : »Bi di Nicht kimmi czim«, a másik azt, hogy : »Bu du Nucht kummu czum«, a harmadik »bo do Nocht stb.«, a negyedik »é«-vel, »o«-val, »e«-vel és így tovább. Nagy az öröm azután, ha annyian vannak együtt, hogy »ö«-re, »ü«-re is telik e szép »crescendo« -ból. Gina már mindent megpróbált e szörnyű zsvaj ellen, de nem sok szerencsével, mert mikor a cselédgyermekeket kitiltotta emiatt a házból, egyszer csak azon vette magát észre, hogy amint hátat fordít, legott maga a cselédség, komornyik, komorna, sőt még a szakács is, fellopja magát a gyermekszobába, vagy a kert végére és kis gazdájukkal ott »bi di Nichtelnek« rendületlenül.

Mielőbb el őt hazulról ! Kalksburgba, angol »colledge«-be. Akárhová. A fő, hogy olyan helyre, ahol kizárólag nagyúri fiúkkal lehessen együtt !

— Rémes arra még gondolni is, — gyötri magát a grófné — hogy mindaz, amit tettem, hogy mindaz, amit elértem, hiába lett volna. De nem, ez lehetetlen ! Ennek elébe vágok ! — És bár szíve vérzett, könyörtelen szigorral igyekezett fiából kivenni mindazt, ami az anyai ősökre emlékeztethette.

Hogy nevelése rendszerét lehetőleg hamar megalapozhassa, palotát vett Budapesten. Férje hiába érvelt, hogy erre ráérnek, hogy oly jó falun, a Bala-

tonhoz közel, csendben, nyugalomban — Gina hajthatatlan maradt. Jámbor élete párja végre is beletörődött a megváltozhatatlanba. Az erélynek az a kevéske készlete, ami hajdani életküzdelmében éppen csak hogy víz felett tartotta, most, a megértő szeretettel gyakorolt gyámság alatt s az ebből következő nagy kényelemben úgy szétfolyt nála, mint faggyú a kályha mellett. Legfeljebb annyi maradt meg belőle, hogy forró nyáron sietve csukogassa a gyermekszoba ablakát, nehogy »cúg« jöjjön be rajta. Vagy hogy felesége kezeit lefogva, határozott, tiltó szavát hallassa, mondván: — Nem, Jókám! Halat? — azt már nem engedhetem meg, hogy egyék!

— De miért?

— Mert még meg talál fúlni a szálkától!

De sóvárgása a jó falusi levegő után, amivel széles tüdejét szerette tele szívni, a régi hévvel maradt meg nála, nemkülönben gyönyörűsége, amivel képes volt a Balaton és az ég összeölelkező kékségeit órákig nézni — némán, csaknem mozdulatlanul — azzal a tökéletes jólét érzetével, amivel macska alszik napsütötte dunyhán.

És most mindennek vége szakadjon? Miért?

Elek gróf nem nagyon értette. Azaz hogy megértette rögtön, sőt maga is szívből helyeselte, — valahányszor a felesége előtte elmagyarázta érveit, — de alig hogy magára maradt, valahogy, rövidesen kiment az a fejéből... Ejh, de minek is törné magát bármiért is, mikor előre tudhatja, hogy »Jókám« mindent tökéletesen szokott beosztani, elintézni. Egy reggel már annyira ment, hogy fel se akart kelni. Minek fáradjon az öltözködéssel?...

Gina orvost hivatott.

— Régi, régi keletű baj. Hja! fin de race... — sóhajtott az nagy műveltséggel, de tehetetlenül.

Ezután úgyszólván tíz éven át folyton csak szundított, amíg végül csendesen, észrevétlenül át-aludta magát a másvilágra.

Elmulásának ezt a halk és lassú előzményeit szomorúan szokták meg hozzátartozói. Csak Gina reménykedett mindig, hogy csoda fog történni. Miért ne? Hisz Szent Onofrio bizonyíthatja, hogy mekkora szolgálatokat tett ő, Gina, a túlvilágnak . . . Ebbeli hitében többször zarándokolt Mária-Zell-be, Lorrettóba s mondatott ott és Rómában miséket. Közben soha egy percig nem szünő gonddal, gyöngédséggel ápolta, becézte szeretett betegét.

A temetés utáni napon vette észre a legelső ősz hajszálat megritkult hajában. De közömbösen vont vállat a felfedezéshez. Most már mire kelljen szépség? fiatalság? Amire ezután szüksége van, — a nagy tekintélyre, — ahöz az ősz hajszálak csak még jobban hozzásegítik. Mert tekintély, az kell; abból sohasem lehet elég. Ez a meggyőződés irányította ezután minden léptét, szavát.

— A fiamért teszem — mondta, gondolta, magyarázta vagy mentegette magát, ahogy a szükség kívánta. Ezért kezdte a külföldi nagy fürdőket is járni.

Minden nyáron úgy intézte (mert talán hívta is, vagy mert hívhatta volna), hogy odamenjen, ahol a Büttenbergi uralkodó hercegné igyekezett fenséges kilóiból néhányat leadni.

Igy történt, hogy az évek során sok-sok kellemes (szívet-lelket kielégítő) együttlétre emlékezett vissza. De visszaemlékezett is ám! — a gyűjtő szenvedélyével. Lassanként egész társalgása abban merült ki. »Anna-Leonie hercegnő« ide, »Anna-Leonie hercegnő« oda. Folyton ezzel a névvel dobálódzott és a Gothánál pontosabban tudta, hogy »Anna Leonie« őfensége mikor szülte első leánykáját s

mikor a tizediket . . . tizenkettediket, és így tovább. De bármennyit beszélt is róluk, lelkének legtitkosabb óhaját mégsem sejtette senki, pedig mennyire vágyott az a napfényre, mennyire a beteljesülés nyilvánosságára! . . . De hol van az még?

Egyelőre járni kell az orvosokat, hogy az Egyke kissé szétálló füleit a fejhez lapítsák, — egyelőre vigyázni kell, hogy György úrfi ne folyton a Grossmann gyerekekkel, — Ferdi báró fiával és leányával — korcsolyázzasson. — Mert még csak az kellene! — jegyzi meg magában Kárászy grófné, felháborodással. — Szerencsére túl vagyunk az érettségin. Nagy emeltyű kellett hozzá. Mert rest, rest, rest a fiú! Honnan vehette? Pedig csodálatos gyorsan tanul, ha akar, csak hogy: mikor akar? Szent Isten, — ha nem is *tudna* akarni? — ötlük eszébe és dermesztő ijedtséget vált ki ez a gondolat. Szerencsére legott megnyugszik mégis: — Ilyen hasonlatosság mellett? . . . Lehetetlen! — Ám azért jól esik tudni, hogy az Egykének sohase lesz arra szüksége, hogy — mint nagyapja tette — dolgozni legyen kénytelen a mindennapi kenyérért.

— Dolgozni? Te? Ugyan, — hogyan is fognál hozzá? mi? — ezt már hangosan, ingerülten, szemtől szembe állva fiával.

György gróf vállat von: — Mire jó ez az izgulás? Örülök, hogy élek — s ezzel unottan, fáradtan kiballag a szobából. Nemsokára felhangzik zongorája, melyen a legújabb uccai dalt petyegteti fáradtan, unottan . . .

Anyja sóhajtva ül íróasztalához. Sok a gondja folyton. Nagy vagyonát még mindig egyedül kezeli és ez rengeteg utazgatással, tárgyalással, idegölő izgalommal jár, — mert természetes, az ember nem szeret feleslegesbe pénzt kiadni — magyarázza ügyvédnek, gazdatisztnek.

Ahol csak teheti, lecsipked, lealkuszik. Minden alkalmazottja reszket szűkmarkúságától és — éleslátásától, hozzáértésétől. — Mert ami igaz, igaz, — mondta róla az öreg Böszörményi úr, az ügyvédi kamara elnöke a minap is — ember legyen a talpán, aki annak az asszonynak túljárhat az eszén!

Nagy változások történtek körülé az évek során.

Sógornőivel most már csak ritkán találkozik. Nandine hercegnő kevéssel a fia halála után, maga is elpihent és Sanct Onofrio oltalma alatt alussza örök álmát, ott, a kárásztói templom boltíves kriptájában.

Eveline, élete nagy vágyát követve, kolostorba vonult, ahonnan különös hírek szivárognak ki olykor-olykor túlzott buzgalmáról, mely sokszor önkínzásokban, önsanyargatásokban nyilvánul.

Csetnekyék nincsenek törvényesen elválva, de Pál báró nem lakik Andorine grófnéval.

Heléne boldog felesége az ő hűséges Porlayjának, — Jolán pedig Badacsonyhoz ment férjhez, — hála a Gina fáradozásainak, — aki, talán éppen ezért, mindkét család gyermekeiről úgy beszél, hogy az »unokáim«.

Pedig Badacsonyi mai napig meg van arról győződve, hogy saját magának jutott eszébe azt a nagyon elegáns, nagyon előkelő leányt elvenni, aki annyira emeli egész háztájának tekintélyét. Ginának eszébe se jutna e boldogító önámításból kigyógyítani. Isten óvjon! Elég neki, ha tudja — és imáiban hangoztathatja mint jutalomra méltó — és azt el is váró — titkos jó cselekedetét.

Ha éppen akarná, még több hasonlókkal ostromolhatná az eget, mert se szeri, se száma annak a rengeteg házasságnak, melyeket már eddig is összehoronzott.

Valóságos szenvedély ez nála.

Alig hogy egy társaságba lép, rögtön ebből a szempontból kezdi a párokat vizsga szemmel nézni. Ha aztán egy-egy ilyen hamari, ötletszerű »kombináció« gyökeret vert nála, — jaj az illetőknek.

Szerencsére, egy idő óta specializálta magát, amennyiben csak a három X-en túli leányok sorsát veszi szeretettel kézbe. Először, mert így sokkal több hálára számíthat, aztán meg, mert pompás sport valóban, azokat az önhitt, magukat már teljes biztonságban érző »idősebb« urakat lassan, észrevétlenül csapdába terelgetni.

De mindezt mégis csak azért tette, hogy kitöltse a várakozás idejét és hogy gyakorlata nőjjön, amire az Egykének lesz majd szüksége reá!

Mert természetesen a fia majdani házassága és az azzal elérhető nagy összeköttetések gondja áll anyai érdeklődésének homlokterében.

Ezért érthető az, hogy amikor még jóformán írni sem tudott a fiú, nagy és pocakos — és óh! hányszor újra írt, mert »packás« betűivel gratulálni kellett Anna-Leonie hercegnőnek a kis Amelie hercegné érkezéséhez. Később kiegyenesedtek ugyan a b-k és az l-ek, és karcsúra fogytak a g-k, de a kis Isidora, Lina, Mária, Julia, Immaculata stb. stb. hercegnők érkezése még mindig nem szünt meg szigorúan ellenőrzött írási gyakorlat lenni. Csak a legutóbb jelzett kis Iréne jötténél történt, hogy Kárásztó ura kereken, mondhatni durván jelentette ki, hogy »hagyjon már nekem mama békét azzal a házinyúl fajzattal«.

Senki sem volt a szobában, amikor az Egyke ennyire megfeledkezett magáról, — de egy bár halk, de gyanus csattanás, utána pedig rohanó léptek és egy ajtó döngő csapódása megértő mosolyt csalt ki a Juszti komorna keskeny ajkára.

Később szó is esett közte és úrnője között e kis incidensről: — Meg fogom mutatni! — kiáltott a grófné indulatosan.

— György gróf huszonnégy éves lesz a napokban — jegyezte meg a komorna sunyi alázattal.

— Hát ha harmincnyolc is, mégis az fog történni, amit én akarok. Ha tetszik, akár meg is mondhatja neki.

Jusztí nem felelt. Minek ingerelje úgyis könnyen haragvó kenyéradóját? De tudta, amit tudott. Tudta, hogy Kárásztóhoz egy órányira, Sólómszegén van a Hegyessy Márton szeszgyára és hogy ott lakik Hegyessy Rózsika, a szeszgyáros tizenhét éves gyönyörű leánykája. Pont. Azt is tudta, hogy mikor az Egyke kora délután azt mondja, hogy Sólómszegre lovagol, mert gróf Győrváryékhoz siet teniszezni, akkor — jövet vagy menet — csaknem mindig útba ejti a szeszgyár kis kertjét is. Mindezt nagyon jól tudja Jusztí, mint ahogy Kárászy Elekné ő nagyméltóságát kivéve, tudja az egész háznép. De amit az öreg komorna el se hinne, ha százszor bizonyítanak is előtte, — az, hogy fiatal gazdája nem azért keresi Rózsikával az egyedüllétet, mert szerelmes belé, hanem, — és ez a titkok titka éppen, — hanem, mert Győrváry Ernáról beszélhet neki fáradhatatlanul.

Miért éppen neki? — Erre már saját maga se tudna felelni; ő csak azt érzi, hogy, bár a világ összes gyönyörű kertjei nyitva állnak előtte, ő mégsem érzi magát sehol olyan otthon, mint a Hegyessy Márton kis zug gyümölcsösében. Hogyan? Még Győrváryéknél sem? Hát — nem. Ez éppen a különös. Ez az érthetetlen. Hányszor töprengett már, magyarázatát keresve, mert, lám — hányszor történt, hogy bár alig-alig várhatja a percet, amikor szerelme tárgyának otthonába érkezhét, de mikor

oda ér s benyit a szobába, egyszerre, mintha benu-lás jönne reá : hebeg, izzad, ügyetlen lesz és éppen az ellenkezőt mondja, mint amit mondani kellene. Ugyanakkor mindezt megfigyeli magán és a megfigyelések eredménye — még több ügyetlenség. Óh, hányszor fagyott ajkára e szó »szeretem«, csak azért, mert félt, hogy mire kimondja, »szevetem« lesz belőle ; és ezért kikacagják. Nem maga a leány, óh nem ! Hisz az maga a jóság, a megértés, a . . . — Igen, úgy érzem, — vallja be magának a szerelmes ember — a . . . szeretet . . . de körülöttük a többiek ; az a sok vásott fiú, süvölvény leány, akik már érkeztekor is mingyárt — titkolni igyekezett — sunyi kis mosolyokkal állják körül s egymást könyökkel taszigálva figyelik meg minden mozdulatát, szavát. Óh, hogy megérzi azokat a mosolyokat, — bárha tőle a harmadik szobában siklik is át valakinek arcán. És, óh, hogy fél attól, hogy tulajdonképpen ott van az Ernának az ajka körül is, mindig, csak jól fegyelembe tartva, láthatatlanul, mint fűrj a kalickában.

Pedig elhatározta régen, hogy — őt, egyedül őt és senki mást — fogja feleségül kérni. — Igen, ő lesz a feleségem, ha törik, ha szakad. — Ezt a mondást picit kora óta tanulja anyjától. Gyakran használja is beszéd közben, bár ritkán annak jelenlétében, akitől tanulta. Mert ha valaha elég merész volt ezt megtenni, rögtön egy szigorú rendreutásítás következett : — Majd ha huszonnégy éves lesz, lelkem. — Ám, most már közel ez a várva várt idő !

— Tudja-e azt, hogy a jövő héten teljeskorú leszek — dicsekedett egy napon Rózsikának, aki erre barátságosan szorította meg a kezét.

— Tudja ezt Erna grófnő is ? — kérdezte szokatlanul elfogult hangon.

— Ha érdeklí, kiolvashatta a Góthából.

— Vagy úgy . . . a kis leány lehajolt és négy-levelű fűért kezdett keresgélni.

— Leltem — örvendezett. — Fogja, ezt magának adom.

— Köszönöm, rám fér, mert sok az én bajom!

— Jé, mekkorát sóhajt. Hát azt hiszi, hogy a szép Erna nemet fog mondani?

— Isten ments. Dehogy. Csak . . .

— Nos, — csak?

— Az anyám . . . Az anyám. Itt a baj! . . .

— Igazán? Hogyan lehetséges?

— Nem tudom. Nem értem. De minden szavából kitűnik, hogy kevesli a Győrváryakat.

— Keveseli?! — Rózsikának tágra nyílt a szeme. Hogy értsem azt, hogy Győrváry Ernát keveseli?

— Nehéz megmagyarázni. Mama azt tartja, hogy se a vagyon, se a név nem az, ami az embereket osztályozza, hanem a »tónus«. Vagyis az a különös valami, ami éppen olyan megmagyarázhatatlan, mint amilyen csalhatatlan. Egy sajátos légkör az, amely minden egyes embert, de még inkább, amely egy családot körülvesz. És ebből nincs menekvés, mert nem egyéb ez, mint úgy az egyes ember mint az egész család életfelfogásának és kultúrfokának kisugárzása. Így mondja anyám.

— És Győrváry Ernának milyen ezek szerint az atmoszférája?

— Egyelőre azonos a többiekével. Tudja, ők még annyira falun élők, régi házban, régi bútorok között, régi elrendezésben. Körülöttük csupa régi cseléd ócska libériákban. Szóval ósdiak, de urak! Fájdalom, elavult az életnézletük is. Belátom, hogy náluk még alig lehet szó eldifferenciálódásról. Tudja, Győrváryék: az nem hét ember, de: egy család. Ott nincsenek egyedek, — csupán családtagok. Érti?

— Értem, — de akkor . . .

— Hogyan szerethettem Ernába ? Óh az más ! Az egész más. Érzem, hogy Erna tulajdonképpen olyan, mint a mesebeli királyleány, — száz év óta alszik . . . de ha felébred . . .

— A mesebeli királyleányt csókkal ébresztették . . .

György elpirult.

— Hol van az még ? ! — sóhajtott.

— Hát sose mondta még neki, hogy szereti ?

— Tudja ő azt úgyis.

— Ő se mondta meg, hogy magát szereti ?

— Azt hiszem, hogy . . . Azt hiszem, hogy tudom én azt úgyis.

— Ejh, hát végre is van reménye, vagy nincs reménye ?

Újabb sóhajlás, azután zavart bizonytalansággal :

— Ezer jelből látom, hogy nincs okom félni, — de aztán, egyszerre, nem várt indulattal kezdte a körülötte viruló taraxacum virág sárga fejecskéit lovaglóostora segítségével kaszabolni, lefejezgetni, hogy csak úgy röpültek azok erre-arra. — De ha egyszer feleségül veszem ! — jelentette ki közben, dühösen, — de ha egyszer feleségül veszem, úgy elviszem a sok vigyorgó, csufondáros testvérei közül, hogy a hírét sem hallják.

— . . . feltéve, hogy megyen.

— Mondtam már, hogy attól nem félek.

— De hisz akkor nincs baj.

— Dehogy nincs. Az anyám . . .

— Gyávaság. Most vagy soha : beszéljen a mamával. De még ma ! De egy órán belül. Beszéljen, beszéljen. Legyen már vége ennek az örökös, szörnyűséges bizonytalanságnak. — Rózsikánál veszedelmesen közel volt a sírás, amikor ezeket

mondta, de annál hangosabban, annál meggyőzőbben, annál idegesebben, annál parancsolóbban mondta. A fiatalember azonban nem látta a könnyeket, nem figyelt a hanglejtésre, mert szerelmes ember módjára éppen akkor a Gyórváry Erna szép piros ajkára gondolt. Csak később — órák multával — csendült meg emlékezetében az a hang és annak árulkodása.

— Lehetséges volna ? . . . Szegény, szegény kis Rózsika ! Ki gondolt valaha erre ? Milyen kár, és — milyen véghetetlenül jól esik . . .

Tulajdonképpen az volna a helyes, hogy látogatásait lassan-lassan megritkítsa, — de ez bajos mégis, hisz sehol sem érzi oly jól magát, mint a jó öreg Mártyi bácsi pátriárkális házatáján. Mennyi egyszerűség, mennyi furcsa maradiság, de mennyi éles megfigyelés. Sajátos világfelfogás, mulatságos ötletek tűzijátéka mindig, minden oldalról. És mindenekfelett: az egyetlen ház, ahol Kárászy György gróf nem érzi magát »másnak, mint a többi«. Talán ez az érzés még sohase jutott a tudatáig. — Mégis, az a szegény, szegény kis Rózsika ! Be rossz azt tudni, hogy szenvedések várnak reá, — jobban mondva, hogy máris szenved, — általam . . .

György gróf nem tartozott az érzelgősök közé, de nagyon fiatal volt és nagyon szerelmes, tehát megértő részvéttel könyvelte el a Rózsi szerelmi bánatát.

— Neki volt igaza, — határozta el, azután — legrosszabb a bizonytalanság — és minden további gondolkodás nélkül, úgyszólván : fejugrással — benyitott anyjához.

— Mi az ujság ? — kérdezte az, íróasztaláról felnézve.

— Kérek öt percet.

— Tízet is. Szívesen.

György egy kis alacsony széket hozott elő és lábaihoz telepedett, — mint régen, — amikor kéz a kézben ültek így csendesen és elszoruló szívvel órákig figyeltek szeretett betegük értelmetlen sutto-gására. Gina ösztönszerűleg a régi mozdulattal cirógatta meg fia göndör — istenem, miért ennyire göndör?! — haját, az pedig ajkához vonta a szép fehér kezét.

— Már rég készülök neked valamit megmondani, anyám.

— Hallom.

— Mama, drágám, — én elhatároztam valamit, azt, kitaláltad?... hogy Győrváry Ernát feleségül veszem...

Az előbb cirógató kéz legott súlyosan nehezedett vállára.

— Mit mondasz? Te? Győrváry Ernát? és ezt csak úgy, máról holnapra? anélkül, hogy tőlem... anélkül, hogy előbb nekem tudo...

— Nagyon szeretem.

— Ez mellékes. De mi jutott eszedbe?

— Mi kifogásod lehet? (Csak amikor kimondta, ötlött eszébe, hogy a Rózsika hanglejtésével kérdez.)

— Ezer. Se nem nagyon gazdag, se nem nagyon szép.

— Ellenkezőleg. Gyönyörű.

— Ma. Amíg egészen fiatal. Ismerem ezt a fajtát. Egy kis friss piros pozsgás szolgáló és semmi más.

— Gróf Győrváry Erna?

— Ha százszor is gróf Győrváry Erna. Nagy dolog! Micsoda légkörben nőtt fel! Fogadom, gazdasztjüknél több kultúrát találnánk, mint náluk.

— Elfogadom. De baj is az? Kiragadom Ernát abból a környezetből. Nálam nem a totyogó vén

Tóni fog az asztal körül szuszogni, de a mi összeválogatott négy inasunk.

— Ejh, nem az teszi.

— Hát mi ?

— Nem tudom. De érzem, hogy azok az emberek nincsenek ott, ahol mi vagyunk. Lásd, például — fogadást mernék tenni arra, hogy a Győrváry szalónban még soha, a világ kezdete óta sohasem mondtak ki egy olyan szót, amelyet ugyanakkor a Győrváryak szakácsnéja ne mondhatott volna künn a konyhájában.

— Ugyan kérlek. Folyton Kantot meg Aristotelest idézzék ?

— Nem. De nem tagadhatod, hogy ugyanegy társadalmi sorban is rengeteg a rétegződés, osztályozódás. Különösen Magyarországon, ahol vannak már kultúr családok és vannak még csak civilizált családok, de a legtöbb átmeneti. Azt pedig, hogy melyik hová tartozik, első pillantásra elárulja a — tónus.

— Szerinted tehát Győrváryék . . .

— Már nem eszik ugyan késsel a halat, de csak majmolásból.

— Nem lehet mindenki a műveltségnek azon a fokán, amin te, édes mamikám . . . Erna olyan fiatal, sokat tanulhat tőled.

— Ma csinos kis konyhalány, majdan vastag szakácsné . . . én mondom . . .

— Anyám ! Szeretem.

— És ő téged ?

— Ő is engem . . .

— És az anyja ?

— Az egy angyal. Mindig talál jó kifogást, hogy magunkra hagyjon.

— És te ? — horogra kerültél . . .

— Szeretem.

- Már hallottam. Aztán ?
- Két hét múlva teljeskorú leszek.
- Úgy ?

Gina egy darabig idegesen járt-kelt, szekrényajtót nyitott, zárt, fiókokat húzott ki és csapott be újra, mikor azonban ismét odalépett fiához, nyoma sem volt arcán a haragnak, felindulásnak, sőt, nála szokatlan ellágyulással vonta Györgyöt keblére.

— Egykém, — súgta titokzatosan — bízzál a te öreg anyókádban, mert az mindig azon igyekszik, hogy a te boldogságod beteljesüljön. — Majd kibontakozva a hálásan ölelő karokból: — Most pedig hagyj magamra, mert Anna-Leonie hercegnő levelére kell hogy sürgősen válaszoljak.

Kárászy már az ajtóban volt, amikor anyja utána kiáltott:

— Holnap veled megyek Solyomszegre. Na, — meg vagy elégedve, te csökönyös rossz fiú, — te ? ! . . .

* * *

— Ki az, akinek köszöntél ? — kérdezte Gina, midőn másnap a híres kárásztói négyes egyenletes patkócsattogással vitte, röpítette őket Solyomszeg felé.

— Az az öreg úr a szeszgyár ajtajában ? Óh, az Hegyessy Márton.

— Alias : Spitzer ? Mi ?

— Valószínű. Én csak Marti bácsinak ismerem.

— Marti ? és bácsi ? . . . hogy jutsz te ehez ?

György éppen felelni készült, de hirtelen újabb köszöntésre sietett kalapját megemelni. Ezúttal két nő jött a kocsival szembe.

— Hát ezek kik ?

— Hegyessy Mártonné és a leánya, Rózsika.

— De hogy te mindenkit ismersz?! Különben csinos kis fruska.

György úgy tett, mintha nem hallotta volna. Nagy lassan cigarettára gyujtott, aztán újra Győrváry Ernát kezdte anyjának dicsérni, magyarázni.

— Nagyobb a veszedelem, mint hittem — jegyezte meg magában Kárászyné. — Mindenesetre: egy percnyi vesztegetni való időm sincsen. Hisz olyat, mint ez a kis vidéki »kومتesszka« (még gondolatban is így, magyarosan fogalmazta e szót) hűsz év múlva is elvehet. De most, éppen most — ne álljon útjába. Most... éppen most... — ismételte magában álmódzón, elmerengve, mert lélekemelő gyönyörű távlatok, képek, lehetőségek vonultak el lelki szemei előtt.

— Még nem is mondtam neked, hogy a napokban elutazom — szolt oda fiának, aki hosszú hallgatását nem tudta mire vélni.

— Elutazol? Hová?

— Büttenbergbe... Az Immaculata esküvőjére...

— Igazán?

— Tudod, hogy Ermeline hercegnő éppen annyi idős, mint Győrváry Erna?

— Ne mondd?

— De igen... és... különös! — most, hogy rá gondolok, tudod, hogy nagyon is hasonlít rá?

— Úgy? Szegény, szegény kis hercegnő!

— Miért sajnálsz?

— Mert akkor neked nem igen tetszhetik...

Gina türelmetlenül vont vállat:

— Ejh! — az egészen más. Tudod kihez megy Immaculata? A kis Stummenhorsthoz. Emlékszel rá? Báro Stummenhorst Hanzira? Akivel Wiesbadenben annyit teniszeztél gyermekkorodban.

— Illetőleg, aki azt akarta, hogy helyette

szedjem a labdákat... — felelé György némi keserűséggel.

— Csak egyszer... ameddig azt hitte, hogy...

— Ameddig azt hitte, hogy a krimicsaui rabbinus fia vagyok.

— Gyermekbutaság. Ki emlékeznék ilyesmire vissza? Amit mondani akartam, az, hogy Immaculata hercegnő se ment uralkodóhoz...

Szünet. Már ottjárnak a Győrváros kert kapujánál, mikor Kárásznő újra megszólal.

— Gyere velem az esküvőre. Meghívatlak.

— Isten ments.

— Pedig illenék, mert Anna Leonie megígérte, hogy az ősszel meglátogat bennünket...

— Jól teszi, ha — egyedül jön...

— És ha Ermelinét is elhozza?...

— Akkor én elmenekülök. De nem. Akkor már hozhatja, legalább az a szerencse éri őket, hogy megismerkedhetnek a mennyasszonyommal.

Mindez tréfásan, enyelegve volt mondva, mintha két »fleurette« pengéje érintené egymást próbaképpen, de azért Kárásznő csak tervezett tovább.

Az érkező kocsizajára Győrvárosiek nagy örömmel, s annak hangos nyilvánításával siettek elő minden oldalról.

Gina szívélyes kézzorításokkal viszonzta e sok melegséget. Ő rég túl volt már hajdani szerénykedésén, bizonytalanságán. Ma már kegynek vette (s szerette, ha kegynek veszik), ha valakihez nagy ritkán ellátogatott.

Kitűnően öltözött. Magas, sugár alakját mindmáig megtartotta. Korán őszült haja remekül keretezte fiatalos arcát, izzó szép szemeit. Kocsija, cselédsége, házvezetésének módja mintául szolgáltak. Nagy vagyonáról legendák szállingtak. De legfőképpen bőkezűsége az egyházzal szemben, és elis-

mert nagy tehetsége, amivel a kegyeletes gyűjtéseket, kiállításokat rendezte, emelték tekintélyét évről-évre jobban.

Győrváryné csupa kedvesség volt és csupa igyekezet. Az ő háztartása is híres volt messze földön, de azzal a különbséggel, hogy amíg Kárásztón egy elsőrangú francia chef volt alkalmazva, nála egy elsőrangú szegedi szakácsné uralkodott a konyhában. Innen van, hogy mialatt Gina a pocakos pogácsákat dicsérgette, nagy meglepéssel gondolt arra, hogy Monsieur Leonce ezek helyében hártya-finom kis »flemich«-eket, vagy pehelykönnyű »brioche«-okat küldött volna az asztalra. Különben — úgy találta — az egész háznép minden egyes tagja tepertős pogácsára emlékeztet. Éppen olyan kis zok, s mégis ellapult tömzsi alakú — éppen olyan nehézkes, és éppen olyan egyszerű valamennyi. Nos, igen. Éppen olyan »jóízű« is. De egy egész életen át pogácsa? Mindig csak pogácsa? — Szegény fiam! Ettől a veszedelemtől igazán meg kell hogy mentselek. Annál inkább, mert be kell vallanom, hogy a kis Erna — egyelőre — végtelen tetszetős, csupa élet, csupa egészség, s úgy nézem, hogy: csupa kedély kis jószág... És szereti az Egykét. Határozottan szereti — gondolta Gina növekvő aggálllyal.

Mégis, ha ekkor a fiatalok — mondjuk — elébe állnak, vagy még inkább: elébe térdelnek — és úgy kérik áldását, — talán, talán ellágyult volna. Talán, talán. Ki tudhatja. Csakhogy semmi ilyesmi nem történt. A fiatalok mitsem sejtve tovább csa-csogtak s nevetgéltek össze, — ellenben Győrváryné nagy előrelátással éppen indítványozta, hogy:

— Erna, György! Nem akarják azt a kettős »set«-et befejezni? És ti többiek? Mentek lovagolni? — mire a vidám sereg sietett szétrebbenni s nagy robajjal, kacagással kimenni a szobából. Az öregek

mosolyogva néztek az így elvonuló fiatalok után. Petyi gyerek — a legifjabb Győrváry csemete — maradt leghátul.

— Hány éves? — mutatott reá Gina.

— Tizenegy — felelt a gróf, de még ez az egy szó is majd hogy elakadt az ajkán, mert ugyanabban a pillanatban, nevetlen kedvence, íme, éppen azzal a kissé túlzottan kifelé tett lábakkal, előre hajtott nyakán ütemre bólogó fejjel indult a többiek után, aminővel két lépéssel előtte a gyanutlan György lépegetett.

Gina egy arcrándulással sem árulta el, hogy ezt ő is meglátta, sőt inkább:

— Mennyire hálás vagyok nektek, édes Erzsím, — szólt oda a grófnénak — mennyire hálás, hogy fiamnak megengeditek, hogy ilyen gyakran ide járjon. Persze én is biztatom, hogy csak jöjjön, — hisz úgy örvendek, ha alkalma kerül magát a teniszben gyakorolni . . .

— A házaspár szeme csodálkozva villan össze. Gina azonban bársonyos hangon tovább cseveg:

— Az ilyesminél rendszeren csak egy a veszelem, nemde? Hogy a fiatalok egymásba találnak szeretni. De nagy a bizodalمام benned, Erzsikém . . .

— Ezt nevetve, kedveskedően megveregetve Győrváryné kis kövér kezeit. De sértődötten kérdi a gróf:

— Hogy érti kérem? — mire Kárászyné nevetgélve felel:

— Ó Istenem, — hát úgy, hogy mivel fiam még nem házasodhat, és . . . ha majd . . . majd . . . a messze jövőben házasodik . . .

— Legalább is a király lányát kell hogy feleségül vegye, ügyebár? — A gróf csak vaktában veti ezt oda, mert halvány sejtelve sincs a büttenbergi hercegnőkről, annál jobban meg van lepve, látva, hogy Gina milyen hirtelen hajlik földrejtett

keztyüje után. Világos, hogy e mozdulattal zavarát palástolja. Vagy talán mégse? Hisz oly nyugodt a hangja, amikor újra megszólal, s felel:

— Ha képletesen mondja, kedves gróf, úgy igaza van. Tényleg irtózom attól a gondolattól, hogy fiam *akárkit* elvegyen.

— Ebben egyetértünk, és úgy látom, ezt György is így fogja fel — hebegi Győrváryné, de Gina nevetgélve utasítja rendre:

— Így fogja fel. De, édeském, az én fiam még nem eléggé érett, hogy az ő felfogását komolyan vehessétek. Amit láttok, drágám, az csak szárnypróbálgatás. Biztosítlak, hogy semmi több, és így, kár lenne számításba venni...

— Eszünkben sincs! Eszünkben sincs! — kiabált férj és feleség sértődötten. Kárásznéné mosolyogva gyönyörködött izgalmukban.

— Nincs? — kérde végtelen nyugodtsággal. — Egy kő esik le szívemről.

Győrváry kopasz feje tetejéig elvörösödve ugrik fel helyéről:

— Tudja azt, grófné? — süvít éles »falsettóban« — tudja azt, hogy őszám, Győrváry Lodomér, kereszties vitéz volt és ott harcolt Jeruzsálem falánál?!

— Milyen érdekes. Mintha ezt már hallottam volna, csak elfelejtettem — felelt Gina. — De tudja azt a kedves gróf, hogy az én őszám még sokkal, de sokkal előbb volt Jeruzsálemben, akkor, amikor azokat a megostromolt falakat — építeni kezdték?

Győrvárynak szó szerint elállt a lélekzete, a felesége azonban, mint egy mentőkötélhez, úgy kapott a mellette fekvő horgolásához és ráhajolva, szótlan sietéssel kezdte örökös csipkáját böködni, szurkálni, mintha élete attól függne.

Kárásznéné lelkéből kiélvezte ennek a két sínen

járó eszű embernek a teljes kizökkenését, — aztán, mintha semmi sem történt volna közöttük, nevetve mondta :

— Nem is tudom, hogyan jutottunk Jeruzsálembe ? ! . . . Beszéljünk inkább közelebbi eseményekről, ügyebár ? Hallom, Ikladyék bált akarnak adni. Mentek ?

Győrváryné, aki még mindig viaskodott magával, hogy mit is feleljen »ennek a zsidónénak«, egyszerre csodálatosképpen megengesztelődött. Hja, egy négyleányos anyának okosnak kell lenni. Ezért ő is mosolygott (szegény), amikor azt felelte, hogy :

— Úgy mondják, sokan lesznek. Mi persze ott leszünk ! És te ?

— Én ? Óh dehogy. Különben sem leszek akkor Magyarországon. Holnapután indulok Büttenbergbe, Immaculata hercegnő esküvőjére.

— Na hát ! . . . — csúszott ki a szó Erzsébet grófné száján, de vendége nem hallotta meg, — legalább is ezt remélték a háziak.

Milyen megkönnyebbülten néztek a kárásztói négyes után, s milyen jó volt tudni, hogy kétperces menetben röpitik Kárászy Eleknét el, ki, messze, mindig messzebb a sólyomszegi határból.

Természetesen Győrváryék egész este e súlyos délután jeleneit tárgyalták, úgyannyira, hogy szegény kis Erna hangos zokogással ugrott fel a vacsorától és rohant szobájába zárkózni.

Igy történt, hogy csak akkor tudta meg szülei elhatározását, amikor előállt a kocsis és — akárcsak böröndjeit — őt magát is felpakkolták reá.

— És végre is hová megyünk ? — sírt fel az állomáson.

— Azt majd meglátod, ha túl leszünk — Londonon — felelt apja zordonan.

Ugyanekkor a kárásztói megállóhelyen György

gróf igyekezett édesanyjának a lehető legnagyobb úti kényelmet biztosítani.

— Mikor várhatlak vissza? — kérdezte.

— Gondolom, mához három hétre.

— Ily soká maradsz el hazulról?

Az esküvő tíz nap múlva lesz, aztán pedig elmegyünk Anna Leonie hercegnővel Elfenbrunnba.

— Konspirálni?! Persze, persze, hisz még hét leány van pártában, ügyebár? — nevetett Kárászy, de anyja komolyan nézett szemébe:

— Igérj meg valamit — kérleli. — Hogyha azt sürgönyözöm: gyere, te rögtön, de rögtön vasútra ülsz.

Éles fütty hangzik s a kerekek lassan, meggondoltan forogni kezdenek. Gyuri pár lépést versenyt fut a vonattal s úgy kiált fel válaszképpen anyjának:

— Ma délután Solyomszegre megyek.

— Üdvözlöm őket — jó a felelet s a fiatal ember meglepetésében hirtelen abbahagyja a futást.

— Mit jelent ez? — tűnődik megdöbbenéssel és örökre emlékébe vésődik anyja szemeinek diadalmas felvillanása.

* * *

Milyen más lett volna annak a két élesen látó szemnek a kifejezése, ha nem a jelennek örvend, de a közel jövőt látja. Mert íme, az történt, hogy mialatt Kárászy grófné ő nagyméltósága abban a biztos tudatban indult szép útjára, hogy itthon, nagy terveinek megalapozásaképpen, sikerült a Győrváryak sértett gőgjét csatasorba állítani és így biztosra veheti, hogy fia még ma kosarat fog Solyomszegen kapni, — s bár mindez egy jól szabályozott óramű pontosságával be is következett, ám ezután egész, de egészen másként fordult az ügy.

De mennyire másképpen!

Éppen túl volt a hercegi nászünnepek fáradalmain s ott ült szépséges szalónjában, melynek ablakából minden reggel újra és újra megélvezte a díszörség felvonulását, váltását. Olyan jól esett ebben a fejedelmi légkörben élni. Örömmel gondolt arra, hogy még legalább két hétig lesz benne része, sőt, Elfenbrunnban, ahová másnapra volt az indulás kimondva, — biztosan még intímebbé fog a közte és a nagyhercegné között fennálló barátság tömörülni. Csak egy aggasztotta, hogy immár tíz nap óta nincs híre fiától. Mi oka lehet a hosszas hallgatásnak? Hogy nem beteg, azt tudja, mert a gazdatiszt írt erről, megemlítve azt is, hogy Budapestre utazott. — Mégis, miért nem ír? Neheztel? Ejh mit. Lesz idő, amikor hálásan köszöni meg, hogy attól a kis Győrváry komteszkától megmenttem...

És az a gondja, hogy Anna Leonie ő fenségéig teljes meg nem értéssel úszkált el az ő ügyesen kivetett horgai mellett, a mai nappal egészen megszűnt, mert lám, épen a templomból jövet súgta hozzá a hercegnő a kérdést, hogy mikor várhatjuk kedves fiát György grófot Elfenbrunnba? És ott... — biztatta magát, s önbizalommal tette hozzá: — Muszáj, muszáj, mert akarom. És — meglesz!

Éppen azon tünődött, hogy most adja-e Ermine hercegnőnek azt a szép smaragdgyűrűt, mely tegnap annyira megnyerte magas tetszését, vagy inkább várjon vele karácsonyig, amikor egy udvari lakáj ezüst tálcán sürgönyt hozott a számára.

— Juszti! — kiáltott örömmel, még mielőtt kinyitotta volna. — Juszti! Hozza csak a szemüvegemet, de hamar! Úgy látom Budapestről szól. Biztosan az Egykétől. Biztosan azt tudatja, hogy jön. Az én édes, jó fiam, mégis csak belátta, hogy a mama... — De tovább nem mondta, mert

ekkorára éppen kinyitotta a kis összeragasztott lapot, s abban a pillanatban pedig, amikor mohó tekintete végigfutott a távirat rövidke szavain :

— Juszti... Végem van! — hebegte — s életében először — ájultan terült el a szőnyegen.

A komorna mindenekelőtt a mellette heverő papírt vette gondozásba. A cím így szólt: Ihrer Excellenz Gräfin Kárászy, Fürstenhaus, Büttenberg. Benne pedig ez: »Ma délelőtt házasságot kötöttem Hegyessy Rózsikával. Áldásod kérjük. Kikeresztelkedés folyamatban. Kézcsókkal, hálás fiad *György*.

* * *

Aki három nap multával Sólyom József tihanyi apát úr szobájába lépett, mintha nem is a »még mindig szép« Kárászy Elekné lenne, de egy összetört, öreg, öreg asszony.

— Jóska, — tudod már? — kérdi, nehezen uralkodva zokogásán.

Húséges barátja részvétellel szorítja meg kezét.

— Tudom, — de erre a Gina túlizgatott idegei minden átmenet nélkül a másik végletbe csaptak át :

— Megátkozom, kitagadom — lázongott. Sólyom a vállára tette a kezét.

— Csillapodj, Rezsín. Vond vissza átkodat.

— De hát érts meg! Ezzel a házassággal egész életem munkája, — de még annál is több, mert maga az egész életem, — tudod ezt? egész életem! — hiába volt.

— Mit tudhatod.

— Hogyan? mit tudhatom?

— Igen. Igen. Mit tudhatod? Mint ahogy mit tudhatjuk mi, mindannyian, — kérész életű, kótorgó, tapogatódzó, süket, vak emberkéek, — mit tudhatjuk, hogy: mi, miért történik? Mit tudhatjuk, hogy

minő vonzódások és eltaszítások törvényei irányítják cselekedeteinket ?

— Könnyű neked bölcselkedni — méltatlankodik Kárászyné. — De — én ? ... Megint csak előlről kezdjem. Mi ?

— Bizony, úgy látom, hogy vagy teneked, vagy fiadnak, vagy unokádnak, — valószínűleg muszáj lesz.

— De miért ?

— Mert — forog a nagy, nagy kerék, Rezsín ! Ezt tudjuk, látjuk s tapasztaljuk nap-nap mellett. Mint ahogy azt is látjuk, hogy az egyik azért vérezi a kezét, mert annak a keréknek küllőibe igyekszik kapaszkodni, — a másik meg azért, mert legfelül akar ülni rajta, — mindkettőnek azonban azért, mert egymást öli, marja a kerékre jutásért.

— Ne folytasd, kérlek ! — kiált a grófné ijedten és ösztönszerűleg keresztet vet magára. — Veszélyezteted a hitemet.

— Rezsín !

— De már hogyan. Egy ilyen tökéletesen igazságtalan és tökéletesen kegyetlen beállítással.

— Igazságtalan és kegyetlen ? Ellenkezőleg. Csak gondold meg, milyen gyönyörű vigasztalás rejlik abban, — nem csak neked, de mindnyájunknak, — hogy az a kerék bár olyan óriás, hogy teljesen állni látszik, — mégis mindég forog. Ezért, ép ezért Rezsín ! hidd el, hogy minden diadalkiáltás mindég korai, mint ahogy minden kétségbeesés mindég felesleges.

REPUBLICA M. A.
MINISTERSTVO ŠKOLY
A UNIVERZITÁTY

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A MAGYAR REGÉNYIRODALOM UJDONSÁGAI:

- Abonyi Árpád*: A vörös Regina. 2. kiadás
Ambrus Zoltán: A kém és egyéb elbeszélések
Babits Mihály: Timár Virgil fia
Gr. Bethlen Istvánné Bethlen Margit: Egy élet
Biró Lajos: A vízözön. 2. kiadás
ifj. Bókay János: A gyémánt
Ferenczi Sári: A vörös darú (a Magyar Tudományos
Akadémia Péczely-díjával jutalmazott mű)
— Ágneszka elment
Gaal Andor: Lejtőn. (Pályadíjnyertes mű)
Gáspárné-Dávid Margit: Liselőtte. 3. kiadás
Gellért Mária: Dávid
Hatvany Lily: Ők. (Kalandok és kalandorok)
Heltai Jenő: A 111-es. Regény
— Magyar humoristák
— Kis meséskönyv
Kabos Ede: A Rubin-gyár
Kádár Endre: Balajjka
Karinthy Frigyes: Így írtok ti. Két kötet
— Nevető dekameron
Kálnoki I.: Apa és fia
Kosáryné-Réz Lola: Álom
— Ulrik inas
— Pityu
Krúdy Gyula: A betyár álma
— Álmoskönyv
— N. N. (Egy szerelemgyerek)
— Hét bagoly
— Ál-Petőfi
Magyar Elek: Pesti históriák
-

AZ ATHENAEUM KIADÁSA

Kaphatók minden könyvkereskedésben és elárusítónál

OSZK

097K

OSZK

